

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

T.E.I. OF KALAMATA

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Σ.Α.Ο.
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΧΛΙΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER III,
ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΝΟΜΟ
ΑΡΤΑΣ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ Α

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

ΚΑΚΟΣΙΜΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

ΑΡΤΑ 24/05/2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 Η έννοια της Ανάπτυξης.....	4
1.2 Τοπική Ανάπτυξη.....	5
1.3 Ενδογενής Ανάπτυξη.....	9
1.4 Τοπική Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη.....	11
1.5 Τοπικά Παραγωγικά Συστήματα	14
1.6 Το περιφερειακό πρόβλημα στην Κοινότητα.....	16
1.7 Οι διατάξεις των ιδρυτικών συνθηκών με περιφερειακή διάσταση.....	18
1.8 Τι σημαίνει Leader.....	20
1.9 Leader I.....	21
1.10 Από το Leader I στο Leader II.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ LEADER+

2.1 Η κοινοτική πρωτοβουλία Leader+.....	24
2.2 Ποιες περιοχές αφορά το Leader+.....	25
2.3 Ποιοι υλοποιούν το Leader+.....	26
2.4 Ποιοι μπορούν να συμμετάσχουν στο Leader+.....	26
2.5 Τι δραστηριότητες μπορούν να αναπτύσσονται στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Leader+.....	26
A) Παρεμβάσεις αγροτικού συνεταιρισμού ολοκληρωμένης Προσέγγισης.....	26
B) Μικρές βιοτεχνίες και επιχειρήσεις.....	27
Γ) Στήριξη της ανταγωνιστικότητας και ποιότητας με αξιοποίηση της σύγχρονης τεχνολογίας και τεχνογνωσίας.....	27

Δ) Προστασία – Ανάδειξη και Αξιοποίηση της φυσικής πολιτιστικής κληρονομιάς.....	28
2.6 Δικτύωση – Συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών περιοχών.....	29
2.7 Πότε γίνεται η επιλογή τοπικών προγραμμάτων Leader+.....	29
2.8 Πως μπορεί κάποιος να συμμετάσχει στο Leader+.....	31
2.9 Διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

3.1 Γενικά για την περιοχή παρέμβασης.....	35
I) Διοικητική δομή και γεωγραφική θέση.....	35
II) Γενικά στοιχεία για την περιφέρεια Ηπείρου.....	37
III) Αναφορά στα κυριότερα προβλήματα της περιοχής παρέμβασης.....	38
IV) Σύντομη αναδρομή της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης.....	39
3.2 Γενικά χαρακτηριστικά περιοχής παρέμβασης.....	41
3.3 Μορφολογικά στοιχεία.....	42
3.4 Πεδινές εκτάσεις.....	43
3.5 Σπουδαιότερες οικονομικές δραστηριότητες.....	43
3.6 Πρωτογενής τομέας.....	44
I) Γεωργία.....	44
II) Κτηνοτροφία.....	45
III) Δάση – Θήρα.....	46
IV) Αλιεία – Ιχθυοκαλλιέργεια.....	46
3.7 Δευτερογενής τομέας.....	47
3.8 Τριτογενής τομέας.....	48
I) Τουρισμός	48
3.9 Περιοχή ορεινής Άρτας.....	49
3.9.1 Σύντομη περιγραφή του γεωγραφικού χώρου.....	49
3.9.2 Χρήσεις γης.....	50
3.9.3 Δημογραφικές εξελίξεις.....	51
3.9.4 Κλίμα – Μορφολογία εδάφους.....	52
3.9.5 Οικονομικές Δραστηριότητες.....	52

I) Γεωργία.....	52
II) Κτηνοτροφία.....	54
III) Δασοπονία.....	55
IV) Εξόρυξη.....	56
V) Αλιεία – Θήρα.....	56
3.10 Δευτερογενής τομέας.....	57
3.11 Τριτογενής τομέας.....	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 Καθορισμός περιοχής παρέμβασης τοπικού προγράμματος.....	60
4.2 Παρουσίαση προτεινόμενης περιοχής παρέμβασης.....	61
4.3 Τεκμηρίωση επιλογής της περιοχής παρέμβασης.....	64
4.4 Κριτήριο 1: Αγροτικός χαρακτήρας και περιορισμένη έκταση και πληθυσμός.....	65
4.5 Κριτήριο 2: Ομοιογένεια περιοχής.....	65
4.6 Κριτήριο 3: Μορφολογία – Βαθμός ορεινότητας	66
4.7 Κριτήριο 4: Επέκταση σε περιοχές μειονεκτικές και NATURA	66
4.8 Κριτήριο 5: Εξασφάλιση κρίσιμης μάζας.....	66
4.9 Κριτήριο 6: Δημογραφικό πρόβλημα – Ανανέωση πληθυσμού.....	67
4.10 Κριτήριο 7: Διοικητική οργάνωση της περιοχής.....	67

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ETANAM

5.1 Οργανόγραμμα – Δομή ETANAM Α.Ε.....	68
5.2 Περιγραφή οικονομικών μεγεθών της ETANAM Α.Ε.....	69
5.3 Διάρθρωση του μετοχικού κεφαλαίου.....	70
5.4 Σύνθεση διοικητικού συμβουλίου ETANAM Α.Ε.....	72
5.5 Σκοπός – Στόχοι – Προσφερόμενες υπηρεσίες της ETANAM Α.Ε.....	73
5.6 Προηγούμενη εμπειρία της εταιρίας.....	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ (SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ)

6.1 Ανθρώπινο Δυναμικό.....	78
6.2 Οικονομικά στοιχεία.....	80
6.3 Πρωτογενής τομέας.....	82
6.4 Δευτερογενής τομέας.....	85
6.5 Τριτογενής τομέας.....	87
I) Περιοχή ορεινής Άρτας.....	90
II) Περιοχή Αμβρακικού.....	92
6.6 Φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον.....	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

7.1 Γενικοί – Στρατηγικοί σκοποί του προγράμματος.....	96
7.2 Επιδράσεις τοπικού προγράμματος Leader+.....	98
7.3 Επιχειρησιακοί σκοποί	104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ

8.1 Τεκμηρίωση.....	109
8.2 Χρηματοδοτικοί πίνακες.....	109
8.3 Χρηματοδοτική Βαρύτητα αξόνων και μέτρων.....	110
8.4 Τεκμηρίωση κόστους κατανομής.....	111

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΡΕΥΝΑ

9.1	Ποιες οι δυσκολίες του Leader+.....	112
9.2	Περιγραφή της ΟΤΔ (στελεχιακό δυναμικό – νέοι εξοπλισμοί αναδιοργάνωση με βάση τις απαιτήσεις του συστήματος διαχείρισης ποιότητας του προγράμματος).....	113
9.3	Ποιες οι επιδράσεις – ωφέλειες και τα αποτελέσματα του προγράμματος στην τοπική κοινωνία.....	114
9.4	Η διαφοροποίηση του προγράμματος σε σχέση με άλλα που βρίσκονται στην περιοχή.....	114
9.5	Σε ποιο βαθμό έχει συμβάλει και ωφέλησε το LEADER+ στη βελτίωση της οργανωτικής ικανότητας των αγροτικών κοινωνιών και στη συμμετοχή των αγροτικών φορέων στη διαδικασία ανάπτυξης.....	116
9.6	Σε ποιο βαθμό έχει συμβάλει και ωφέλησε το LEADER+ στην αναζήτηση βελτίωσης της κοινωνικοοικονομικής βιωσιμότητας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές.....	117
9.7	Ωφέλειες του προγράμματος LEADER+ στη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών και των νέων στις ωφελούμενες περιοχές.....	118
9.8	Σε ποιο βαθμό έχει συμβάλει το πρόγραμμα LEADER+ στην προστασία του περιβάλλοντος στις περιοχές που δραστηριοποιείται.....	119
9.9	Σε ποιο βαθμό μπορεί να συμβάλει το LEADER+ σε μια αποτελεσματικότερη χρησιμοποίηση των ενδογενών πόρων (ανθρώπινο – φυσικό – περιβαλλοντική) στις αγροτικές περιοχές.....	120
	Μεθοδολογία έρευνα – Επίλογος.....	124
	Βιβλιογραφία.....	125

ΠΡΟΛΟΓΟΣ:

Με βάση τις προτεραιότητες τόσο της Ε.Ε. αλλά και του Εθνικού προγράμματος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσω της διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, της μείωσης των διαφορών και ανισοτήτων μεταξύ των κατοίκων των αγροτικών και αστικών περιοχών, καθώς και της διατήρησης του περιβάλλοντος και της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και για ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των αγροτικών περιοχών και για άρση της απομόνωσης τους επιδιώκεται η ενσωμάτωση της περιοχής εφαρμογής (περιοχή της Άρτας) σε μία ολοκληρωμένη προσπάθεια ανασυγκρότησης της υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, η συμβολή στην προσπάθεια αναστροφής των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων καθώς και η δημιουργία συνθηκών πολυαπασχόλησης, και η δημιουργία δυνατοτήτων αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων με ρυθμούς που θα επιτρέψουν τη διατήρηση του φυσικού χώρου και τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος καθώς και με την δικτύωση και συνεργασία σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και ευρύτερο επίπεδο, για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών, καθώς και για δημιουργία κρίσιμης μάζας για την καλύτερη πρόσβαση στην αγορά των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Για την επίτευξη των στόχων που τίθενται, η αναπτυξιακή στρατηγική επιδιώκει να εξασφαλίζει τον ολοκληρωμένο και πολυτομεακό σχεδιασμό και τη συμπληρωματικότητα ενεργειών και έργων, τη συγκέντρωση Φορέων, πόρων και προσπαθειών σε ένα σημαντικό θέμα, το οποίο αποτελεί θέμα συσπείρωσης για την περιοχή, τη συνοχή των αξόνων ανάπτυξης της περιοχής με την κοινωνικοοικονομική παράμετρο, τη βιωσιμότητα της τοπικής οικονομίας, την αιεφορία των πόρων, την πιλοτική διάσταση, τη μεταβιβασιμότητα των εμπειριών μέσω συνεργασιών και δικτύωσης, τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων με εκείνες των κύριων

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται στην περιοχή, την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας για όλες τις ομάδες του πληθυσμού.

Το πρώτο κεφάλαιο περιέχει τις Μορφές της Τοπικής Ανάπτυξης, το Περιφερειακό Πρόβλημα στην Κοινότητα και τις διατάξεις των ιδρυτικών συνθηκών με περιφερειακή διάσταση.

Το δεύτερο κεφάλαιο μιλάει γενικά για το πρόγραμμα LEADER+

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην γεωμορφολογία της περιοχής παρέμβασης και στις οικονομικές δραστηριότητες του πρωτογενή, του δευτερογενή και του τριτογενή τομέα

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στον καθορισμό της περιοχής παρέμβασης όπως στην ομοιογένεια της περιοχής, την μορφολογία και τον βαθμό ορεινότητας, το δημογραφικό πρόβλημα και την διοικητική οργάνωση της περιοχής.

Το κεφάλαιο πέμπτο μιλάει για την Εταιρία Ανάπτυξης Αμβρακικού Νότιας Ηπείρου (ETANAM ΑΕ) τον σκοπό της, τους στόχους και την προηγούμενη εμπειρία της Εταιρίας.

Το έκτο κεφάλαιο περιέχει την ανάλυση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της περιοχής εφαρμογής (ανάλυση SWOT).

Το κεφάλαιο έβδομο λέει για τους σκοπούς και την στρατηγική του Τοπικού Προγράμματος και τις επιδράσεις του

Το όγδοο κεφάλαιο περιέχει Χρηματοδοτικούς πίνακες και την χρηματοδοτική βαρύτητα των αξόνων

Και στο ένατο κεφάλαιο έχει την συνέντευξη και την έρευνα που έκανα στα στελέχη της ETANAM με συντονιστή τον κ. Τσιμπέρη.

Ως θέμα συσπείρωσης για την περιοχή παρέμβασης εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader+καθορίστηκε :

«Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή και ταυτόχρονα η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων και πόρων που σχετίζονται με το αγροτουριστικό κύκλωμα, με έμφαση στην ποιότητα»

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Για την τεκμηρίωση του θέματος συσπείρωσης έχει υιοθετηθεί το σλόγκαν :

*«Νότια Ήπειρος,
η γη των πολύμορφων φυσικών οικοσυστημάτων»*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ως αναπτυξιακή διαδικασία ορίζεται γενικά η διαδικασία μετασχηματισμού και βελτίωσης της κοινωνίας και της οικονομίας. Παρόλο που οι ορισμοί ανάπτυξης διαφέρουν, συνήθως η ανάπτυξη ταυτίζεται με την οικονομική μεγέθυνση (ποσοτική αύξηση των οικονομικών δεικτών). Σε επίπεδο χώρας, οι αυξήσεις σε εκροές ή η αύξηση του εθνικού εισοδήματος θεωρούνται ως οι πλέον κοινοί δείκτες ανάπτυξης.

Παρότι όμως όλοι θεωρούν ότι τέτοιοι δείκτες είναι χρήσιμοι, υπάρχουν σοβαρές διαφωνίες στο κατά πόσο οι αυξήσεις των δεικτών αυτών οδηγούν αυτόματα στην επιθυμητή ανάπτυξη. Ενώ λοιπόν οι αυξήσεις του εθνικού εισοδήματος είναι επιθυμητές για τα άτομα, ανάπτυξη με οικονομικούς όρους επιπλέον σημαίνει πρόσβαση στην απασχόληση καθώς και στα μέσα κατανομής και παραγωγής του εισοδήματος.

Ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί η άρση των ανισοτήτων που προκαλεί η ίδια η αναπτυξιακή πορεία. Η αυθεντική ανάπτυξη οφείλει να είναι αυτοδύναμη και βιώσιμη. Η βιωσιμότητα της ανάπτυξης εξασφαλίζεται με τη βελτίωση των φυσικών και κοινωνικών συνθηκών αλλά και από τη δυνατότητα ελέγχου και συντήρησης αυτών των συνθηκών.

1.2 ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Τοπική Ανάπτυξη¹ είναι μία διαδικασία ανάπτυξης και διαρθρωτικής αλλαγής, που επιδρά πάνω σε μια χωρικά καθορισμένη κοινότητα και προβλέπει στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της. Η τοπική ανάπτυξη δηλαδή είναι μια διαδικασία όπου ο τόπος δέχεται την ανάπτυξη αφού πρώτα υποστεί σημαντικές αλλαγές σε όλους τους τομείς και κλάδους της οικονομίας του. Αυτές οι αλλαγές έχουν ως στόχο την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων του τόπου και την καθολική βελτίωση της κοινωνίας τους.

Με δύο τρόπους επέρχεται η τοπική ανάπτυξη ως διαδικασία. Ο ένας είναι με την παρεμβατική πολιτική του κράτους και των οργάνων του και ο άλλος με την δραστηριοποίηση των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας.

Τα αποτελέσματα της πρώτης προσέγγισης δεν εμφανίζουν θεαματικά αποτελέσματα, ούτε καν θετικά αν σκεφτούμε την αρνητική συνέπεια της εξάρτησης της περιφέρειας από το κέντρο. Κατά το παρελθόν διαμόρφωσε μια ιδιόρρυθμη κατάσταση η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό σύστημα ανάπτυξης, όπου οι πελατειακές σχέσεις υπαγορεύουν και γίνονται αυτοσκοπός. Δεν μπορούσε όμως να γίνει διαφορετικά στα πλαίσια του απαραίτητου συντονισμού των τοπικών δράσεων. Αυτό το σύστημα κατέληξε δυσκίνητο, γραφειοκρατικό με αργή και επιλεκτική πληροφόρηση ώστε να εξυπηρετούνται οι πολίτες- πελάτες και τα διάφορα άλλα συμφέροντα. Το σύστημα έκανε τον πολίτη τυχοδιώκτη στο τόπο του μέσα από διαδικασίες που κατάληξαν να το μετατρέψουν σε θεατή των εξελίξεων.

Όσο αφορά την δεύτερη προσέγγιση τα παραδείγματα εφαρμογής είναι ελάχιστα για να πείσουν τους επιστήμονες αλλά περισσότερο τους πολιτικούς να την εφαρμόσουν. Εξάλλου το σύστημα δεν άφηνε τα περιθώρια και η κατάσταση δεν επέτρεπε εφαρμογή επαναστατικών πειραμάτων, ώσπου εμφανίστηκε η λεγόμενη <<στρατηγική ανάπτυξης>>. Τα πρώτα δειλά βήματα έγιναν στις λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές της λατινικής Αμερικής, της Ασίας και της Αφρικής. Στην Ευρώπη εμφανίστηκε με την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER II το 1989.

Τα πλεονεκτήματα της δεύτερης προσέγγισης έναντι της πρώτης είναι η ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού και της ενεργού συμμετοχής του σε όλες τις

¹ «Στρατηγική της Τοπικής Ανάπτυξης», Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης

φάσεις της διαδικασίας μετασχηματισμού της τοπικής κοινωνίας και η λιγότερο εξάρτηση του τόπου και τα κέντρα λήψης των αποφάσεων.

Αυτά τα πλεονεκτήματα λειτούργησαν σαν καταπέλτης της αρχικής φιλοσοφίας των εμπνευστών της πρωτοβουλίας. Από πρόγραμμα τοπικής αυτοδιαχείρισης και σχεδιασμού μετατράπηκε σε ελεγχόμενη παρέμβασή του Υπουργείου Γεωργίας πάνω στις τοπικές κοινωνίες και αναδυνάμωσε τις προβλέψεις για μια πραγματική αλλαγή του τρόπου ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών. Μακροπρόθεσμα η φιλοσοφία του προγράμματος θα εξασθενούσε τη δυναμική του πολιτικού συστήματος και έτσι η αντίδραση ήταν αναπόφευκτη.

Πέρα από αυτά όμως η τοπική ανάπτυξη είναι επιθυμητή σε όποια μορφή και αν εμφανίζεται. Για να επέλθει πρέπει να γίνει ένας σχεδιασμός ο οποίος να στηρίζεται σε κάποια δεδομένα του εκάστοτε τόπου, να τα επεξεργάζεται και να τα μελετά. Μόνο έτσι ο μετασχηματισμός του τοπικού παραγωγικού συστήματος μπορεί να φέρει τα επιθυμητά τελικά αποτελέσματα που είναι πάντα η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων από όλες ανεξαιρέτως τις πλευρές.

Η δημιουργία του σχεδιασμού της τοπικής ανάπτυξης έχει τα χαρακτηριστικά ενός συστήματος ειδικών πολιτικών οι οποίες λειτουργούν με ένα τρόπο που οι δράσεις να συνδέονται και η μια να πολλαπλασιάζει την άλλη. Αυτό λέγεται <<στρατηγικό σχέδιο>>.

Στην προκειμένη περίπτωση ο όρος πολιτικές αφορά κάποιους στόχους η σκοπούς που μας οδηγούν πιο καλά στην επίτευξη των στόχων μας. Όσο αφορά την τοπική ανάπτυξη οι πολιτικές στοχεύουν στο μετασχηματισμό του τοπικού παραγωγικού συστήματος, την αύξηση της παραγωγής και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού.

Όσο αφορά αυτά τα θέματα κάποιος άνθρωπος θέλησε να εστιάσει στον άνθρωπο (Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης <<Ευαισθητοποιημένη Τοπική κοινωνία>>) δηλαδή στην ανάπτυξη που επέρχεται μέσω μιας εσωτερικής διεργασίας του κάθε μέλους μιας τοπικής κοινωνίας η οποία να περικλείει αξίες αυτογνωσίας, ελευθερίας, μέτρου και αυτοσεβασμού.

Η <<Τοπική Επιχειρηματική Ικανότητα>> νοείται η ικανότητα των τοπικών επιχειρηματιών να οργανώνουν αποτελεσματικά τους τοπικούς τους πόρους ώστε τα τοπικά προϊόντα να είναι ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Κατά τη δεκαετία του 80' και μετά, η τοπική επιχειρηματική ικανότητα είναι σοβαρός παράγοντας Τοπικής Ανάπτυξης αλλά όχι επαρκής χαρακτηριστικό για την επίτευξη της τοπικής ανάπτυξης. Στο διάστημα 78-80 ο Archibuchi και ο J. Delors εισήγαγαν τον όρο <<τρίτος ή κοινωνικός τομέας>> ώστε να προσδιορίσουν τις λεγόμενες τοπικές πρωτοβουλίες. Δηλαδή δράσεις κατοίκων και των οικογενειών τους, περιορισμένης σχετικά εμβέλειας, που είχαν μορφή άτυπης απασχόλησης. Το εισόδημα από αυτήν ήταν σημαντικό αλλά δεν δηλωνόταν ούτε προσδιόριζε κάποιο επίπεδο ανάπτυξης. Όταν μια οικογένεια νοίκιαζε ένα από τα δωμάτια του σπιτιού της ή πουλούσε ένα κέντημα έπαιρνε εισόδημα.

Αυτές οι δράσεις ονομάστηκαν τοπικές πρωτοβουλίες και είχαν μεγάλη σημασία ως μια ιδιότυπη απασχόληση, φαινόμενο ιδιαίτερα διαδεδομένο στα νότια της Ευρώπης. Ήταν η <<Τοπική Αγροτική Απασχόληση>>. Οι επιδιώξεις των τοπικών επιχειρηματιών αντίθετα με τους κανόνες και τους μηχανισμούς της αγοράς δεν είναι μόνο το κέρδος αλλά η συλλογική δράση, η απασχόληση και η συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού.

Η επιχειρηματική λογική στις τοπικές κοινωνίες έχει <<μια άλλη ηθική>> που την καθιστούν μοναδική (Λουκά Κατσέλη). Οι τοπικές επιχειρήσεις έχουν ενδιαφέρον για την τοπική αγορά και δίνουν βαρύτητα στην τοπική απασχόληση. Αν δεν το κάνουν αυτό το επόμενο θα είναι η εγκατάλειψη του τόπου ιδιαίτερα από τις παραγωγικές ηλικίες και το μαράζωμα της τοπικής κοινωνίας.

Η διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης πλεονεκτεί εκείνης του κρατισμού της τοπικής ανάπτυξης. Οι κάτοικοι της τοπικής κοινωνίας έχουν ενεργό συμμετοχή σε αυτά που συμβαίνουν στο τόπο τους. Υπάρχει η δυνατότητα μιας συλλογικότερης δράσης, η δυνατότητα της απασχόλησης τοπικά και ενεργοποίηση των εσωτερικών δυνάμεων του χώρου. Αναπτύσσει ένα αίσθημα επικοινωνίας και ενθαρρύνει την εθελοντική προσφορά εργασίας όσο αφορά τον πολιτισμό.

Όλα αυτά τα στοιχεία είναι πρωτόγνωρα για την καπιταλιστική αγορά και αυτός είναι ο λόγος που η τοπική ανάπτυξη διαφοροποιείται εντελώς από κάθε άλλη μορφή ανάπτυξης.

Η τοπική ανάπτυξη εισάγει μια ηθική πρωτόγνωρη στον ανταγωνιστικό χώρο της ελεύθερης αγοράς. Η κοινωνική επιλογή όταν εκδηλώνετε έχει έμμεσα αποτελέσματα ανάπτυξης στην τοπική κοινωνία γι' αυτό και κάθε δράση του ανθρώπου πρέπει να είναι προσεχτική ώστε να υφίσταται εν τέλει η ανάπτυξη. Η κοινωνική επιλογή όπως αυτή περιγράφετε από τον Αμάρτια Σεν (ΤΟ ΒΗΜΑ,18-10-

98) είναι όπως πολύ σωστά είχε πει ο Adam Smith <<η αγάπη για τον εαυτό μας>> και μπορεί να είναι κάθε ένα από τα παρακάτω 3 στοιχεία που μπορούν να εκφράζονται σε συνδυασμό ή μεμονωμένα

- Η προσωπική μας καλοπέραση ή αλλιώς εγωκεντρική καλοπέραση.
- Οι προσωπική μας στόχοι.
- Οι προσωπικές μας επιλογές.

Η τοπική κοινωνία είναι μια κοινωνική ομάδα που συνδέεται άμεσα με τις τάσεις μίας άλλης πιο ισχυρής κοινωνικής ομάδας, ιδιαίτερα άμεσα με τις τάσεις μίας άλλη πιο ισχυρής κοινωνικής ομάδας, ιδιαίτερα στη χώρα μας, της οικογένειας. Μπορεί όμως να συμβαίνει το αντίθετο. Άλλες ομάδες είναι και η παγκόσμιοι κοινωνικοί σχηματισμοί οι οποίοι είναι τόσο ισχυροί που παράγουν πρότυπα για την τοπική κοινωνία. Άρα όση εξάρτηση έχει η τοπική κοινωνία από ένα μεγαλύτερο κοινωνικό σχηματισμό τόσο μεγαλύτερη επιρροή δέχεται από αυτόν.

Το κάθε άτομο ξεχωριστά ανάλογα την κοινωνική επιλογή που κάνει μπορεί να αλλάξει την όλη τάση της τοπικής κοινωνίας και να τη στρέψει σε μια καλύτερη τροχιά όταν η αγάπη για τον εαυτό μας προϋποθέτει για το καθένα μας αγάπη για τον συνάνθρωπο. Αυτό όμως δεν γίνεται γιατί τα συμφέροντα του καθένα μας πολλές φορές συγκρούονται.

Εδώ κατά τη γνώμη μου υπάρχει ένα τεράστιο κενό Αξιών οι οποίες, είτε υπήρχαν και δεν διαφυλάχθηκαν, είτε παρουσιάζονται όλο και πιο πολύ η ανάγκη δημιουργίας τους με βάση τα νέα δεδομένα της παγκοσμιοποίησης. Αν κάθε τοπική κοινωνία προωθούσε ένα πρότυπο βασισμένο σε αξίες ηθικής και όχι υλικές τότε ο κόσμος ίσως ήταν καλύτερος.

1.3 ΕΝΔΟΓΕΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ενδογενής ανάπτυξη² είναι μία διαδικασία ανάπτυξης μιας χωρικής οντότητας η οποία σε κάποια ιστορική στιγμή αποφασίζει με δική της πρωτοβουλία να ενεργοποιήσει τους πόρους που διαθέτει (ανθρώπινο δυναμικό, κεφάλαιο, φυσικούς πόρους), αποκλείοντας όλους ή ορισμένους από τους εξωτερικούς παράγοντες που θέτουν φραγμούς στη δική της ανάπτυξη.

Ο καθηγητής John Friedmann υποστηρίζει ότι ο όρος «ενδογενής» προσφέρεται μόνο για πολιτική εκμετάλλευση. Πιστεύει ότι οι όροι «αυτάρκης» και «αυτοδύναμη» ανάπτυξη αποδίδουν πιο πιστά την εσωτερική διεργασία των τόπων να αναζητήσουν μόνοι τους, χωρίς εξαρτήσεις από έξω τη λύση των προβλημάτων ανάπτυξης.

Οι προσπάθειες να οριστεί επακριβώς ο όρος «ενδογενής ανάπτυξη» απασχόλησαν πολλούς θεωρητικούς και όπως τονίζει ο Stohr «γενικές έννοιες όπως αυτή συνιστούν τη βάση σχεδιασμού της πολιτικής της ανάπτυξης». Οι προσεγγίσεις όλων αυτών των θεωρητικών στην έννοια της ενδογενούς ανάπτυξης διατυπώθηκαν όλες σχεδόν μέσα στη τελευταία εικοσαετία (1979-1998) και με σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους.

Μετά την συνειδητοποίηση της αποτυχίας της περίφημης θεωρίας των «πόλων ανάπτυξης» του F.Pergoux, σε συνδυασμό με την αδυναμία χάραξης μιας αξιολογής πολιτικής που να στηρίζεται σε «πόλους ανάπτυξης», μειώθηκε η αρχική αισιοδοξία που δημιουργούσε το «υπόδειγμα της πολιτικής ανάπτυξης και της διάχυσης»

Ο Vazquez υποστηρίζει ότι κάθε χωρική ενότητα διαμορφώθηκε ανάλογα με τις σχέσεις και τις διασυνδέσεις των συμφερόντων των κοινωνικών ομάδων που υπήρχαν σε αυτή. Παράλληλα όμως κάθε χωρική ενότητα διαμορφώθηκε ανάλογα με την ταυτότητα και το πολιτισμό που τη ξεχώριζε με τις άλλες χωρικές ενότητες. Μπορούμε να αντιληφθούμε το χώρο σαν μία συνάθροιση συμφερόντων κάθε είδους.

Ο Scott αναγνωρίζει τη σημασία του «τοπικού» μέσα στις αναπτυγμένες μητροπολιτικές περιοχές «... δεν μπορούμε να κατανοήσουμε την πραγματική προβληματική του χώρου αν δεν αντιληφθούμε το ρόλο που παίζει η τοπική διάσταση του παραγωγικού συστήματος, της αγοράς εργασίας και της μορφής διοίκησης και

² «Στρατηγική της Τοπικής Ανάπτυξης», Λεωνίδα Παπακωνσταντινίδης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

διαχείρισης...». Έτσι η «κοινοτική συνείδηση» αποτελεί συχνά τον πιο σημαντικό άξονα της κοινωνικής ταυτότητας των κοινωνικών ομάδων και φυσικά ενεργό σημείο αναφοράς της πολιτικής συνείδησης των εργατών.

Η Massey προσδιορίζει την ταυτότητα του χώρου σαν συνέπεια εδραίωσης διαφορετικών παραγωγικών δραστηριοτήτων. Έτσι η κάθε χωρική ενότητα συμμετέχει στον καταμερισμό εργασίας, ανάλογα με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της.

Αυτές λοιπόν οι χωρικές ενότητες διαθέτουν ένα σύνολο «πόρων» που μπορούν να είναι ανθρώπινοι, οικονομικοί, πολιτιστικοί κ.α. κάποια ιστορική στιγμή οι πόροι αυτοί συνδυάστηκαν μεταξύ τους έτσι που να μπορούν να επιλύουν τα προβλήματα ανάπτυξης τους. Δηλαδή απέκτησαν μια δυναμική ανάπτυξης, που είναι πιθανό να ήταν απόρροια πολιτικής απόφασης ή νιας ξαφνικής δυναμικής κάποιου παραγωγικού συστήματος, η ακόμα μια επιχειρηματική κίνηση που κατάφερε να συσπειρώσει τον <<τοπικό πληθυσμό>>.

Ότι και να συνέβη όμως εμφανίστηκε μια εσωτερική πρωτοβουλία που έδωσε ώθηση διαχωρισμού των σκοπών ενός μικρού τόπου και των σκοπών ενός μεγάλου και ευρύτερου χώρου. Το μεγάλο βιομηχανικό κέντρο υπαγορεύει κανόνες και συμπεριφορές στους κατοίκους ενός μικρού τόπου και χρησιμοποιεί τους κατοίκους και την τοπική κοινωνία και αυτή σαν προέκταση του. Η καθιερωμένη ταξική αντίδραση απέναντι στο κεφάλαιο πλέον γίνεται «χωρική» και σε αυτό βοηθά το γεγονός ότι οι περισσότεροι κάτοικοι είναι της ίδιας κοινωνικής τάξης.

Η «πολιτική» θεωρητική και εμπειρική προσέγγιση εγκαταλείπεται δίνοντας δείγματα αποτυχίας της. Από το 1959 ο Abert O.Hirschman και ο Gunar Myrdal σε εργασίες τους για την υπανάπτυξη χωρών της Λατινικής Αμερικής, κατέληξαν στο ίδιο συμπέρασμα. Συγκεκριμένα στο έργο του ο Abert O.Hirschman “The strategy of development” αναφέρει: «... δεν είναι η απουσία φυσικών πόρων ή η έλλειψη κεφαλαίων υπεύθυνα για την υπανάπτυξη των χωρών αυτών, αλλά η μη ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού που υπολανθάνει...».

Πέρασαν είκοσι χρόνια για να αξιολογηθεί όπως θα έπρεπε αυτή η θεωρία τους και να γίνει ουσιαστικά αποδεκτή. Μόνο μετά είκοσι χρόνια δόθηκε σημασία στην ενδογενή διεργασία μικρών τοπικών συστημάτων και έγινε στόχος στρατηγικής και ανάπτυξης των τόπων αυτών. Πεδίο εφαρμογής της στρατηγικής αυτής ήταν οι χώρες του τρίτου κόσμου και αποδείχτηκε πως η προσέγγιση αυτή ήταν σε θέση να δίνει πειστικές απαντήσεις στα θέματα της φτώχειας και της υπανάπτυξης.

1.4 ΤΟΠΙΚΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Τοπική Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη³ διακρίνεται με δυο τρόπους, το κάθετο και το οριζόντιο. Ο κάθετος τρόπος έχει να κάνει με λειτουργίες και διαδικασίες συγκεκριμένου παραγωγικού συστήματος ενός τόπου σε σχέση με όμοια παραγωγικά συστήματα ενός ευρύτερου περιγύρου που είναι συνήθως το εθνικό και το διεθνές παραγωγικό σύστημα. Ο οριζόντιος τρόπος είναι πιο ουσιαστικός και έχει να κάνει με εσωτερικές διεργασίες ανάπτυξης, όλων των μορφών έκφρασης της ίδιας της τοπικής κοινωνίας.

Τα τοπικά παραγωγικά συστήματα αναθεωρούν τις επιλογές οργάνωσης και παραγωγής, ώστε να αναβαθμίζουν ολοένα την ανταγωνιστική τους θέση. Αυτό σημαίνει ότι οι τοπικές επιχειρήσεις πρέπει να επαγρυπνούν ώστε να κάνουν τις απαραίτητες προσαρμογές προκειμένου να βρίσκονται μέσα στον ανταγωνισμό. Αυτές οι κινήσεις των τοπικών παραγωγικών συστημάτων ενισχύουν τους δεσμούς του κάθε τοπικού παραγωγικού συστήματος με το εθνικό και το διεθνές παραγωγικό σύστημα. Έτσι καταλήγουμε στη φάση «Το τοπικό παραγωγικό σύστημα ολοκληρώνεται μέσα στο διεθνές παραγωγικό σύστημα». Αυτή η ολοκλήρωση είναι όπως λέμε η «κάθετη» ή «τομεακή» και αφορά τη σύνδεση τοπικών παραγωγικών συστημάτων με την εθνική ή τη διεθνή αγορά για ένα μόνο τομέα ή κλάδο της παραγωγής.

Αυτή η προσέγγιση έχει την έννοια της ένταξης του τοπικού παραγωγικού συστήματος στη διεθνή αγορά αγαθών και τον διεθνή καταμερισμό της εργασίας και όχι τόσο την έννοια μιας ολοκληρωμένης εσωτερικής διεργασίας η οποία ωφελεί ομοιόμορφα τους κλάδους και τους τομείς της τοπικής παραγωγής.

Ο οριζόντιος τρόπος ολοκλήρωσης προϋποθέτει διαδικασίες και σχηματισμούς ενδογενείς ανάπτυξης. Το διεθνές οικονομικό σύστημα το λαμβάνουμε υπόψη αλλά όχι στο βαθμό που υπαγορεύεται παγκοσμίως από το καταμερισμό του κεφαλαίου και της εργασίας.

Έτσι ο βαθμός αυτονομίας της τοπικής κοινωνίας είναι μεγαλύτερος και οι σχέσεις με τα μητροπολιτικά κέντρα είναι χαλαρότερες, τουλάχιστον ως προς τις βασικές επιλογές της τοπικής κοινωνίας. Συμμετέχει στις διαδικασίες της διεθνούς

³ «Στρατηγική της Τοπικής Ανάπτυξης», Λεωνίδα Παπακωνσταντινίδης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

αγοράς με τη διαφορά ότι η κάθε τοπική επιχείρηση δε λειτουργεί μόνη αλλά σε συνδυασμό με τις άλλες παραγωγικές διαδικασίες του τόπου.

Στη μελετημένη τοπική στρατηγική ολοκλήρωση ή αλλιώς το «επιχειρησιακό σχέδιο» Business Plan κατά την ορολογία της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader, οι τοπικές πρωτοβουλίες που αναπτύσσονται μέσα σε ένα συγκεκριμένο χώρο συνδέονται με τρόπο που το αποτέλεσμα της άλλης. Εάν μια τοπική χωρική οντότητα πετύχει αυτό το οριζόντιο δέσιμο τότε μπορούμε να μιλάμε για τοπική οριζόντια ολοκλήρωση.

Η ολοκλήρωση είναι στην ουσία το όριο μιας διαδικασίας ανάπτυξης. Είναι η πραγμάτωση της ίδιας της ολοκλήρωσης, μιας ολοκλήρωσης που η διαδικασία ανάπτυξης για αυτήν είναι απλά το μέσο, ώστε να φτάσουμε σε ένα επιθυμητό όριο στα πλαίσια του οποίου θα έχουμε την επιθυμητή ανάπτυξη.

Η κάθετη ολοκλήρωση σε ένα ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον έχει χαρακτήρα μάλλον ιστορικής συγκυρίας και εξετάζεται σαν ένα δυναμικό φαινόμενο που γεννήθηκε μέσα από τους μηχανισμούς, εξελίχθηκε και δημιούργησε μια καινούρια κατάσταση προσαρμοσμένη στα δεδομένα της διεθνούς αγοράς.

Η οριζόντια ολοκλήρωση όλων των τομέων της τοπικής οικονομίας συνιστά μια ανθρώπινη κατασκευή και πρόκειται για μια εναλλακτική στρατηγική ανάπτυξης με πεδίο εφαρμογής το μικροχώρο.

Στη κάθετη μορφή ολοκλήρωσης η Τοπική Αυτοδιοίκηση έχει μικρά περιθώρια να επηρεάσει την εξέλιξη ενός φαινομένου ενώ στην οριζόντια τοπική μορφή ολοκλήρωσης ο ρόλος της τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι κρίσιμος και αποφασιστικός όταν προσδιορίζει μια στρατηγική της τοπικής ανάπτυξης.

Η κάθετη τομεακή ολοκλήρωση του τοπικού παραγωγικού συστήματος εξελίσσεται ανεξάρτητα από τη βούληση των κατοίκων μελών της τοπικής κοινωνίας ενώ η οριζόντια ολοκλήρωση συνιστά μια ελεγχόμενη και συνειδητή διαδικασία που εξελίσσεται μέσα στο τόπο ανεξάρτητα αν δέχεται ή προκαλεί επιρροές και εκτός του τόπου αυτού. Γι' αυτό η οριζόντια τοπική ολοκλήρωση είναι μια διαδικασία λιγότερο εξαρτημένη από το οικονομικό σύστημα παγκοσμίως.

Η ιστορική διαδικασία κάθε τοπικού παραγωγικού συστήματος δεν γράφεται και διαμορφώνεται ανεξάρτητα από το διεθνές οικονομικό περιβάλλον αλλά συνδέεται άμεσα με αυτό.

Ο Antonio vazquez-Barquero, ένας ισπανός θεωρητικός της ανάπτυξης, αναφέρει πως οι διαδικασίες της τοπικής εκβιομηχάνισης ξεκίνησαν όταν η αγροτική

δραστηριότητα παρουσίασε με την πάροδο του χρόνου ένα αυξανόμενο οικονομικό ορθολογισμό και ενσωμάτωσε ορισμένες τεχνολογικές μεταβολές. Έτσι όμως από τη μία η ανάγκη του ανταγωνισμού ωθούσε τους τοπικούς αγρότες να χρησιμοποιούν σκέψη προερχόμενη από κριτήρια κέρδους και από την άλλη οι παραγωγικές σχέσεις συνέχισαν να καθορίζονται από τα κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής οικογένειας.

Οι διαδικασίες της τοπικής εκβιομηχάνισης ξεκίνησαν όταν η τοπική οικονομία, που είναι πλούσια σε ανθρώπινους πόρους, λειτούργησε ως εξής. Από τη μία οι τοπικοί αγρότες διαχειρίζονταν τη γεωργική εκμετάλλευση με πιο προηγμένους τρόπους, για να έχουν μεγαλύτερο κέρδος, και έτσι πληθύνανε οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες ενώ από την άλλη το εργατικό δυναμικό που υποαπασχολιόταν τροφοδότησε τις τοπικές βιομηχανικές με φτηνή εργατική δύναμη. Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν τροφοδοτήθηκαν τα παραγωγικά συστήματα από φτηνή εργατική δύναμη αλλά τροφοδοτήθηκε το σύστημα της Αθήνας και των ξένων αγορών εργασίας. Έτσι ο παραγωγικός ιστός του χωρίου κατάρρευσε.

Στην Ελλάδα το φαινόμενο της κρίσης του μετασχηματισμού είχε περιορισμένη έκταση και περιέργως τότε δε δημιουργήθηκε η βάση που απαιτείτο για την ανάπτυξη συγκροτημένων τοπικών παραγωγικών συστημάτων. Υπήρχε ανέκαθεν έντονη πολιτική παρέμβαση στα τοπικά πράγματα και αντιδράσεις που ανέτρεπαν κάθε υγιή τοπική αντίδραση απέναντι στις εκάστοτε κρίσεις των μηχανισμών αγοράς.

Έτσι στη χώρα μας δε δημιουργήθηκαν ποτέ οι συνθήκες μιας πραγματικής κάθετης τομεακής ολοκλήρωσης, τοπικού παραγωγικού συστήματος στο ευρύτερο οικονομικό σύστημα. Τα αίτια είναι πολλά για να αναλυθούν αλλά πρέπει να αναφερθούμε στις αντίξοες συνθήκες της ελληνικής υπαίθρου, όσο αφορά την γεωμορφολογική κατάσταση με τους ορεινούς όγκους, το νησιωτικό καταμερισμό και της άστατης χρονολογικά διαμόρφωσης των γεωγραφικών ενοτήτων στην Ελληνική Επικράτεια. Οι μηχανισμοί της αγοράς δεν ευνόησαν την ανάπτυξη των τοπικών παραγωγικών συστημάτων στη χώρα μας αλλά και οι χώρες που ευνοήθηκαν δεν ευνοήθηκαν αποτελεσματικά.

Συμπερασματικά οι μηχανισμοί της αγοράς δεν ευνοούν τα τοπικά παραγωγικά συστήματα ειδικά στην εποχή μας που η παγκοσμιοποίηση του κεφαλαίου και οι μηχανισμοί της αγοράς αποθαρρύνουν τη δημιουργία τους. Η προσέγγιση του ολοκληρωμένου έχει νόημα μόνο σαν συνειδητοποιημένη επιλογή της τοπικής κοινωνίας και ακόμα περισσότερο σαν μια εναλλακτική στρατηγική

επιβίωσης των μικρών τόπων μέσα σε ένα άκρος ανταγωνιστικό και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον.

1.5 ΤΟΠΙΚΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

Τα τοπικά παραγωγικά συστήματα⁴ είναι ένα σύνολο μικρών επιχειρήσεων και ατομικών δράσεων που τείνουν να πραγματοποιούν την δραστηριότητα τους στον ίδιο τομέα δράσεις, έτσι ώστε να δημιουργούνται ανάμεσα τους σχέσεις άμιλλας και σχέσης ανταγωνισμού σε κοινές αγορές προϊόντων. Τα τοπικά παραγωγικά συστήματα είναι το αποτέλεσμα και κάθε ένα από αυτά είναι διαφορετικής ιστορικής διαδικασίας. Είναι συνέπεια κάποιων ειδικών οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών μιας διαφορετικής σύνδεσης με το γενικότερο παραγωγικό σύστημα παγκοσμίως.

Οι τοπικές βιοτεχνίες που είχαν οικογενειακή μορφή πέρασαν μεταβολές και μετασηματισμούς που προσδιόρισαν στο χρόνο διαφορετικές μορφές οργανωτικής διάρθρωσης. Ολόκληρη η ζωή της τοπικής κοινωνίας εξελίχθηκε γύρω από το ξεχωριστό τοπικό παραγωγικό της σύστημα.

Τα τοπικά παραγωγικά συστήματα δεν είναι ομοιόμορφα και χαρακτηρίζονται από μια πολυπλοκότητα η οποία για κάθε περίπτωση διαφοροποιείται. Αισθητές είναι οι διαφορές μεταξύ των τοπικών παραγωγικών συστημάτων (π.χ. παραδοσιακής τεχνολογίας) και των σύγχρονων αστικών βιομηχανικών κέντρων. Τα παλιά κέντρα βιομηχανίας είχαν μια ιδιαίτερη βιομηχανική ταυτότητα συνδεδεμένη με τον τοπικό πολιτισμό και τα τοπικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. Τα σύγχρονα τοπικά παραγωγικά συστήματα έπρεπε να πετύχουν την σύνδεση τους με την εθνική και διεθνή παραγωγή και αγορά ταχύτερα, πιεζόμενα από τον ανταγωνισμό των άλλων κέντρων.

Όμως αυτή η διαδικασία πίεσης οδηγούσε αυτόματα σε μια πολιτισμική αλλοίωση και καταστροφή και σε μια ισοπέδωση, χαρακτηριστικά που εμφανίστηκαν μέσα από τον ανταγωνισμό και το κυνήγι του εύκολου χρηματικού κέρδους.

Καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος των ηγετικών κλάδων. Αν για παράδειγμα σε ένα μικρό τόπο εγκατασταθεί μια βιομηχανία δημιουργείται αυτομάτως κάποιο είδος αλληλεξάρτησης μέσω της συνεργασίας με τις τοπικές βιοτεχνίες που θα κάνουν κάποιες πολύ εξειδικευμένου τύπου εργασίες. Από την άλλη μεριά κάποια εμπορικά

⁴ «Στρατηγική της Τοπικής Ανάπτυξης». Λεωνίδας Παπακωνσταντινίδης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

καταστήματα θα προωθούν το τελικό προϊόν στον καταναλωτή. Όλες οι εργασίες λοιπόν του τόπου στηρίζονται στην λειτουργία της βασικής μονάδας, της μονάδας «ηγέτη».

Εν κατακλείδι οι αποκέντρωσης σιγά σιγά οδήγησαν στο χαρακτηρισμό των περιοχών της χώρας μας, ανάλογα με την ιδιαιτερότητα που παρουσίαζαν, κατά κλάδους. Η ιδιαιτερότητα που παρουσίαζαν αυτές οι περιοχές έγκειτο στα τοπικά παραγωγικά συστήματα που είχε κάθε τόπος και τα οποία δυστυχώς δεν είχαν αυτοδύναμη δυναμική εξέλιξης και ανάπτυξης.

Τροχοπεδη σε αυτή την ανάπτυξη υπήρξε η γραφειοκρατία και ο προστατευτικός ρόλος του κράτους που σε πολλές περιπτώσεις έχει αποδειχθεί ότι είναι αναποτελεσματικός.

1.6 ΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η άνιση περιφερειακή ανάπτυξη είναι πρόβλημα που αντιμετωπίζουν όλες οι χώρες του κόσμου με την έννοια ότι η γεωγραφική κατανομή της οικονομικής δραστηριότητας και των εισοδημάτων δεν είναι ορθολογική. Η άνιση κατανομή των πόρων ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της χώρας και η αδυναμία του μηχανισμού των τιμών να κατανειμίει τους πόρους ορθολογικότερα, είναι συνήθως οι λόγοι των περιφερειακών ανισοτήτων. Οι ανισότητες αυτές δημιουργούνται εξαιτίας της έλλειψης πλήρους κινητικότητας των παραγωγικών συντελεστών ή της ύπαρξης ατελειών στις αγορές των αγαθών και των συντελεστών. Έτσι έχουμε ταχύτερη ανάπτυξη ορισμένων μόνο περιοχών-πόλων και καθυστέρηση της ανάπτυξης άλλων περιοχών, με αποτέλεσμα οι διαφορές στο κατά κεφαλή εισόδημα και την ευημερία να είναι σημαντικές.

Σε μια οικονομική ένωση όπου έχουμε χώρες με διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης, τα επίπεδα εισοδήματος και ευημερίας των πλέον αναπτυγμένων περιοχών των πλούσιων χωρών διαφέρουν πολύ από τα αντίστοιχα επίπεδα των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών των πτωχών χωρών. Τα περιφερειακά προβλήματα εκεί είναι λογικό να είναι εντονότερα.

Τέτοια προβλήματα αντιμετώπιζε η Κοινότητα από τη δημιουργία της, αυτά όμως εντάθηκαν όταν εισήλθαν σ' αυτήν διαδοχικά χώρες με χαμηλότερα κατά κεφαλή εισοδήματα και εντονότερα περιφερειακά προβλήματα σε εθνικό επίπεδο. Όσο προχωρεί η οικονομική ενοποίηση οι περιφερειακές ανισότητες στην κοινότητα φαίνεται να αυξάνονται αντί να μειώνονται, γιατί με την συνεχή απελευθέρωση της κίνησης προϊόντων και συντελεστών ευνοούνται περισσότερο οι αναπτυγμένες περιοχές και λιγότερο οι σχετικά καθυστερημένες περιοχές της Κοινότητας.

Όλες οι χώρες ακολουθούν συνήθως κάποια μορφή περιφερειακής πολιτικής για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ανισοτήτων. Για παράδειγμα, για την ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών δίνουν κίνητρα με τη μορφή φορολογικών απαλλαγών, μειωμένων επιτοκίων κ.α., ώστε να επιτυγχάνουν την ανάπτυξη τους. Τέτοια πολιτική εφαρμόζαν και εξακολουθούν να εφαρμόζουν όλα τα κράτη μέλη της Κοινότητας σε διαφορετική έκταση το καθένα. Η ανάγκη μιας κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής προέκυψε με τη δημιουργία της Κοινότητας, είτε με μορφή του συντονισμού των εθνικών περιφερειακών πολιτικών είτε με τη μορφή μιας κοινής πολιτικής με κοινούς

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

στόχους, κοινά μέσα και χρηματοδότηση από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Εξελίξεις της περιφερειακής αυτής πολιτικής από της δημιουργία των αρχικών Κοινοτήτων μέχρι σήμερα, θα παρουσιαστούν εδώ συνοπτικά.

1.7 ΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΜΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

Παρόλο που η δημιουργία κοινής περιφερειακής πολιτικής, όπως συμβαίνει με τη γεωργία ή τις μεταφορές, δεν προβλέπεται από τις Ιδρυτικές Συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ιδιαίτερα από τη Συνθήκη ΕΟΚ, οι ιδρυτές των Κοινοτήτων δεν αγνοούν το περιφερειακό πρόβλημα. Η Κοινότητα επιδιώκει την ενίσχυση της ενότητας των οικονομικών κρατών μελών και την εξασφάλιση αρμονικής ανάπτυξης. Η επιδίωξη αυτή θα στηριχθεί στη μείωση των διαφορών που υπάρχουν μεταξύ των διάφορων περιοχών και την αντιμετώπιση τις καθυστέρησης των λιγότερο ευνοημένων περιοχών όπως αναφέρεται στο προοίμιο της Συνθήκης για την ΕΟΚ. Μια σειρά από διατάξεις με περιφερειακή διάσταση κατεσπαρμένες σε διάφορα μέρη της περιλαμβάνονται στην ίδια Συνθήκη. Οι διατάξεις αυτές αναφέρονται είτε σε παρεκκλίσεις από τους κανόνες περί ανταγωνισμού, είτε σε ειδικές ρυθμίσεις στο πλαίσιο άλλων κοινοτικών πολιτικών, είτε τέλος στη δημιουργία ειδικών οργάνων (λ.χ. τράπεζα επενδύσεων) για την προώθηση κυρίως της περιφερειακής ανάπτυξης.

Η σημαντικότερη από τις διατάξεις με περιφερειακή διάσταση⁵ εισάγει παρέκκλιση από τη γενική αρχή της απαγόρευσης χορήγησης κρατικών ενισχύσεων που μπορεί να νοθεύουν τον ανταγωνισμό, για περιπτώσεις ενισχύσεων που αποβλέπουν στην προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης. Έτσι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης περιοχών στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθιστα χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση μπορεί να θεωρηθεί ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά. Ενισχύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων περιοχών, ομοίως μπορεί να θεωρηθούν ως συμβατές προς την Κοινή Αγορά εφόσον δεν αλλοιώνουν τους όρους των συναλλαγών κατά τρόπο που αντίκειται προς το κοινό συμφέρον. Διάταξη που αφορά τους όρους ανταγωνισμού⁶, εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να εξετάζει αν τα επιβαλλόμενα κόμιστρα για μεταφορές μέσα στην Κοινότητα δεν βλάπτουν τους όρους του ανταγωνισμού λαμβάνοντας υπόψη και τις απαιτήσεις μιας κατάλληλης περιφερειακής πολιτικής.

⁵ Διάταξη άρθρου 92 παρ. 3^ο Συνθήκης ΕΟΚ

⁶ Άρθρο 80 της Συνθήκης ΕΟΚ

Εισάγονται επίσης διατάξεις με περιφερειακή διάσταση στο πλαίσιο άλλων κοινοτικών πολιτικών. Η πρώτη⁷ αναφέρεται στην κοινή γεωργική πολιτική και επιτάσσει κατά την εκπόνηση και εφαρμογή της πολιτικής αυτής να λαμβάνονται υπόψη οι διαρθρωτικές και φυσικές ανισότητες μεταξύ των διάφορων γεωργικών περιοχών. Παρέκκλιση από τους κοινούς κανόνες της πολιτικής για τις μεταφορές εισάγει μια δεύτερη διάταξη⁸, σε περίπτωση που η εφαρμογή τους θα μπορούσε να επηρεάσει σημαντικά το βιοτικό επίπεδο απασχόλησης σε ορισμένες περιοχές. Η διάταξη που αναφέρεται στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο⁹, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι έχει περιφερειακή διάσταση γιατί προβλέπει ενίσχυση των εργαζομένων των οποίων μειώθηκε ή ανεστάλη η απασχόληση, εξαιτίας της επιχείρησης σε άλλη παραγωγική δραστηριότητα.

Τέλος, ιδιαίτερη σημασία από άποψη περιφερειακής πολιτικής έχουν οι διατάξεις που αναφέρονται στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων¹⁰, αφού κύριος σκοπός της είναι η χρηματοδότηση έργων σε λιγότερο αναπτυγμένες περιοχές.

Περιφερειακή διάσταση έχει και άρθρο της Συνθήκης ΕΚΑΧ¹¹ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα), το οποίο εξουσιοδοτεί την επιτροπή (Ανώτατη Αρχή) να πάρει μέτρα για την επαναπασχόληση του εργατικού δυναμικού που κατέστη διαθέσιμο εξαιτίας της εισαγωγής νέων τεχνικών μεθόδων ή νέου εξοπλισμού στις βιομηχανίες άνθρακα και χάλυβα, σε περίπτωση που ορισμένες περιοχές αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα απορρόφησης του δυναμικού αυτού.

⁷ Άρθρο 39 παρ. 2α της Συνθήκης ΕΟΚ

⁸ Άρθρο 75 παρ. 3 της Συνθήκης ΕΟΚ

⁹ Άρθρο 125 παρ. 1β της Συνθήκης ΕΟΚ

¹⁰ Άρθρο 130 της Συνθήκης ΕΟΚ

¹¹ Άρθρο 56

1.8 ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ LEADER

Ας ξεκινήσουμε πρώτα από ανάλυση του γαλλικού όρου LEADER που εκφράζεται από τα αρχικά των λέξεων Liaison Entre Action de Developpment de l' economie Rygale και που στην ελληνική μετάφραση σημαίνει Δεσμοί μεταξύ των Δράσεων για την Ανάπτυξη της Αγροτικής οικονομίας.

Οι αγροτικές περιοχές της κοινότητας αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων που είναι δυνατό να επηρεάσουν σοβαρά τη βιωσιμότητα τους, μερικά από αυτά είναι η γήρανση του πληθυσμού και η αστυφιλία που εξακολουθούν να παρατηρούνται σε ορισμένες από αυτές καθώς και η απώλεια θέσεων εργασίας. Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι ορισμένες περιοχές αντιμετώπισαν αποτελεσματικά τα προβλήματα αυτά καταφέροντας να δημιουργήσουν μια δυναμική που επιβεβαιώνει την ικανότητα τους όσον αφορά την εξεύρεση νέων λύσεων οι οποίες ανταποκρίνονται στις προκλήσεις που δέχονται

Η ανάπτυξη της Αγροτικής Οικονομίας είναι το αντικείμενο της πρωτοβουλίας του τέθηκε σε εφαρμογή από την Επιτροπή task Force των Βρυξελλών το 1989. προέκυψε από την ανάγκη για αντίσταση στη δημογραφική κατάρρευση που παρατηρήτο λόγω της έντονης αστικής συγκέντρωσης που αποτελούσε την διέξοδο από την ανεργία των νέων της περιφέρειας αλλά και των χαμηλών εισοδημάτων ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιοχών της Ευρωπαϊκής υπαίθρου. Η πρωτοβουλία LEADER I, αποτέλεσε την αρχή μιας νέας προσέγγισης στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, η οποία στηρίζεται στην ολοκληρωμένη και συμμετοχική προσέγγιση σε εδαφικό επίπεδο. Με την πρωτοβουλία LEADER II γενικεύτηκε η προσέγγιση της πρωτοβουλίας LEADER I, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στον καινοτόμο χαρακτήρα των σχεδίων.

Στο καθαρό θεωρητικό πεδίο όμως η ποιότητα των παρεμβάσεων LEADER, όπως αρχικά σχεδιάστηκε, εξαρτάται από κάποιες αξίες. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER είναι θα λέγαμε μια σωτήρια λέμβος μπροστά στην καταιγίδα της παγκοσμιοποίησης η οποία απειλεί κάθε φυσική κληρονομιά μας. Γι' αυτό ακριβώς το λόγο οι πρωτοβουλίες LEADER έχουν υποχρέωση να κινούνται στα πλαίσια των αξιών αυτών που απαντούν της βασικής λογικής του LEADER και η οποία δεν είναι άλλη από την διαφύλαξη της ισορροπίας του αγροτικού χώρου σε σχέση με τον αστικό χώρο της Ευρώπης.

1.9 LEADER I

Η κατάσταση οικονομικής αστάθειας των περισσότερων περιοχών ακόμα και εκείνων που βρίσκονταν σε πιο δυναμικές περιφέρειες, έκαναν επιτακτική την ανάγκη ανάληψης μιας πρωτοβουλίας ώστε καμία αγροτική περιοχή να μην στερείται της ευκαιρίας ανάπτυξης. Το 1989, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αποφάσισε την ανάληψη της πρωτοβουλίας, LEADER υποδειγματικού χαρακτήρα, στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο της LEADER, χορηγήθηκε κοινοτική βοήθεια υπό μορφή συνολικών ολοκληρωμένων επιδοτήσεων ώστε οι τοπικές ομάδες να εφαρμόσουν τα μέτρα τα οποία ήταν σύμφωνα με τις κατευθύνσεις που χαράχθηκαν. Οι ομάδες και το πρόγραμμα το οποίο είχαν πρόθεση να εφαρμόσουν, επιλέχθηκαν από τα κράτη μέλη και από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων βάσει ευρύτερων προτάσεων των κρατών μελών.

Η πρωτοβουλία αποσκοπούσε να δημιουργήσει δίκτυο ομάδων τοπικής δράσης για την αγροτική ανάπτυξη με την χρήση νέων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας. Οι ενέργειες που αναλάμβανε η κάθε ομάδα ερχόταν να προστεθούν στα μέτρα που προβλέπονταν για την τοπική ανάπτυξη στο πλαίσιο των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης (ΚΠΣ).

Στόχος της πρωτοβουλίας ήταν να δοθούν καινοτόμες λύσεις που θα είχαν αξία υποδείγματος για το σύνολο των αγροτικών περιοχών και θα εξασφάλιζαν τον βέλτιστο βαθμό αλληλοσυμπλήρωσης μεταξύ των ταμειακών ενεργειών.

Μετά την εφαρμογή του, το Leader I διαπιστώνεται ότι είναι μια «επιτυχημένη πρωτοβουλία». Αποκάλυψε μια έντονη συμμετοχή των γυναικών στη διαδικασία της ανάπτυξης, καθώς και την σύσταση διευρυμένων τοπικών εταιρικών σχέσεων και πολυάριθμων αγροτικών δικτύων. Όσον αφορά την απασχόληση, υπολογίζεται ότι περίπου 30.000 θέσεις απασχόλησης δημιουργήθηκαν ή παγιώθηκαν από το Leader I, εκ των οποίων 1.500 στα πλαίσια των ομάδων τοπικής δράσης.

1.10 ΑΠΟ ΤΟ LEADER I ΣΤΟ LEADER II

Το Leader I επινοήθηκε σαν πρότυπο 'πρότυπο πρόγραμμα' που αποσκοπούσε να επιδείξει την εγκυρότητα μιας προσέγγισης της τοπικής ανάπτυξης, η οποία βασίζεται σε πρωτοβουλίες ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης και συνδέει όλους τους ενδιαφερόμενους εταίρους σε μια συγκεκριμένη περιοχή. Η προσέγγιση αυτή αναγνωρίστηκε ευρέως και αρκετές περιοχές την ενσωμάτωσαν απευθείας στους μηχανισμούς που προβλέπονταν βάση των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης. Εξάλλου, επωφελήθηκαν από τις κοινοτικές χρηματοδοτήσεις που ήταν σαφώς αυξημένες για παρεμβάσεις υπέρ της αγροτικής ανάπτυξης.

Οι δράσεις που χρηματοδοτήθηκαν στα πλαίσια του Leader II δεν μπόρεσαν να είναι ένα απλό συμπλήρωμα αλλά να παρέχουν κάτι παραπάνω. Έπρεπε να επιδεικνύουν περισσότερες φιλοδοξίες και να αναζητήσουν μια αυξημένη ποιότητα προγραμμάτων. Συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι στις προτεινόμενες δράσεις στα πλαίσια του Leader II έπρεπε να διαφαίνεται σαφώς ο καινοτόμος χαρακτήρας τους. Στα προγράμματα αγροτικής καινοτομίας του Leader II είχαν πρόσβαση όχι μόνο οι ομάδες τοπικής ανάπτυξης όπως στο Leader I, αλλά και άλλοι συλλογικοί φορείς του αγροτικού περιβάλλοντος οι οποίοι διεξάγουν στους τομείς δραστηριότητας τους καινοτόμες δράσεις που εντάσσονται σε μια προσέγγιση τοπικής ανάπτυξης.

Εκτός από αυτά τα προγράμματα αγροτικής καινοτομίας που αποτελούν το σημαντικότερο μέρος του Leader II, η πρωτοβουλία περιλάμβανε δύο νέες φάσεις που δεν υπήρχαν στο Leader I. Κατ' αρχήν παρείχε όσο το δυνατό περισσότερη βοήθεια στους τοπικούς φορείς να εκπονήσουν στρατηγικές ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης. Αυτή η προσέγγιση της αγροτικής ανάπτυξης απέδειξε το κύρος της, αναγκαίο όμως ήταν να αναπτυχθεί σε αρκετές αγροτικές περιοχές, κυρίως τις φτωχότερες. Ο περιοριστικός παράγοντας στον τομέα αυτό, αφορούσε το επίπεδο ικανοτήτων τις οποίες πρέπει να διαθέτει ο τοπικός πληθυσμός και οι αντιπρόσωποι του για κατάρτιση στρατηγικών του είδους αυτού.

Δόθηκε επίσης στους αγροτικούς φορείς διάφορων κρατών μελών η δυνατότητα να πραγματοποιούν από κοινού διεθνικά προγράμματα συνεργασίας. Επιδιώχθηκε στο σημείο αυτό η υλοποίηση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος που οι αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανακάλυψαν με τη συμμετοχή τους στο ευρωπαϊκό δίκτυο αγροτικής ανάπτυξης. Είναι μεγάλη η σημασία του δικτύου αυτού, γύρω από το οποίο οικοδομήθηκε το σύνολο του Leader II.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Σε σχέση με το δίκτυο που συστάθηκε στα πλαίσια του Leader I, η σύνθεση του ευρωπαϊκού δικτύου της αγροτικής ανάπτυξης διευρύνθηκε με μια σειρά οργανισμών που συμμετείχαν στην αγροτική ανάπτυξη, συγκεκριμένα εθνικά και περιφερειακά διοικητικά όργανα, κοινωνικοί και επαγγελματικοί οργανισμοί, δικαιούχοι της πρωτοβουλίας κλπ. Οι διάφοροι αυτοί οργανισμοί είχαν κληθεί να εργαστούν μαζί χωρίς απομόνωση ούτε διάκριση. Επίσης το δίκτυο εξοπλίστηκε με ένα Ευρωπαϊκό Κέντρο παρακολούθησης της Καινοτομίας και της Αγροτικής Ανάπτυξης.

Όσον αφορά τις διαδικασίες, το σύνολο της πρωτοβουλίας με εξαίρεση τις δράσεις που ανήκουν στην αρμοδιότητα του δικτύου αποκεντρώθηκε. Κατά συνέπεια, οι κυριότερες αποφάσεις επιλογής και διαχείρισης των δράσεων πάρθηκαν σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Τέλος, το Leader II επωφελήθηκε από πολύ μεγαλύτερες πιστώσεις, εφόσον η κοινοτική χρηματοδότηση είναι υπερτριπλάσια από το ποσό που διατέθηκε για το Leader I.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+¹²

Το LEADER+ είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχει ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου μέσα από την αειφόρο ανάπτυξη. Η αειφορία αυτή επιτυγχάνεται μέσα από δραστηριότητες των κατοίκων που αναδεικνύουν τις ομορφιές του τόπου τους, αποτελούν μια ακόμη πηγή εισοδήματος και παράλληλα προστατεύεται η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά.

Οι άνθρωποι των αγροτικών περιοχών, παράλληλα με την ενασχόλησή τους με την γεωργία ή την κτηνοτροφία μπορούν να αναπτύξουν νέες πρωτοβουλίες-επενδυτικές δραστηριότητες, οι οποίες συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Με άλλα λόγια, το LEADER + δεν είναι ένα ακόμη πρόγραμμα κοινοτικών επιδοτήσεων ή στήριξης αγροτικών προϊόντων, οι οποίες προέρχονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό μέσω του Υπουργείου Γεωργίας. Εδώ οι κάτοικοι των τοπικών κοινωνιών ενεργοποιούνται μόνοι τους, αποφασίζουν οι ίδιοι για την τύχη τους, προβαίνουν σε μικρές επενδύσεις που δημιουργούν, όμως, ένα ιδιαίτερα παραγωγικό ιστό και κάνουν πράξη οι ίδιοι όσα οραματίζονται για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Τα κέντρα λήψης των αποφάσεων δεν βρίσκονται σε κάποιο απομονωμένο από τα προβλήματα της υπαίθρου γραφείο κεντρικής υπηρεσίας στην Αθήνα, αλλά εκεί, στην ίδια την κοινότητα. Όλα τα παραπάνω συμπυκνώνονται στους δύο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους του LEADER + :

- Ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των αγροτικών περιοχών σε όλα τα επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Η συμβολή των LEADER I και II στην ανάπτυξη του αγροτικού χώρου αποδεικνύεται μέσα από την παράθεση ορισμένων μεγεθών. Στο

¹² «ANKO» Αναπτυξιακή Κοζάνης

πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER I πραγματοποιήθηκαν έργα και δράσεις που αφορούσαν ενέργειες τεχνικής στήριξης στην αγροτική ανάπτυξη, επαγγελματική κατάρτιση, επενδύσεις αγροτουρισμού, επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών, επενδύσεις αξιοποίησης εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, επενδύσεις αξιοποίησης και προστασίας περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας LEADER II υλοποιήθηκαν έργα και δράσεις, που είναι έργα αγροτουρισμού και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, επενδύσεις μικρών επιχειρήσεων και βιοτεχνιών έργα αξιοποίησης και εμπορίας της γεωργικής, δασοκομικής και αλιευτικής παραγωγής, επενδύσεις προστασίας και ανάδειξης περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς, σχέδια διακρατικής συνεργασίας, σχέδια απόκτησης ικανοτήτων, δράσεις στήριξης των φορέων υλοποίησης και καταρτίσεις.

Στο χέρι όλων μας είναι το LEADER + να κάνει το δικό του ρεκόρ σε αποτελεσματικότητα και σημασία έργων στην ελληνική ύπαιθρο.

2.2 ΠΟΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΑΦΟΡΑ ΤΟ LEADER +¹³

Το LEADER + απευθύνεται σε όλες τις αγροτικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, στη χώρα μας θα εφαρμοστεί κυρίως στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, ώστε να ενισχυθεί η προσπάθεια ανάκαμψής τους. Αξίζει να σημειωθεί, άλλωστε, ότι σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή, αυτή του 1991, το 15,6% του συνολικού πληθυσμού, καθώς, λόγω των δυσμενών συνθηκών ζωής, οι νέοι μεταναστεύουν προς τα αστικά κέντρα. Υπολογίζεται ότι περίπου πάνω από το 33% του πληθυσμού των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών έχει μετακινηθεί εκτός των ορίων των περιοχών του.

Το LEADER + είναι μια μοναδική ευκαιρία, προκειμένου οι περιοχές αυτές όχι μόνο να μην ενημερώσουν, αλλά να αναγεννηθούν.

¹³ «ANKO» Αναπτυξιακή Κοζάνης

2.3 ΠΟΙΟΙ ΥΛΟΠΟΙΟΥΝ ΤΟ LEADER +

Η εφαρμογή Εθνικού προγράμματος LEADER + θα πραγματοποιηθεί μέσω των τοπικών προγραμμάτων LEADER. Τα τοπικά προγράμματα LEADER + υλοποιούνται από αναπτυξιακές εταιρίες οι οποίες ονομάζονται Ομάδες Τοπικής Δράσης. Η Ο.Τ.Δ. συγκροτείται από τοπικούς φορείς όπως:

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση πρώτου και Δεύτερου βαθμού, σύλλογοι, επιμελητήρια, συνεταιρισμοί και ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών, γυναικείοι συνεταιρισμοί, επιστημονικοί φορείς, περιβαλλοντικές και άλλες οργανώσεις, ιδιώτες.

2.4 ΠΟΙΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟ LEADER +

Επένδυση στα πλαίσια του LEADER + μπορεί να κάνει φυσικό ή νομικό πρόσωπο (ιδιώτες, Ο.Τ.Α., επιχειρήσεις, Συνεταιρισμοί, Σύλλογοι κλπ)

2.5 ΤΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ LEADER+

Βασικός άξονας της πρωτοβουλίας LEADER + είναι η εφαρμογή ολοκληρωμένου και πιλοτικού χαρακτήρα στρατηγικής αγροτικής ανάπτυξης:

Α. ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ :

- Δημιουργία και βελτίωση της υπάρχουσας δυναμικότητας σε κλίνες.
- Αγροκτήματα που θα μπορούν να επισκέπτονται οι τουρίστες και να διανυκτερεύουν σε αυτά.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (θρησκευτικός, ιαματικός, εκπαιδευτικός κλπ)
- Δημιουργία τοπικών κέντρων οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης του αγροτουρισμού.

B. ΜΙΚΡΕΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ :

- Μονάδες οικοτεχνίας, χειροτεχνίας και ειδών παραδοσιακής τέχνης.
- Επιχειρηματική αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων.
- Επιχειρήσεις μεταποίησης και τυποποίησης τοπικών προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής (ελιές, γλυκά, ποτά, γαλακτομικά προϊόντα, αλλαντικά)
- Επιχειρήσεις παραγωγής ειδών διατροφής, μετά την πρώτη μεταποίηση.
- Επιχειρήσεις αξιοποίησης αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών σε πρωτότυπες εφαρμογές.
- Αξιοποίηση παραδοσιακών τεχνικών και χώρων (επισκέψιμα οινοποιεία, πατητήρια, κελάρια)
- Εκτροφεία θηραμάτων.
- Επιχειρήσεις αξιοποίησης ήπιων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Εκθετήριο προϊόντων.
- Επιχειρήσεις κοινωνικής εξυπηρέτησης (π.χ. παιδικοί σταθμοί)
- Βελτίωση επιχειρήσεων προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος.

Γ. ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΜΕ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑΣ

- Εγκατάσταση συστημάτων διασφάλισης ποιότητας (ISO &

HACCP)

- Δικτύωση ομοειδών ή συμπληρωματικότητα επιχειρήσεων (clusters)
- Τοπικά σύμφωνα ποιότητας.
- Ανάπτυξη ηλεκτρονικών συστημάτων πληροφόρησης για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Ανάπτυξη ηλεκτρονικού εμπορίου.
- Ανάπτυξη τηλεργασίας.
- Στήριξη διεπαγγελματικών οργανώσεων.
- Δίκτυα διανομής.

Δ. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ- ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.

- Αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικής ομορφιάς.
- Οριστική αναβάθμιση περιοχών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον (δημιουργία, δηλαδή παραδοσιακών οικισμών)
- Ανάδειξη μνημείων, ιστορικών κτηρίων και κτηρίων αγροτικής κληρονομιάς.
- Αναπαλαίωση αγροτικών κτισμάτων και ένταξη τους στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής (εκτός της αγροτουριστικής δραστηριότητας).
- Σήμανση αξιοθέατων, μνημείων, μονοπατιών.
- Δημιουργία και βελτίωση των υπάρχοντων καταφυγίων.
- Ίδρυση μουσείων αγροτικής, λαογραφικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Ενίσχυση πολιτιστικών εκδηλώσεων που έχουν σχέση με τη λαογραφική παράδοση του τόπου.
- Κατασκευή γεφυριών και μονοπατιών.
- Ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Άλλες δράσεις που μπορούν να περιληφθούν στο LEADER + και αφορούν στην υποστήριξη των παρεμβάσεων του προγράμματος (κατάρτιση και εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του πληθυσμού, προβολή και προώθηση τομέων, προϊόντων και περιοχών), καθώς και στην τεχνική στήριξη Ομάδας Τοπικής Δράσης (στελέχωση και λειτουργία).

2.6 ΔΙΚΤΥΩΣΗ – ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Στο πλαίσιο της LEADER προωθείται η δικτύωση που έχει ως στόχο τη διάδοση και ανταλλαγή επιτυχημένων πρακτικών, καθώς και την προώθηση εμπειριών και τεχνογνωσίας μεταξύ όλων των περιοχών ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης με βάση το LEADER. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, καθιερώνεται ο άξονας προτεραιότητας μέσα στο πρόγραμμα.

Οι συνεργασίες φυσικά και επιτρέπονται. Μάλιστα στην πρωτοβουλία LEADER + προβλέπεται ειδικός άξονας για την συνεργασία μεταξύ περιοχών στο ίδιο κράτος, όσο και μεταξύ περιοχών που βρίσκονται σε διαφορετικά κράτη. Η ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας και γιατί όχι οι κοινές ενέργειες θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικά συστατικά για την επιτυχία των δράσεων του LEADER +.

2.7 ΠΟΤΕ ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ LEADER+¹⁴

- Μετά την έγκριση του εθνικού προγράμματος LEADER + από την επιτροπή της ΕΕ, θα πραγματοποιηθεί με προκήρυξη με σκοπό οι ενδιαφερόμενες Ομάδες Τοπικής Δράσης να υποβάλλουν, μέσα σε καθορισμένο χρονικό διάστημα, προτάσεις προγραμμάτων, τα οποία θα αναφέρονται σε συγκεκριμένη περιοχή.
- Οι ενδιαφερόμενες Ομάδες Τοπικής Δράσης μπορούν να είναι ήδη συστημένες, αλλά και υπό σύσταση Ανώνυμες Εταιρείες, ενώ οι προτάσεις τοπικών

¹⁴ «ANKO» Αναπτυξιακή Κοζάνης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

προγραμμάτων θα καταρτιστούν με βάση πρότυπο που θα χορηγηθεί από το Υπουργείο Γεωργίας.

- Θα ακολουθήσει αξιολόγηση των προτάσεων προγραμμάτων που θα υποβληθούν με σκοπό την επιλογή εκείνων που θα ενταχθούν τελικά και θα ενισχυθούν στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας.
- Η αξιολόγηση αυτή θα γίνει με κριτήρια τα οποία θα είναι εκ των προτέρων γνωστά και θα αφορούν τόσο την ποιότητα της πρότασης όσο και στην αξιοπιστία της Ομάδας Τοπικής Δράσης.

Τα κριτήρια αξιολόγησης θα αφορούν:

- ✓ Περιεχόμενο σχεδίου.
- ✓ Πιλοτικός χαρακτήρας σχεδίου (αν είναι νέα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προτείνονται, αν υιοθετούν τεχνικές, αν κινητοποιούνται οι κάτοικοι και συμμετέχουν ενεργά και εάν προωθείται η ανταγωνιστικότητα).
- ✓ Περιοχή παρέμβασης (ορεινή ή μειονεκτική περιοχή, σύσταση πληθυσμού κ.α)
- ✓ Συμπληρωματικότητα, συνάφεια και συσχετισμός με άλλα εφαρμοσμένα προγράμματα και πολιτικές στην περιοχή παρέμβασης, έτσι ώστε οι δράσεις να είναι πιο αποτελεσματικές.
- ✓ Αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα εταιρικής σχέσης.
- ✓ Οργανωτική δομή των Ομάδων Τοπικής Δράσης.
- ✓ Συγκεκριμενοποίηση των στόχων των συνεργασιών.
- ✓ Αξιολόγηση του σχεδίου πριν και κατά τη διάρκεια υλοποίησής τους.
- ✓ Χρηματοδοτικό πλάνο.
- ✓ Ετοιμότητα υλοποίησης.
- ✓ Συμμετοχή των Ο.Τ.Δ. στη διαδικασία δικτύωσης.

2.8 ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΠΟΙΟΣ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΕΙ ΣΤΟ LEADER +

- Μετά την έγκριση τους οι Ομάδες Τοπικής Δράσης θα προβούν σε ευρεία δημοσιοποίηση του προγράμματος με σκοπό να καλέσουν κάθε ενδιαφερόμενο επενδυτή να υποβάλει την πρόταση του.

- Προτάσεις από υποψήφιους επενδυτές μπορούν να υποβληθούν, εφόσον:

- στην περιοχή στην οποία θέλουν να υλοποιήσουν την επένδυσή τους υλοποιείται τοπικό πρόγραμμα LEADER +

- περιλαμβάνεται αντίστοιχη δραστηριότητα στο τοπικό πρόγραμμα.

- Οι προτάσεις από τους ενδιαφερομένους υποψήφιους επενδυτές συντάσσονται βάσει υποδείγματος που ονομάζεται «φάκελος υποψηφιότητας», το οποίο χορηγείται από την Ο.Τ.Δ.

- Οι προτάσεις υποβάλλονται στην Ο.Τ.Δ. και αξιολογούνται από αυτήν (από αρμόδια επιτροπή), σύμφωνα κριτήρια τα οποία θα είναι εκ των προτέρων γνωστά.

- Μετά την αξιολόγηση και την επιλογή των επενδύσεων που θα ενταχθούν τελικά στο πρόγραμμα υπογραφών σύμβασης μεταξύ του επενδυτή (τελικού δικαιούχου) και της ΟΤΔ, στην οποία αποτυπώνονται και γίνονται αποδεκτές οι υποχρεώσεις και οι όροι υλοποίησης του έργου.

2.9 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Προκειμένου η πρωτοβουλία LEADER+ να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα απαιτείται σωστή οργάνωση, παρακολούθηση, διαφάνεια στη διαχείριση των πληρωμών και συνεχείς αξιολόγηση των προγραμμάτων. Για αυτό έχει συσταθεί στο Υπουργείο Γεωργίας Διαχειριστική Αρχή, της οποίας οι βασικές αρμοδιότητες είναι:

- Εφαρμόζει τη σχετική απόφαση της επιτροπής της ΕΕ.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Εισηγείται την ένταξη (ή απόρριψη) των ΟΤΑ στο Υπουργείο Γεωργίας.
- Εισηγείται προς το Υπουργείο Γεωργίας κανονιστικές αποφάσεις και εγκυκλίους για την εξειδίκευση του προγράμματος και την εξυπηρέτηση της εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων.
- Εξασφαλίζει μετά από το σχετικό αίτημα, προς την αρχή πληρωμής, την προκαταβολή του προγράμματος με το άρθρο 32 του Καν. 1260/99 και εισηγείται στο Υπουργείο Γεωργίας την κατανομή στις ΟΤΑ, ανάλογα με τις ανάγκες και σύμφωνα με τα συμβατοποιημένα προγράμματα μεταξύ Υπουργείου Γεωργίας και ΟΤΑ.
- Έχει την ευθύνη πληρωμής της δημόσιας δαπάνης στις ΟΤΑ που αντιστοιχεί στις δαπάνες που πραγματοποιούνται στα πλαίσια του προγράμματος, αφού ελέγξει την εγκυρότητα τους.
- Διασφαλίζει τη συμβατότητα δράσεων και έργων που εντάσσονται στα τοπικά προγράμματα από τις ΟΤΑ με εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, ιδίως όσον αφορά στους κανόνες για τον ανταγωνισμό, τις δημόσιες συμβάσεις, την προστασία του περιβάλλοντος, την εξάλειψη των ανισοτήτων και την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, υποστηρίζει τις ΟΤΑ, προκειμένου να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους.
- Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής του εθνικού προγράμματος, συντάσσει προτάσεις τροποποίησης του στο Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση ή στην ΕΕ στα πλαίσια των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους.
- Παρακολουθεί την πορεία εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων και συντάσσει προτάσεις τροποποίησης προς το Υπουργείο Γεωργίας για έγκριση.
- Κατά την εφαρμογή των τοπικών προγραμμάτων λαμβάνει μέτρα για την τήρηση των κανόνων.
- Έχει ευθύνη εισαγωγής των κατάλληλων οικονομικών και στατιστικών στοιχείων στο Ολοκληρωμένο Πληροφορικό Σύστημα (ΟΠΣ).
- Συντάσσει τις ετήσιες εκθέσεις εκτέλεσης και την τελική έκθεση του εθνικού προγράμματος και τις θέτει στο Υπουργείο Γεωργίας και της επιτροπής παρακολούθησης της πρωτοβουλίας.
- Διοργανώνει το διαγωνισμό για την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος σε συνεργασία με την Επιτροπή, το Υπουργείο Γεωργίας και

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

εισηγείται στο τελευταίο για την επιλογή του αναδόχου. Στη συνέχεια παρακολουθεί την υλοποίηση της ενδιάμεσης αξιολόγησης.

- Διοργανώνει διαγωνισμό για την ανάθεση του έργου της Μονάδας Εμφύχωσης Δικτύου (ΜΕΔ) και εισηγείται στο Υπουργείο Γεωργίας για την επιλογή του αναδόχου. Παρακολουθεί την υλοποίηση του έργου της ΜΕΔ.

- Παρακολουθεί την τήρηση ξεχωριστού λογιστικού συστήματος ή ανάλογης λογιστικής κωδικοποίησης από την ΟΤΔ.

- Συνεργάζεται με τη διαχειριστική αρχή και την αρχή πληρωμής του ΚΠΣ και παρέχει σ' αυτές κάθε απαραίτητο στοιχείο ή πληροφορία που αφορά στο πρόγραμμα.

- Διενεργεί ελέγχους σε όλα τα στάδια υλοποίησης και με επιτόπιο έλεγχο διαπιστώνει την τήρηση της εθνικής κοινοτικής νομοθεσίας, την ορθή υλοποίηση των δράσεων, τη νομιμότητα πράξεων και δαπανών, την τήρηση των διαδικασιών, των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η ΟΤΔ και των κανόνων δημοσιότητας, την αξιοπιστία των (οικονομικών και Φυσικού Αντικειμένου) που δηλώνει η ΟΤΔ. Επίσης, προβαίνει σε επιτόπιους δειγματοληπτικούς ελέγχους με την ολοκλήρωση των πράξεων και εκδίδει βεβαίωση ολοκλήρωσής τους σύμφωνα με τους ισχύον κανόνες και υποχρεώσεις. Στην περίπτωση ενδείξεων ύπαρξης παρατυπιών προτείνει την εφαρμογή των διαδικασιών που οι σχετικοί κανονισμοί καθορίζουν.

- Υλοποιεί τις ενέργειες δημοσιότητα που σχετίζονται με το εθνικό πρόγραμμα και παρακολουθεί την τήρηση των υποχρεώσεων δημοσιότητας και πληροφόρησης από τις ΟΤΔ.

- Παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στην Επιτροπή Παρακολούθησης της πρωτοβουλίας.

ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΦΟΡΤΙΣΜΕΝΗ Η ΑΡΧΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ. ΟΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ LEADER+ ΕΙΝΑΙ:

- Η κατάρτιση και υποβολή των αιτήσεων πληρωμών της πρωτοβουλίας στην ΕΕ και η αποδοχή των σχετικών εγκρίσεων.
- Η προώθηση των πιστώσεων στη διαχειριστική αρχή για την κάλυψη

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

των αναγκών του προγράμματος.

- Η παρακολούθηση της διαδικασίας μεταφοράς των σχετικών πιστώσεων στις ΟΤΔ.
- Ο έλεγχος του συστήματος διαχείρισης και ελέγχου που εφαρμόζει η διαχειριστική αρχή της πρωτοβουλίας καθώς και των στοιχείων που αυτή εισάγει στο ΟΠΣ.
- Η ευθύνη διεξαγωγής δειγματοληπτικών ελέγχων για τις συγχρηματοδοτούμενες πράξεις στα πλαίσια της πρωτοβουλίας.

Κυρίαρχο ρόλο εποπτείας του προγράμματος έχει η Εθνική Επιτροπή Παρακολούθησης, όπου συμμετέχουν εκπρόσωποι του Υπουργείου Γεωργίας, της Διαχειριστικής Αρχής, της Αρχής Πληρωμής (ΥΠΕΘΟ), του δικτύου LEADER, συναρμοδίων Υπουργείων (ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΘΟ, ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΥΠΕΣΔΔΑ) ΠΑΣΕΕΣ, ΚΕΔΚΕ κλπ. Της επιτροπής προεδρεύει ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Γεωργίας, ενώ ως παρατηρητής συμμετέχει και εκπρόσωπος της Γενικής Διεύθυνσης για τη γεωργία της ΕΕ.

Το LEADER+ είναι η μοναδική ευκαιρία της ελληνικής υπαίθρου να διώξει από πάνω της το μανδύα του μειονεκτικού και χωρίς μέλλον τμήματος της χώρας. Με όπλα την ενεργοποίηση, τις πρωτότυπες ιδέες, την αγάπη για τα τοπικά προϊόντα, τη φύση και τον τοπικό πολιτισμό και την εθελοντική συνεργασία, οι ίδιοι οι κάτοικοι ακόμη και των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών μπορούν να οδηγήσουν τον τόπο που ζουν αυτοί και τα παιδιά τους σε μια αειφόρο ανάπτυξη, σε μια ολοκληρωμένη ανάπτυξη που δεν θα έχει ημερομηνία λήξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Η φυσιογνωμία της περιοχής παρέμβασης εφαρμογής δράσεων της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader + για τη Νότια Ήπειρο (Νομού Άρτας)

I) Διοικητική δομή και γεωγραφική θέση

Η περιοχή παρέμβασης (περιοχή που εφαρμόζονται οι δράσεις του τοπικού προγράμματος Leader+) που αποτελείται από τον ορεινό - ημιορεινό όγκο των Νομών Άρτας και Πρέβεζας μαζί με τμήμα μειονεκτικών οικισμών του Ν. Πρέβεζας και τις όμορες περιοχές δικτύου NATURA 2000 Αμβρακικού και Αχέροντα καταλαμβάνει γεωγραφικά_θέση στο Νότιο τμήμα της Ηπείρου και περιβάλλεται δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος βόρεια και ανατολικά από τους ορεινούς όγκους των Νομών Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Τρικάλων και Καρδίτσας ενώ προς τα Νότια περιβάλλεται από τον Αμβρακικό Κόλπο και το Νομό Αιτωλοακαρνανίας.

Η περιοχή παρέμβασης με συνολική έκταση 2306,8 τετραγωνικά χιλιόμετρα και 76.520 κατοίκους αποτελεί τμήμα της περιοχής εφαρμογής του Leader II για τη Νότια Ήπειρο.

Η διοικητική διαίρεση της περιοχής παρέμβασης είναι για :

- Το Νομό Άρτας : Περιλαμβάνει 11 Δήμους με 61 Δημοτικά Διαμερίσματα και 3 Κοινότητες .
- Το Νομό Πρέβεζας : Περιλαμβάνει 8 Δήμους με 58 Δημοτικά Διαμερίσματα και 1 Κοινότητα

Η γεωγραφική θέση της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου, είναι στο Βορειοδυτικό άκρο της χώρας, σχετικά απομονωμένη χωρικά , έχοντας προς Δυτικά. τη θάλασσα και προς Βόρεια. και Ανατολικά. τους δύσβατους ορεινούς όγκους, συνδέεται με τις υπόλοιπες Περιφέρειες της Χώρας μέσω του άξονα Βορά-Νότου. Η γεωγραφική της

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

θέση συνιστά ένα από τα κύρια συγκριτικά της μειονεκτήματα αυτό της γεωγραφικής απομόνωσης. Η θέση αυτή χαρακτηρίζεται από την καθοριστική σημασία της οροσειράς της Πίνδου στο ανάγλυφο της περιοχής, με την παρουσία πολλών ορεινών όγκων που διαμορφώνουν μια ιδιαίτερη γεωμορφολογία .

Η κατά κύριο λόγο ορεινή γεωμορφολογία της Ηπείρου, καθορίζει και την κατανομή των χρήσεων γης και των οικονομικών δραστηριοτήτων της ευρύτερης περιοχής.

Η Ήπειρος ανήκει στο τόξο της Κεντρικής Μεσογείου μαζί με το ιταλικό Mezzogiorno και ως συνοριακή περιοχή του Κοινοτικού χώρου μαζί με την Κρήτη τα νησιά Ανατολικού Αιγαίου και Βόρειες Περιφέρειες κατατάσσεται στο στόχο 1 της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας INTERREG.

Η Περιφέρεια της Ηπείρου περιλαμβάνει 4 Νομούς : Το Νομό Άρτας με πρωτεύουσα την Άρτα ,το Νομό Θεσπρωτίας με πρωτεύουσα την Ηγουμενίτσα, το Νομό Ιωαννίνων με πρωτεύουσα τα Ιωάννινα και το Νομό Πρέβεζας με πρωτεύουσα την Πρέβεζα. Η διοικητική έδρα της περιφέρειας βρίσκεται στην πόλη των Ιωαννίνων και οι διοικητικές έδρες των Νομών στις αντίστοιχες πρωτεύουσες των.

Με την εφαρμογή του Σχεδίου Καποδίστρια προέκυψε η παρακάτω διοικητική διαίρεση ανά Νομό:

- Νομός Άρτας: 13 νέοι Δήμοι και 3 Κοινότητες (από 1 Δήμο και 82 Κοινότητες που υπήρχαν)
- Νομός Θεσπρωτίας: 8 νέοι Δήμοι και 2 Κοινότητες (από 4 Δήμους και 86 Κοινότητες που υπήρχαν)
- Νομός Ιωαννίνων: Προέκυψαν 28 νέοι Δήμοι και 13 Κοινότητες (από 4 Δήμους και 309 Κοινότητες που προϋπήρχαν)
- Νομός Πρέβεζας: Ο αριθμός ΟΤΑ μειώθηκε σε 8 νέους Δήμους και 14 Κοινότητες (από 4 και 66 αντίστοιχα που προϋπήρχαν).

Αρμοδιότητες στη χωρική οργάνωση και ανάπτυξη της Περιφέρειας έχει η Κεντρική Διοίκηση και η τοπική αυτοδιοίκηση με την Περιφέρεια και τις αρμόδιες περιφερειακές διευθύνσεις των Υπουργείων, τις Νομαρχίες, τα Δασαρχεία, τις Εφορίες Αρχαιοτήτων και του νέους Δήμους.

II) Γενικά στοιχεία για την Περιφέρεια Ηπείρου

Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια στο σύνολό τους είναι η απομόνωση και το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης. Η γεωγραφική της απομόνωση φαίνεται να οδηγείται σε μια πιο αισιόδοξη προοπτική η οποία θα φανεί με την υλοποίηση και περάτωση των απαραίτητων υποδομών και έργων. Τότε η θέση της Περιφέρειας, με την άρση της απομόνωσης, θα αποτελεί συγκριτικό της πλεονέκτημα έναντι άλλων περιοχών. Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας της Ηπείρου θα μπορέσει να αξιοποιηθεί με την υλοποίηση των προγραμματισμένων υποδομών που είναι η Εγνατία Οδός, το λιμάνι της Ηγουμενίτσας, ο Δυτικός Άξονας, η Ζεύξη Ακτίου Πρέβεζας και οι Διασυνοριακοί Σταθμοί.

Η Ήπειρος κατέχει ιδιαίτερη θέση και μπορεί να αξιοποιηθεί η θέση της σε διασυνοριακή συνεργασία Ε.Ε και Βαλκανίων στρατηγικής σημασίας για την ίδια και την Κοινότητα. Τα επίπεδα συνεργασίας είναι πολλά με κυριότερο τη τεχνολογική ανάπτυξη στον πρωτογενή τομέα και τη προστασία του περιβάλλοντος.

Μέσω του λιμανιού Ηγουμενίτσας και της Εγνατίας η Ήπειρος θα αποκτήσει σημαντική και στρατηγική σημασία για την Χώρα ως ένα νέο κομβικό σημείο συναλλαγών με τη Νότιο κεντρική Ευρώπη και τις Μεσογειακές Χώρες.

Εκτός από την απομόνωση και το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης την Περιφέρεια χαρακτηρίζουν η υπογεννητικότητα, η γήρανση του πληθυσμού, η μεγάλη διασπορά των μικρών οικισμών, η τάση που παρατηρείται στη συγκέντρωση πληθυσμού σε αστικές και ημιαστικές περιοχές και η μάρανση των ορεινών όγκων.

Η δημογραφική εικόνα της Περιφέρειας συγκρινόμενη με αντίστοιχες Μεσογειακών είναι από τις δυσμενέστερες. Αντιπροσωπεύοντας το 1991 το 3,3% του πληθυσμού της Χώρας παρουσιάζεται ως από τις πιο αραιοκατοικημένες με δείκτες πυκνότητας σε χαμηλά επίπεδα (μικρότερο από το μισό της Χώρας) γεγονός που αποδίδεται στη διασπορά σε μικρούς οικισμούς και την τάση συγκέντρωσης του πληθυσμού σε αγροτικές περιοχές.

Η Περιφέρεια σημειώνοντας το δεύτερο χαμηλό ποσοστό γεννήσεων μετά από εκείνο της Περιφέρειας Αιγαίου, χαρακτηρίζεται από υπογεννητικότητα και γήρανση

του πληθυσμού της δεδομένου ότι το ποσοστό των ατόμων με ηλικία πάνω από τα 65 ήταν το 1991 της τάξης του 15,99% έναντι του αντίστοιχου Εθνικού 13,7%.

Η Ήπειρος ενώ καλύπτει το 7% της έκτασης της χώρας διαθέτει μόνο το 3,3% του πληθυσμού της και το 3,1% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, παράγοντας μόνο το 2,5% του συνολικού ΑΕΠ που χαρακτηρίζεται από τα μικρότερα της Χώρας. Κατέχοντας το 73% του μέσου Εθνικού κατά κεφαλήν εισοδήματος έχει το μικρότερο κατά κεφαλήν εισόδημα από όλες τις Περιφέρειες της Χώρας αλλά και το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας.

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης καταδεικνύει τη χαμηλή αναπτυξιακή δυναμική της Ηπείρου. Ο πρωτογενής τομέας έχει αρκετά υψηλότερο ποσοστό απασχόλησης από το αντίστοιχο της Χώρας και υπέρ πενταπλάσιο εκείνου της Κοινότητας. Ο δευτερογενής είναι κοντά στον Εθνικό ενώ ο τριτογενής τομέας υπολείπεται τόσο του Εθνικού όσο και του Κοινοτικού τομέα.

III) Αναφορά στα κυριότερα προβλήματα της περιοχής παρέμβασης

Η πληθυσμιακή αποδυνάμωση της περιοχής παρέμβασης ενισχύεται από τις δημογραφικές εξελίξεις της περιόδου 1971 - 1991 που χαρακτηρίζονται από φθίνοντες ρυθμούς αύξησης πληθυσμού και την συνέχιση της μεταναστευτικής κίνησης που παραμένει στην περιοχή με μειούμενη ένταση και την τάση αστυφιλίας που συνέβαλε στην ερήμωση της υπαίθρου.

Ο πληθυσμός της περιοχής παρουσιάζεται σημαντικά γερασμένος με τάσεις επιδείνωσης του φαινομένου από το 1971 έως το 1991 γεγονός που φαίνεται από τους δείκτες γήρανσης (τον αριθμό συντηρούμενων γερόντων που αναλογεί σε 100 συντηρούμενα παιδιά) καθώς και εξάρτησης (αριθμός των συντηρούμενων παιδιών και γερόντων που αντιστοιχούν σε 100 άτομα ενεργού πληθυσμού). Έτσι στην Ήπειρο ο δείκτης γήρανσης για το 1971 ήταν 38,53 για το 1991 83,40 ενώ το αντίστοιχο διάστημα για την περιοχή παρέμβασης ήταν: 33,75 και 90,01 αντίστοιχα.

Ο δείκτης εξάρτησης με τη σταθερή μείωση των γεννήσεων τείνει να μειώνεται συνεχώς.

Οι αρνητικές εξελίξεις που παρατηρούνται στην ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού της περιοχής αποτυπώνονται και στην εξέλιξη της φυσικής τους κίνησης

Η δραματική μείωση που επήλθε μεταξύ 1971 και 1991 στη φυσική αύξηση του πληθυσμού της περιοχής (γεγονός που παρατηρείται και στην Περιφέρεια) οφείλεται στο χαμηλό ποσοστό γεννήσεων.

IV) Σύντομη αναδρομή της κοινωνικοοικονομικής εξέλιξης .

Τα χαρακτηριστικά της περιοχής παρέμβασης παρουσιάζουν ιδιαιτερότητα και ιδιομορφία που σχετίζονται με το φυσικό, γεωμορφολογικό και πολιτιστικό περιβάλλον που διαμορφώνουν την οικονομική φυσιογνωμία και τις δημογραφικές εξελίξεις.

Στη διάρκεια της τελευταίας πενήκονταετίας ή περιοχή παρέμβασης έχει υποστεί πληθυσμιακή συρρίκνωση, είτε μέσω της μετανάστευσης, είτε μέσω της μη ανανέωσης των απασχολούμενων στις οικονομικές δραστηριότητές της .

Κύρια απασχόληση των κατοίκων της περιοχής παρέμβασης ήταν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Σταδιακά παρατηρείται στην τελευταία δεκαετία μείωση των γεωργοκτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και απαξίωση απασχόλησης των νέων με τον πρωτογενή τομέα. Διαμορφώνονται νέα πρότυπα διαβίωσης και εκπαίδευσης και επαγγελματικής αποκατάστασης που ωθούν τις πληθυσμιακές ομάδες στην εγκατάλειψη ορεινών και μειονεκτικών κοινοτήτων.

Το χαμηλό εισόδημα, οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, η εξάρτηση του εισοδήματος από εξωτερικούς παράγοντες, οδήγησαν πολλούς κατοίκους στην μετανάστευση.

Η εγκατάλειψη τόσο των ορεινών κοινοτήτων όσο και των μειονεκτικών από τους κατοίκους που μένουν μόνιμα σε αυτές είναι συνέπεια πολλών παραγόντων, ο σημαντικότερος των οποίων είναι η οικονομική δραστηριότητα.

Όπως σε όλη τη χώρα έτσι και στην περιοχή παρέμβασης οι δημογραφικές εξελίξεις στην περίοδο 1971-1991 χαρακτηρίζονται από φθίνοντες ρυθμούς αύξησης στις νεαρές ηλικίες και αύξηση ατόμων τρίτης ηλικίας (μεγαλύτεροι από 65 ετών). Αρνητικές εξελίξεις παρατηρούνται στην ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού της περιοχής που οφείλονται στο χαμηλό αριθμό γεννήσεων ενώ το προς τα έξω μεταναστευτικό ρεύμα συνεχίζει να υφίσταται στην περιοχή με συνολική

μεταναστευτική κίνηση που εξακολουθεί να είναι αρνητική έως το 1991 με απλώς μειούμενη ένταση.

Άλλοι παράγοντες που συνέβαλλαν στην εγκατάλειψη της υπαίθρου ήταν η τάση αστυφιλίας της δεκαετίας του '50, το χαμηλό επίπεδο υποδομών υγείας και εκπαίδευσης, η τάση για βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης, η τάση για βελτίωση του οικονομικού εισοδήματος, η αλλαγή των προτύπων βιοτικού επιπέδου.

Η περιοχή παρέμβασης κατά κύριο λόγο, εμφανίζει μεγάλη συγκέντρωση δραστηριοτήτων στον πρωτογενή τομέα, με χαμηλή όμως παραγωγικότητα σε αυτόν που διαμορφώνει μέσο βιοτικό επίπεδο αγροτικού πληθυσμού που υστερεί αν συγκριθεί με το αυτό της υπόλοιπης Χώρας και της ΕΕ. Με αναδρομή στο παρελθόν η περιοχή χαρακτηρίζεται για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, ως κύριου τομέα απασχόλησης και εισοδήματος για τους κατοίκους της και της γεωργίας δραστηριότητες που εκφρασμένες στην πιο εντατική τους μορφή κυριαρχούν μέχρι και σήμερα.

Θα πρέπει να διατηρηθεί, η ποικιλομορφία και η ιδιομορφία του περιβάλλοντος σε τέτοιο βαθμό ώστε η πολιτιστική παράδοση, η οικιστική δομή και το φυσικό περιβάλλον να εξακολουθήσουν να προσδίδουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Νότιας Ηπείρου στην περιοχή παρέμβασης και να αποτελέσουν στοιχεία τουριστικής προώθησης.

Η γήρανση του πληθυσμού, η πληθυσμιακή συρρίκνωση και αποδυνάμωση καθώς και το δημογραφικό πρόβλημα, είναι έντονα στη περιοχή παρέμβασης. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει τάση επιστροφής πληθυσμού καταγόμενου από την περιοχή που τώρα μένει σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ταυτόχρονα παρατηρείται προσέλκυση ολοένα εντεινόμενου αριθμού επισκεπτών που προτιμούν την άγρια ομορφιά των Τζουμέρκων και σπάνιων οικοτόπων περιοχών Natura. Ο τομέας που θα μπορέσει να συγκρατήσει τον πληθυσμό ή να αποτελέσει κίνητρο μόνιμης κατοικίας των καταγόμενων από την περιοχή, είναι η τουριστική ανάπτυξη, μέσω ήπιων, όμως, μορφών τουρισμού.

Σήμερα η περιοχή παρέμβασης, με παράλληλες δράσεις για την προστασία, διατήρηση και ανάδειξη της φύσης και του τοπίου ως πολύτιμου φυσικού πόρου καθώς και την αξιοποίηση των παραδοσιακά παραγόμενων τοπικών προϊόντων ποιότητας παρουσιάζει μια ανάπτυξη τουρισμού, σχεδόν αποκλειστικά από τις εναλλακτικές και ήπιες μορφές του. Άρχισαν να διαφαίνονται οι προοπτικές

ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και να αξιοποιούνται ευκαιρίες επιχειρηματικής ανάπτυξης από τους κατοίκους της περιοχής . Σύμφωνα με τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, διαπιστώθηκε ότι υπάρχει επενδυτικό ενδιαφέρον για τουριστικές επενδύσεις.

Οι διαρθρωτικές παρεμβάσεις που υλοποιήθηκαν κατά την διάρκεια του ΚΠΣ ΙΙ, είχαν στόχο να στηρίζουν τον πρωτογενή τομέα με τη μορφή δημόσιων έργων καθώς και την ανάπτυξη και βελτίωση υποδομών (οδοποιία, ύδρευση, άρδευση). Προγράμματα χρηματοδότησης του πρωτογενή τομέα αξιοποιήθηκαν, κυρίως ως προς την υποστήριξη της κτηνοτροφίας, έχοντας την μορφή δημόσιων έργων .

Παρεμβάσεις στήριξης τριτογενή τομέα με στόχους που είχαν τεθεί στο ΚΠΣ ΙΙ αφορούσαν κυρίως τουρισμό με βελτίωση ποιότητας τουριστικού προϊόντος με αναβάθμιση ξενοδοχειακών μονάδων και καταλυμάτων, προβολή ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς (μοναστήρια ,εκκλησίες μύλοι), ανάδειξη και ολοκληρωμένη διαχείριση φυσικών πόρων με αξιοποίηση επιστημονικής γνώσης. Ιδιαίτερα σημαντικές θα είναι για την περιοχή παρεμβάσεις με σκοπό την ανάπτυξη ήπιων και ειδικών μορφών τουρισμού συνδυασμένες με ανάπτυξη πολιτιστικών δραστηριοτήτων και διαδρομών.

Εκτός από τα μετρήσιμα κοινωνικά χαρακτηριστικά (πληθυσμιακή αποδυνάμωση δείκτες ευημερίας αρνητική ηλικιακή διάρθρωση κλπ) παραμένουν σημαντικά σύγχρονα κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά ως σημαντικά πεδία παραδοσιακού λαϊκού πολιτισμού ,η μουσική, ο χορός ,η αρχιτεκτονική παράδοση και δευτερευόντως η τοπική κουζίνα, η υφαντική και η ξυλογλυπτική.

3.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ

Ο νομός Άρτας περιλαμβάνει στο την περιοχή Αμβρακικού και την ορεινή Άρτα.

Περιοχή Αμβρακικού, περιλαμβάνει τα τμήματα που περιβάλουν τον Αμβρακικό Κόλπο.

Η συγκεκριμένη περιοχή παρουσιάζει ιδιαίτερες δυνατότητες ανάπτυξης οικολογικού και επιστημονικού τουρισμού λόγω της σπανιότητας του οικοσυστήματος και τον συνδυασμό αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων.

Στο Leader για την περιοχή αυτή προβλέπεται η ολοκλήρωση και συμπλήρωση των προϋποθέσεων λειτουργίας του οικοτουριστικού προγράμματος, η ανάδειξη κάποιων αξιόλογων αρχαιολογικών και ιστορικοπολιτιστικών μνημείων που η περιοχή διαθέτει, η βελτίωση και διατήρηση του περιβάλλοντος στα πλαίσια των δυνατοτήτων επιλεξιμότητας του Leader καθώς και η προσπάθεια αποτελεσματικότερης προώθησης των αγροτικών της προϊόντων που παρουσιάζουν έντονα προβλήματα διάθεσης, ώστε να διασφαλιστεί το αγροτικό εισόδημα.

Στην περιοχή αυτή το κοινό χαρακτηριστικό είναι ότι περιβάλλει τον υγρότοπο του βόρειου Αμβρακικού και αποτελείται από εκτάσεις επί το πλείστον πεδινές και έντονα καλλιεργούμενες. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει και τα μεγαλύτερα οικιστικά κέντρα των δύο νομών καθώς και τις πρωτεύουσες τους και πέραν του ότι καταλαμβάνει την μεγαλύτερη έκταση.

Η περιοχή αυτή περιβάλλει τον υγροβιότοπο που βρίσκεται στα βόρεια του Αμβρακικού Κόλπου. Η περιοχή αυτή περιλαμβάνει τμήματα των νομών Πρέβεζας και Άρτας και τα όρια της καθορίστηκαν βάσει σχετικής Προγραμματικής Σύμβασης που είχαν υπογραφεί για την περιοχή του Αμβρακικού το 1985. Πιο συγκεκριμένα η περιοχή αυτή μπορεί να θεωρηθεί σαν μια παράκτια και πεδινή-ημιορεινή ζώνη γης που καταλαμβάνει το νοτιότερο τμήμα της Περιφέρειας Ηπείρου.

3.3 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η περιοχή αυτή περιβάλλει τον υγροβιότοπο του Αμβρακικού, έναν από τους σημαντικότερους υγροβιότοπους της Μεσογείου, που προστατεύεται από διεθνείς συνθήκες (Ramsar, Βέρνης, κ.α.) και για τον οποίο έχουν καθοριστεί με ειδική διυπουργική απόφαση ζώνες προστασίας και επιτρεπόμενες δραστηριότητες. Η σπανιότητα του οικοσυστήματος του Αμβρακικού οφείλεται στα εξής χαρακτηριστικά:

➤ Το διπλό δέλτα των ποταμών Λούρου και Αράχθου, με ποικιλία εναλλαγών υδρόφιλης και αλόφιλης βλάστησης, τα τελευταία δείγματα παραποτάμων δασών, τους εκτεταμένους καλαμιώνες, τη μεγάλη ποικιλία αλλά και τον μεγάλο αριθμό οργανισμών και σπάνιων πουλιών.

➤ Τις λιμνοθάλασσες που εκτείνονται στα βόρεια του Αμβρακικού Κόλπου και που χωρίζονται απ' αυτούς με τις λουρονησίδες που μερικές αποτελούνται από λείψανα και σπασμένα κελύφη οστράκων. Στην λιμνοθάλασσα Τσουκαλιό ζεί μια από τις ελάχιστες απομεινάσες αποικίες αργυροπελεκάνων (είδος που κινδυνεύει να εξαφανιστεί).

➤ Τον Αμβρακικό Κόλπο με τις ιδιαίτερες συνθήκες του και με την παρουσία δελφινιών και θαλάσσιων χελωνών και την σπάνια φυσική ομορφιά.

3.4 ΠΕΔΙΝΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Η δράση των δύο κύριων ποταμών, (Λούρου-Αράχθου), έχει δημιουργήσει πεδινές εκτάσεις από της ευφορότερες στην Ελλάδα, όπως τις πεδινές : Άρτας, Πέτα-Κομποτίου. Από υδρογεωλογική άποψη, στην περιοχή υπάρχουν δυο κύριες λεκάνες απορροής των ποταμών Λούρου και Αράχθου με έκταση 820 τετρ. Χλμ. αντίστοιχα.

3.5 ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Η υπ' όψη περιοχή είναι χαρακτηριστική περίπτωση περιφερειακού χώρου, η απομόνωση του οποίου υπήρξε αιτία της οικονομικής καθυστέρησης, παρά του αξιόλογους πόρους που διαθέτει. Για πολλά χρόνια οι οικονομικές δραστηριότητες βασιζόταν σε υποτυπώδη υποδομή, στενά όρια αγοράς και παραδοσιακές πρακτικές. Η κύρια ενασχόληση του πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα, ο οποίος συνέβαλε και κατά το μεγαλύτερο ποσοστό στο ακαθάριστό περιφερειακό προϊόν, ενέτασσαν την περιοχή στα κυλιόμενα προγράμματα δημοσίων επενδύσεων : αυτά αποτελούσαν και τη μοναδική πηγή επενδυτικής δραστηριότητας με χαρακτήρα υποδομής όμως και όχι παραγωγικό.

Η νέα αντίληψη διαχείρισης της υπαίθρου, βγάζει τον περιφερειακό χώρο από την τυχαιότητα των μεγεθών και προωθεί τη συμπληρωματική δράση στους τομείς και τους κλάδους της τοπικής οικονομίας. Απώτερος σκοπός είναι η ενσωμάτωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων σε ένα εναρμονισμένο σύνολο, ώστε

αφ' ενός να αυξάνονται τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα των παρεμβάσεων από το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, και αφ' ετέρου να υπάρχει δυνατότητα κατάλληλου προγραμματισμού με εφικτούς στόχους.

Η οικονομία της εν λόγω περιοχής αποτελεί ένα παράδειγμα σε εξέλιξη, αυτής της νέας αντίληψης στην περιφερειακή πολιτική. Κυριαρχεί, όπως αναμένεται εξάλλου, ο πρωτογενής τομέας, ενώ ο δευτερογενής ελάχιστα συμβάλει στην απασχόληση και στο περιφερειακό προϊόν. Ο τριτογενής τομέας περιορίζεται σε μικρής εμβέλεια τουρισμό.

3.6 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Αναλυτικότερα ο πρωτογενής τομέας απασχολεί αρκετό πληθυσμό. Το ακαθάριστο γεωργικό προϊόν της περιοχής και η παραγωγικότητα, σημείωσαν μέσους ετήσιους ρυθμούς αύξησης υψηλότερους από τους αντίστοιχους Εθνικούς. Παρ' όλα αυτά το εισόδημα κατά απασχολούμενο στον τομέα παραμένει σχετικά χαμηλό. Όπως φαίνεται από τον συγκριτικό πίνακα αλλά και από μια γρήγορη εξέταση του γεωγραφικού χάρτη, η περιοχή ταυτίζεται σχεδόν με το πεδινό τμήμα του νομού Άρτας.

I. ΓΕΩΡΓΙΑ

Οι εδαφολογικές συνθήκες της περιοχής (υψηλή παραγωγικότητα του εδάφους για ορισμένες καλλιέργειες) οι κλιματολογικές (ήπιο κλίμα με μικρό παγετών, υψηλή ηλιοφάνεια, αυξημένη σχετική υγρασία) καθώς επίσης και οι υδρογεωλογικές (ύπαρξη σημαντικών υδάτινων πόρων) προσδιορίζουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής μελέτης και συνθέτουν ένα ευνοϊκό πλαίσιο για την ταχεία ανάπτυξη δυναμικών και προοδοφόρων κλάδων γεωργικής παραγωγής. Μια πρώτη, σύντομη και γενική εικόνα της διάρθρωσης της φυτικής παραγωγής της περιοχής (κυρίως των δυναμικών και προωθούμενων καλλιεργειών) είναι η πιο κάτω

- Αραβόσιτος, μηδική και βαμβάκι
- Συστηματικής μορφή δενδρώνες :κυρίως εσπεριδοειδών και ελιές
- Καρπούζια

➤ Το ακτινίδιο και ποικιλίες εσπεριδοειδών κλημεντίνη και Σαλουτσιάνα (κατάλληλη για χυμοποίηση)

Στην περιοχή μελέτης υπερισχύουν τα κτηνοτροφικά φυτά των σιτηρών για καρπό (που είναι σε εθνικό επίπεδο η πρώτη σε έκταση καλλιέργεια). Επί πλέον στην σύνθεση των δημητριακών για καρπό, εμφανίζει συντριπτική υπεροχή η καλλιέργεια αραβόσιτου που έχει ιδιαίτερη σημασία για την κτηνοτροφία.

Η συμμετοχή των κυριότερων προϊόντων στην αξία της φυτικής παραγωγής του κάθε νομού ξεχωριστά κατά τάξη μεγέθους, είναι η πιο κάτω:

Στην Άρτα προηγούνται τα πορτοκάλια με ποσοστό της τάξης του 35%, ακολουθούν οι βρώσιμες ελιές, ο αραβόσιτος και η μηδική με ποσοστά πάνω από 12%, στην επόμενη κλίμακα είναι οι τομάτες, πατάτες, καπνός, φασόλια και τέλος το βαμβάκι και το λάδι. Σημειώνεται μια αυξημένη συμμετοχή των πορτοκαλιών (κυρίως λόγω των ευνοϊκών κλιματολογικών συνθηκών) και των βρώσιμων ελαίων και δευτερεύοντος των κτηνοτροφικών φυτών.

II. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Η κτηνοτροφία έχει μία ιδιαίτερη και σημαντική συμβολή στη δημιουργία του προϊόντος του πρωτογενή τομέα εμφανίζει ένα αξιόλογο δυναμισμό τα τελευταία χρόνια σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο, ενώ υπάρχουν οι δυνατότητες παραπέρα ανάπτυξης διότι έχει και τις προϋποθέσεις (πλούσιοι και εκτεταμένοι βοσκότοποι, μεγάλη παραγωγή κτηνοτροφικών φυτών) και την παράδοση.

Είναι επίσης εντυπωσιακό ότι το 95,3% της χοιροτροφίας και το 81,4% των ορνιθοειδών εντοπίζονται στην περιοχή αυτή. Όπως επίσης θα πρέπει να επισημανθεί ότι στην περιοχή παρατηρείται μία τάση αύξησης της εντατικής κτηνοτροφίας καθώς επίσης ορθολογικότερη και αποδοτικότερη εκμετάλλευση του ζωικού κεφαλαίου σε όλους τους κλάδους της κτηνοτροφικής παραγωγής.

Έχουμε πρώτα τα προϊόντα της αιγοπροβατοτροφίας (κρέας και γάλα) με ποσοστά κοντά στο 53%, έπονται τα πουλερικά (κρέας και αυγά) με ποσοστό περίπου

23% και το χοιρινό κρέας με ποσοστό 13% και τελευταίο το βοοειδή (κρέας και γάλα) με ποσοστό 9% περίπου.

III. ΔΑΣΗ-ΘΗΡΑ

Σε ότι αφορά τον κλάδο των δασών, η περιοχή αυτή δεν περιλαμβάνει τον κύριο όγκο των δασικών πόρων. Η έκταση των δασών έχει σημαντικό ποσοστό. Ένα τμήμα της αφορά παραθαλάσσια, παραποτάμια αισθητικά δάση ή εν γένει δάση που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του όλου οικοσυστήματος των υδροβιότοπων. Συνεπώς λόγω του ότι οι αυστηροί κανόνες προστασίας απαγορεύουν κάθε ανθρώπινη επέμβαση σε αυτά με σκοπό την εκμετάλλευση (καθορισμός ζωνών προστασίας της περιοχής Αμβρακικού σύμφωνα με την συνθήκη RAMSAR), οποιαδήποτε προσπάθεια για τον εντοπισμό της συνεισφοράς του κλάδου των δασών στην διαμόρφωση του τοπικού εισοδήματος με τον πατροπαράδοτο τρόπο κρίνεται άνευ αντικειμένου. Αντιθέτως, αν και θα ήταν προτιμότερο να αναφερθούμε σε ποιοτικούς όρους, η θεώρηση των εν λόγω δασικών πόρων στο όλο οικοσύστημα της περιοχής σαν μία ενότητα, στο βαθμό που αυτό μπορεί να αποτελέσει βασική προϋπόθεση για την ενθάρρυνση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (π.χ. οικοτουρισμός, αγροτουρισμός) πιστεύεται ότι θα τονιστεί το αγροτικό εισόδημα της περιοχής.

IV. ΑΛΙΕΙΑ-ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Σε ότι αφορά τον κλάδο της αλιείας μπορεί να επισημανθεί ότι η σημασία του για την περιοχή είναι μεγάλη, διότι δίνει απασχόληση και εισόδημα σε άτομα που ασχολούνται επαγγελματικά και σε άλλα που ασχολούνται περιστασιακά. Η απασχόληση δεν είναι ομοιόμορφα κατανεμημένη και ο κλάδος δεν έχει την ίδια σημασία για όλους τους οικισμούς της περιοχής. Έτσι εκτός της Πρέβεζας και μερικών χωριών του Ιονίου, η αλιεία αφορά ελάχιστες κοινότητες που εκμεταλλεύονται με τους αντίστοιχους συνεταιρισμούς τις λιμνοθάλασσες και τα ιχθυοτροφεία (κυρίως στην Ανέζα, Κορωνησία, Καλογερικό, Κομπότι)

Αντιθέτως, ο κλάδος που διαφαίνεται με σχεδόν απεριόριστες δυνατότητες είναι η ιχθυοκαλλιέργεια. Στην συγκεκριμένη περιοχή του προγράμματος, η

ιχθυοκαλλιέργεια αποτελεί κατ' εξοχήν δυναμικό κλάδο, διότι υπάρχουν σε αφθονία οι απαιτούμενοι φυσικοί πόροι για όλα τα είδη υδατοκαλλιέργειες που έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα διεθνώς και τα οποία έχουν καλές προοπτικές διάθεσης.

Ιχθυολογικές μελέτες που έγιναν, έδειξαν ότι υπάρχουν κατάλληλες περιοχές για καλλιέργεια θαλασσιών ψαριών σε κλουβιά, οστράκων, γαρίδας, κυπρίνου, πέστροφας, χελιών και πλαγκτονικών οργανισμών που χρησιμεύουν σαν ιχθυοτροφές για την ανάπτυξη του γόνου. Σήμερα δε σε αρκετές μονάδες αξιόλογου μεγέθους στην περιοχή ασχολούνται με την εκτροφή χελιών και λιγότερο με την εκτροφή λαυρακιού-τσιπούρας και μυδιών. Θα πρέπει τέλος να σημειωθεί ότι σημαντικό ρόλο στην αξιοποίηση των πλούσιων φυσικών πόρων των ιχθυοκαλλιεργειών αναμένεται να διαδραματίσουν τα σημαντικά έργα υποδομής από πλευράς της πολιτείας τα περισσότερα από τα οποία βρίσκονται ήδη στο στάδιο ολοκλήρωσης.

3.7 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ένα βασικό της μεταποιητικής δραστηριότητας είναι η σχετικά μεγάλη διασπορά των μεταποιητικών μονάδων στον χώρο, αν και παρατηρείται κάποια συγκέντρωση γύρω από τα αστικά κέντρα. Συγκεντρώνεται το 51,1% των παραγωγικών μονάδων και το 51,4% της απασχόλησης.

Ειδικότερα στην περιοχή είναι εγκατεστημένες το 85% των μονάδων με το 89,6% της απασχόλησης.

Οι μεταποιητικές μονάδες της περιοχής, στην μεγάλη πλειοψηφία τους, μπορούν να χαρακτηριστούν ως απλά βιοτεχνικά εργαστήρια οικογενειακού τύπου, δεδομένου ότι το 75,4% των μονάδων απασχολεί 1 έως 2 άτομα.

Ιδιαίτερα έντονη είναι η συγκέντρωση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε κλάδους άμεσης επεξεργασίας των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα δηλ. της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής των πρώτων υλών (διατροφή, κλωστοϋφαντουργία, επένδυση, ξύλο, μεταλλικά ορυκτά κ.λ.π) καθώς επίσης και σε κλάδους που κατευθύνονται σχεδόν ολοκληρωτικά προς την τοπική αγορά (ξύλο, μη μεταλλικά ορυκτά, τελικά προϊόντα από μέταλλο και μεταφορικά μέσα).

Σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η εξειδίκευση της περιοχής σε κλάδους έντασης ανειδίκευτης εργασίας που δεν χρησιμοποιούν ιδιαίτερα υψηλή τεχνολογία

στην Ελλάδα, αλλά και στην Ν. Ευρώπη, όπως είναι οι κλάδοι διατροφής κλωστοϋφαντουργίας και έτοιμου ενδύματος.

Εκτός του αστικού κέντρου κοινότητες της περιοχής που εμφανίζουν κάποια αξία αναφοράς μεταποιητική συγκέντρωση είναι οι εξής: Γραμμενίτσας, Ανέζης, Φιλοθέης, Κομποτίου, Κωστακίων, Πέτα, Ρόκα, Σελλάδων και Συκέων.

3.8 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Το ¼ του ενεργού πληθυσμού στην περιοχή ασχολείται στους διάφορους κλάδους του τριτογενούς τομέα (εμπόριο- υπηρεσίες-τουρισμός). Στον τομέα όμως αυτό παράγεται το 40-50% των τοπικών εισοδημάτων.

Στην ευρύτερη περιφέρεια του Αμβρακικού λειτουργούν 8,000 περίπου τέτοιες μονάδες, οι οποίες απασχολούν 15,000 περίπου άτομα ή 2 άτομα/ μονάδα.

Το ελάχιστο αυτό μέσο μέγεθος προσδιορίζεται κυρίως από τον κλάδο του εμπορίου (χονδρικό, λιανικό) και των υπηρεσιών διατροφής- διαμονής (εστιατόρια – ξενοδοχεία). Μεγαλύτερες μονάδες υπάρχουν μόνο στους κλάδους των μεταφορών – επικοινωνιών (11 άτομα /μονάδα κατά μέσο όρο) και των τραπεζικών – ασφαλιστικών υπηρεσιών (7 άτομα /μονάδα)

Ι) ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Στο σύνολο της η περιοχή προγράμματος δεν έχει να επιδείξει σημαντικές δραστηριότητες στο τομέα του τουρισμού, αν και δεν λείπουν ούτε τα σημαντικά αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία, ούτε οι ακτές και τα τοπία σπάνιου οικολογικού ενδιαφέροντος και ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς.

Από άποψη της τουριστικής κίνησης και υπάρχουσας υποδομής και εξυπηρέτησης και φιλοξενία τουριστών ο νομός Άρτας εμφανίζεται φτωχότερος από τον νομό Πρέβεζας, με εξαίρεση την περιοχή υγρότοπου του Αμβρακικού. Παρόλα αυτά η περιοχή του νομού διαθέτει και αρχαιολογικούς ιστορικούς χώρους και άφθονες φυσικές καλλονές.

Ενδεικτικά αναφέρουμε:

-Τα ιστορικά και βυζαντινά μνημεία της πόλης της Άρτας.(η εκκλησία της Παρηγορίτισσας με σημαντικά ψηφιδωτά και τοιχογραφίες,καθώς και χώρους με κελιά)

-Ακρόπολη στο φιδόκαστρο (κοιν. Ανέζας)

-Ρωμαϊκά λουτρά στη Στρογγυλή

-Το ιστορικό γεφύρι της Άρτας

-Η μονή της Ροδιάς

-Η μονή της Κάτω Παναγιάς

-Οι βυζαντινοί ναοί της Παντάνασσας

3.9 ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΡΕΙΝΗΣ ΑΡΤΑΣ

3.9.1 Σύντομη περιγραφή του γεωγραφικού χώρου

Αποτελεί το υπόλοιπο τμήμα του νομού Άρτας μετά την αφαίρεση της πεδινής ζώνης που εκτείνεται κατά μήκος των ακτών του Αμβρακικού κόλπου και που έχει χαρακτηριστεί σαν περιοχή Αμβρακικού.

Η εν λόγω περιοχή περιλαμβάνει τις εξής 43 κοινότητες του νομού:

Αγνάντων, Αθαμανίου, Ανεμόχαρης, Ανω Καλεντίνης, Αστροχωρίου, Βελεντζικού, Βουργαρελίου, Γραικικού, Δαφνωτής Διάσελου, Δίστρατου, Διχομορίου, Ελάτης, Θεοδώριανων, Καστανιάς, Καταρράκτης, Κάτω Αθαμανίου, Κάτω Καλεντίνης, Καψάλων, Κεντρικού, Κλειδιού, Κορφοβουνίου, Κουκκουλίων, Κτιστάδων, Κυψέλης, Λεπιανών, Μαρκινάδας, Μεγαλόχαρης,Μελισσουργών, Μεσόπυργου, Μεσσούντας, Μηλιανών, Μικροσπηλιάς, Παλαιοκάτουνου, Πηγών, Πιστιανών, Ράμιας, Ρεστιανών, Ροδαυγής, Σκουλικαριάς, Σκούπας, Τετρακώμου και Φανερωμένης.

Από την θεώρηση των δημογραφικών δεδομένων φαίνεται ότι η εν λόγω περιοχή αριθμούσε σύμφωνα με την απογραφή του 1991 23,040 κατοίκους δηλ το

29% του συνολικού πληθυσμού του νομού. Το γεγονός δε ότι χωρικά η περιοχή αυτή καλύπτει σχεδόν το 65% της συνολικής έκτασης εδαφών του νομού (1047,5 τ.χλμ. από τα 1642,7 τ.χλμ. του νομού)σε συνδυασμό με το ανάγλυφο του νομού, είναι εύλογο ότι πρόκειται ορεινή με μικρό ποσοστό καλλιεργήσιμης γης περιοχή, με αρκετά χαμηλό δείκτη κατοίκων ανά μονάδα έκτασης (22 κατ. Ανά τ. χλμ). είναι δε χαρακτηριστικό να αναφέρουμε πώς ενώ ο νομός στο σύνολο του μεταξύ των ετών 1981-1991 παρουσίασε μια μικρή προς τα κάτω δημογραφική μεταβολή της τάξης του 1,7%, η περιοχή που αναφερόμαστε εμφανίζεται να χάνει 4.350 περίπου των μόνιμων κατοίκων της, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων εντοπίζεται στις νέες παραγωγικές (από πλευράς δυνατότητας για εργασία) ηλικίες.

Το ποσοστό αυτό πληθυσμιακής μείωσης κρίνεται σαν ιδιαίτερα υψηλό (16,1%) με αποτέλεσμα την μείωση του δείκτη-ποσοστού συμμετοχής στον πληθυσμό του νομού από 33,7% το 1981 σε 28,8% το 1991. η μετανάστευση δε αυτή φαίνεται να διοχετεύτηκε είτε στο μεγάλο αστικό κέντρο του νομού (την Άρτα)και τις πεδινές περιοχές του νομού, είτε στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας.

3.9.2 Χρήσεις γης

Η περιοχή καταλαμβάνει 1.047 χιλ στρεμ η το 63,5% της συνολικής έκτασης του νομού και αναλύεται σύμφωνα με τις χρήσεις γής στις παρακάτω κατηγορίες:

-Γεωργική γη	90 χιλ στρεμ
-βοσκότοποι	224 χιλ στρεμ
-δασικές εκτάσεις	611 χιλ στρεμ
-εκτάσεις καλυμμένες από νερά	27 χιλ στρεμ
- εκτάσεις οικισμών	95 χιλ στρεμ

Το ποσοστό βοσκοτόπων και δασικών εκτάσεων σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη του νομού που είναι 66,2% και 91% αντίστοιχα.

Βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής είναι ο κατακερματισμός των ιδιοκτησιών και οι μικρές εκμεταλλεύσεις. Έτσι ενώ σε επίπεδο χώρας έχουμε το 1971 34,07 στρεμ/ εκμετάλλευση, κατά μέσο όρο και το 1981 36,1 στρεμ/ εκμετάλλευση αντίστοιχα. Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι η κινητικότητα άρα και η συγκέντρωση ιδιοκτησίας είναι μηδαμινή και αφορά κυρίως μικροτεμάχια χαμηλής

αξίας στα ορεινά της περιοχής. Ελάχιστες δε είναι οι περιπτώσεις μεταβίβασης καλλιεργούμενης γης.

Ο συνολικός αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται σε 6.940 οι οποίες κατανέμονται κατ' είδος ως εξής:

α) καθαρά γεωργικές	2.487
β) κτηνοτροφικές	1.457
γ) μικτές γεωργοκτηνοτροφικές	3.000

Οι κατηγορίες των παραπάνω εκμεταλλεύσεων κατανέμονται ως κατώτερο ανάλογα με την τάξη μεγέθους.

α) από 1-9 στρεμ	3.900	εκμεταλλεύσεις
β) από 10-19 στρεμ	2.300	«
γ) από 30-49 «	600	«
δ) από 50-99 «	100	«
ε) από 100 και άνω	40	«

Οι εκμεταλλεύσεις των παραπάνω κατηγοριών αποτελούνται κατά μέσο όρο από 1-10 αγροτεμάχια.

Όσον αφορά τα στοιχεία υδρολογίας η περιοχή έχει πολύ καλές υδρογολογικές συνθήκες, πλην όμως από έλλειψη των αναγκαίων έργων δεν καθίσταται δυνατή η ορθολογική εκμετάλλευση των, προς όφελος κυρίως του πρωτογενή τομέα. Συγκεκριμένα η περιοχή διασχίζεται από τους ποταμούς Λούρο (με μέση ετήσια ροή 19,4 κυβ. μετρ/ δευτερόλεπτο και του Αράχθου με αντίστοιχο δείκτη 33,8 κυβ. μέτρα (μετά την κατασκευή του φράγματος Πουρναρίου). Ακόμα υπάρχουν οι πηγές Καμπής, Μελισουργών, Δροσοπηγής και άλλων μικροπηγών και χειμαρορευμάτων στην ημιορεινή και ορεινή ζώνη με ικανοποιητικές παροχές.

3.9.3 Δημογραφικές εξελίξεις

Ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού σε όλο τον νομό ήταν 6,7% το 1961 10,1% το 1971 και 15% το 1981, ενώ η αντίστοιχη τιμή για την περιοχή αυτή του προγράμματος εκτιμάται ότι ξεπέρασε το 20%. Από την άλλη πλευρά η συρρίκνωση του παιδικού πληθυσμού, υπολογιζόμενη γύρω στο 25% για τον νομό, στην περιοχή πλησίασε το 30%.

Γενικά ο πληθυσμός των ηλικιωμένων ατόμων στην περιοχή αυξάνεται, ενώ μειώνεται ο αριθμός των νέων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αύξηση των

κοινωνικών δαπανών στα προσεχή χρόνια για τον γεροντικό πληθυσμό, γιατί η αύξηση της αναλογίας της τρίτης ηλικίας, που προβλέπεται να συνεχιστεί, απαιτεί πρόσθετες δαπάνες και θυσίες.

3.9.4 Κλίμα-μορφολογία εδάφους

Στην περιοχή συναντώνται δυο τύποι κλίματος:

α) Το θαλάσσιο Μεσογειακό που επικρατεί σε μερικές Νότιες και Νοτιοδυτικές περιοχές που ανήκουν στο πεδινό διαμέρισμα του νομού και χαρακτηρίζεται από ήπια ψυχρή περίοδο, μικρή νέφωση, μεγάλη ηλιοφάνεια, μέση θερμοκρασία/ μήνα άνω των 22 βαθμών C, και μέσο ετήσιο ύψος βροχής 1.100 χιλιοστά.

β) Το Ηπειρωτικό, που επικρατεί στο μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής (ημιορεινό και ορεινό διαμέρισμα) που χαρακτηρίζεται από δριμύ χειμώνα και συχνές χιονοπτώσεις και παγετούς, το δε μέσο ετήσιο ύψος βροχής φτάνει τα 1.200 χιλ. Γεωμορφολογικά η περιοχή διακρίνεται σε τρεις σαφώς χωρισμένες μεταξύ τους ζώνες:

- Την πεδινή ζώνη κυρίως στα νότια και ανατολικά της περιοχής με 20 χιλ. στρεμ
- Την ημιορεινή ζώνη με 180 χιλ. στρεμ
- Την ορεινή ζώνη 890 χιλ στρεμ

3.9.5 Οικονομικές δραστηριότητες

α) Πρωτογενής τομέας

1) ΓΕΩΡΓΙΑ

Η περιοχή είναι κατ' εξοχήν γεωργοκτηνοτροφικός χώρος δραστηριοτήτων. Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι σπουδαιότερες καλλιέργειες από άποψη οικονομικού ενδιαφέροντος στην περιοχή.

<u>Είδος προϊόντος</u>	<u>καλιεργ. Εκτ (στρεμ)</u>	<u>παραγωγή</u>
Σιτάρι	5.293	1.116
Καλαμπόκι	9.776	8.798

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

« συγκαλλιεργούμενο	2.285	822,6
φασόλια	233,1	1.413
« συγκαλλιεργούμενα	1.895	123,3
μηδική	23.795	20.844
πατάτες	4.160	4.409,5

Το σύνολο των αροτραίων εκτάσεων στην περιοχή του προγράμματος ανέρχεται σε 68.657 στρεμ εκ των οποίων αρδεύτηκαν τα 60.000 στρεμ. Όσον αφορά τις δενδρώδεις καλλιέργειες η εικόνα παρουσιάζεται ως εξής:

<u>Είδος προϊόντος</u>	<u>αριθμός παραγ. δέντρων</u>	<u>παραγωγή</u>
πορτοκαλιές	2.489.550	149.373
λεμονιές	4.497	250
αχλαδιές	22.451	374,9
μηλιές	61.650	986,4
αμυγδαλιές	24.262	97,1
καρυδιές	117.547	822,6
φουντουκιές	72.293	103
καστανιές	53.722	509,3
ελαιόδεντρα (βρώς. ελιές)	83.605	1,948
« (λαδοελιές)	27.568	362,8

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κλάδου της περιοχής αποτελούν οι ιδιαίτερα χαμηλές αποδόσεις τόσο των αροτραίων καλλιεργειών, όσο και ορισμένων εκ των δενδρωδών καλλιεργειών όπως των ελαιόδεντρων (βρώσιμων ελαίων)

Εκ των αροτραίων καλλιεργειών, οι σπουδαιότερες από οικονομική άποψη όπως καλαμπόκι και μηδική, στοχεύουν αποκλειστικά στην εξασφάλιση των αναγκών σε ζωοτροφή της ιδιαίτερα δυναμικής δραστηριότητας της αιγοπροβατοτροφία κυρίως στις ορεινές κοινότητες οι οποίες όσον αφορά αυτήν την εισροή εκμετάλλευσης εμφανίζονται ελλειμματικές.

Μέσα στους γενικότερους στόχους για την ανάπτυξη του κλάδου θα μπορούσαν να ενταχθούν:

- α) Η αύξηση της παραγωγικότητας ανά στρέμμα

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

β) Η επέκταση των καλλιεργειών κατά 1.500 τουλάχιστον στρέμματα

γ) Η ενθάρρυνση και η υποβοήθηση των ελαιοκομικών συνεταιρισμών για την ανάληψη πρωτοβουλιών για την από κοινού συγκέντρωση συσκευασία και εμπορία του ελαιοκάρπου, του λαδιού, μήλων, αχλαδιών, κάστανων, καρυδιών, αμυγδάλων

δ) Η τροποποίηση της δασικής νομοθεσίας και η αποδέσμευση ιδιοκτητών, συνιδιοκτητών και κοινοτικών θαμνοσκεπών εκτάσεων

ε) Η εκτέλεση έργων υποδομής

H) ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Μεγάλες δυνατότητες παρουσιάζει η κτηνοτροφία στην περιοχή γιατί διαθέτει και τις απαραίτητες προϋποθέσεις αλλά και την παράδοση. Η εικόνα του ζωικού κεφαλαίου όπως παρουσιάζεται σήμερα στην περιοχή έχει ως εξής:

<u>Είδος ζωικού κεφαλαίου</u>	<u>Αριθμός κεφαλών</u>
Βοοειδή εγχώρια αβελτίωτα	765
« βελτιωμένα	689
« ξένης φυλής βελτιωμένα	4
χοίροι (αναπαραγωγής)	469
« κρεοπαραγωγής	1.409
πρόβατα	24.371
γίδια	46.293
κυψέλες	19.771

Τα βασικότερα δε προϊόντα του κλάδου ήταν:

<u>Είδος προϊόντος</u>	<u>Ποσότητα</u>
Γάλα αγελάδων εγχώριας φυλής	44,7
« « βέλτιστης φυλής	186,3
« « ξενικών φυλών	20
« πρόβειο	6.235
« αγών	6.132

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Κρέας αρνιών	582
« κατσικιών	391,5
« μοσχαριών	64,8

Η δραστηριότητα του κλάδου επικεντρώνεται κυρίως στην εκτροφή βοοειδών εγχώριας αβελτίωτης φυλής, προβάτων, γιδιών και σμηνών μελισσών.

Η κατ' εξοχήν μορφή άσκησης αυτής της δραστηριότητας είναι η εντατική κτηνοτροφία που αφορά κυρίως βοσκότοπους της δασικής γης (αυτοφυείς βοσκότοποι, περιοχές αείφυλλων-πλατύφυλλων) που σύμφωνα με στοιχεία είναι 220χιλ στρεμ. Με την ρύθμιση των σχέσεων δασοπονίας και κτηνοτροφίας στον ορεινό χώρο η παραπάνω έκταση αναμένεται να ξεπεραστεί κατά πολύ εφ' όσον για την δραστηριότητα αυτή θα διατεθούν όλα τα δάση, εκτός από τα δάση ελάτης στα οποία δεν επιτρέπεται η βόσκηση. Όπως προαναφέρθηκε με την ρύθμιση των σχέσεων, την αύξηση των διατιθεμένων εκτάσεων για την κτηνοτροφία και την εντατική καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών (καλαμπόκι, τριφύλλι κλπ) ακόμη δε με την πραγματοποίηση δικτύου εγκαταστάσεων (δασικοί δρόμοι, ποτίστρες, στέγαστρα, αντιπυρικές ζώνες) μπορούν κάλλιστα να αναπτυχθούν οργανωμένες ζώνες εκτατικής κτηνοτροφίας που θα παίξει μελλοντικά από τους πρωτεύοντες ρόλους όχι μόνο στην περιοχή αλλά και στον νομό αφού και σήμερα η περιοχή παρουσιάζεται σαν ιδιαίτερα δυναμική για την ανάπτυξη του κλάδου.

III) ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ

Οι κύριες δασικές εκτάσεις ευρίσκονται στα Βόρεια και στα Ανατολικά της εν λόγω περιοχής. Η δασική έκταση καλύπτει 626χιλ στρεμ η το 91% των αντίστοιχων εκτάσεων του νομού, εκ των οποίων τα 116χιλ στρεμ αποτελούνται από δέντρα ελάτης και βαλανιδιές και τα υπόλοιπα από θάμνους, σχινάρια, κουμαριές και πουρναριές. Τα δάση απέδωσαν το 1981 3.200 περίπου κυβικά μέτρα ξυλείας, 40.000 κιλά καυσόξυλα, 600.000 κιλά κάρβουνα και 200.000 κιλά ρεικόριζας. Οι δυνατότητες ανάπτυξης των δασών για την παραγωγή ξυλείας είναι μεγάλες και η δυνατότητα επεξεργασίας της θα αυξηθεί με την διάνοιξη δασικών δρόμων και τον κατάλληλο μηχανολογικό εξοπλισμό (σε βιομηχανικό επίπεδο) αφού ξεκαθαριστεί το ιδιοκτησιακό καθεστώς των δασών (ανυπαρξία δασικού κτηματολογίου). Όσον αφορά τα προγράμματα αναδάσωσης μπορεί να συνταχθούν στα πλαίσια της

ενίσχυσης των παραγωγικών δασών καθ' ότι δεν έχουν καεί για να χρειάζεται αναδάσωση.

IV) ΕΞΟΡΥΞΗ

Το υπέδαφος της περιοχής δεν έχει ερευνηθεί και είναι άγνωστο αν περιέχει ορυκτό πλούτο. Πάντως δείγματα ασθενούς μεταλοφορίας ανευρίσκονται σε διάφορα σημεία της περιοχής και ιδιαίτερα στην περιοχή μεταξύ Ξηροβουνίου και Αθαμανίας ορέων. Πρέπει όμως με γεωλογική έρευνα να προσδιοριστεί η εξέλιξη των πετρωμάτων του υπεδάφους για να υπάρξει δυνατότητα ανάπτυξης εξορυκτικής βιομηχανίας.

Όσον αφορά τις παρούσες δυνατότητες εκμετάλλευσης που υπάρχουν μέχρι στιγμής ορυκτού πλούτου της περιοχής, αυτές εντοπίζονται σε :

α) Λατομικές περιοχές αδρανών υλικών, με κύρια λατομική περιοχή η ζώνη από Γρίμποβο μέχρι Κορφοβούνι.

β) Μεμονωμένα λατομεία για αδρανή και μάρμαρα. Τα μεμονωμένα λατομεία που υπάρχουν στην περιοχή και η δραστηριότητα τους περιορίζεται στην εξόρυξη πέτρας και άλλων αδρανών υλικών για οικονομικές και οδοποιητικές εργασίες. Μεγάλη εξέλιξη μπορεί να παρουσιάσει το φυσικό λατομείο αδρανών παραδοσιακών υλικών (σχιστόπλακες και λευκή πέτρα) στη θέση Έλατος Κορφοβουνίου.

V) ΑΛΙΕΙΑ-ΘΗΡΑ

Ο κλάδος της αλιείας παρουσιάζει μηδαμινή δραστηριότητα στην περιοχή λόγω της ανυπαρξίας των κατάλληλων φυσικών πόρων (πλην της αλιείας ορεινών υδάτων των ποταμών Αχελώου και Αράχθου που είναι βασικά ερασιτεχνικής μορφής).

Όσον αφορά την θήρα, η περιοχή μπορεί να θεωρηθεί σαν ένας από τους πιο αξιόλογους βιότοπους της χώρας για την ανάπτυξη και την προστασία των πτερωτών και θηλαστικών θηραμάτων. Ενδεικτικά αναφέρουμε τα ενδημικά και μη πτερωτά θηράματα, όπως:

Η ορεινή πέρδικα, τα αποδημητικά τρυγόνια, η μεκάτσα, η φάσα, η τσίχλα κλπ. Που αφθονούν την φθινοπωρινή και την χειμερινή περίοδο προς την αρχή της

Άνοιξης. Από τα θηλαστικά κύρια ο λαγός, θεωρείται αξιόλογο κυνήγι, όπως ο αγριόχοιρος. Η σπουδαιότητα της θηραματοπονίας την περιοχή, εκδηλώνεται τόσο με τον αριθμό και την σπανιότητα των θηραμάτων κατά είδος, όσο και από το σύνολο των κατ' έτος εκδιδόμενων αδειών θήρας. Ειδικά για το 1985 ο συνολικός αριθμός των νόμιμων κυνηγών στο νομό έφτασε τις 4.697 ενώ τα πάσης φύσεως έσοδα από την θήρα έφτασαν το ποσό των 10.318.850 δρχ για το ίδιο έτος. Επίσης κατά το έτος 1986 διατέθηκαν πιστώσεις κεφαλαίου θήρας ποσού 453.000δρχ για επιδότηση εξόντωσης επιβλαβών θηραμάτων (π.χ αλεπούδων).

3.10 Δευτερογενής τομέας

Η βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής βρίσκεται σε νηπιακό στάδιο. Δεν υπάρχει στη περιοχή καθόλου βαρεία βιομηχανία και το μεγαλύτερο μέρος των μονάδων του κλάδου που λειτουργούν σήμερα στην περιοχή είναι μικρής κλίμακας βιοτεχνικές μονάδες (οικογενειακής μορφής) που έχουν επικεντρωθεί στον κλάδο τροφίμων, που επεξεργάζονται και τυποποιούν τα προϊόντα του πρωτογενή τομέα όπως : ελαιοτριβεία τυροκομεία, μονάδες πρώτης επεξεργασίας δεμάτων, ξηραντήρια καλαμποκιού, σχιστήρια μαρμάρων, μονάδες παραγωγής αδρανών υλικών κλπ πρόκειται για μονάδες με πολύ μικρό επενδεδυμένο κεφάλαιο, χωρίς ιδιαίτερα προηγμένη τεχνολογία, με ελλείψεις στην καθετοποίηση της παραγωγικής των δραστηριότητας, χαμηλή προστιθέμενη αξία, κυρίως εντάσεως εργασίας, που στοχεύουν, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, στην ικανοποίηση της επιτόπιας αγοράς.

Θα πρέπει όμως να τονιστεί όμως ότι από την άλλη πλευρά οι μεγάλες δυνατότητες επεξεργασίας των άφθονων γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων της περιοχής και η παράδοση στην χειροτεχνία και οικοτεχνία, ιδίως στις ορεινές και μειονεκτικές κοινότητες, μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο δραστηριότητας ικανού αριθμού μικρών βιομηχανικών –βιοτεχνικών μονάδων οικογενειακού χαρακτήρα, που αν διασυνδεθούν κατάλληλα με παράλληλες δραστηριότητες εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μπορούν να αποτελέσουν μια σημαντική πηγή συμπληρωματικών εισοδημάτων στις περιοχές αυτές.

3.11 Τριτογενής τομέας

Η περιοχή αν και παρουσιάζει έντονο τουριστικό ενδιαφέρον είναι υπανάπτυκτη με παντελή έλλειψη τουριστικής υποδομής. Ο τουρισμός όπως τουλάχιστον εξελίσσεται μέχρι σήμερα είναι εντελώς περιστασιακός, αν και η περιοχή είναι αρκετά αξιόλογη από άποψη τουριστικών πόρων. Η έλλειψη τόσο της απαραίτητης υποδομής υποδοχής τουριστών όσο και της ενημέρωσης και διαφήμισης των δυνατοτήτων που μπορεί να προσφέρει ιδίως ο ορεινός όγκος της περιοχής από άποψη τουριστικών ενδιαφερόντων στον υποψήφιο επισκέπτη αποτελούν τροχοπέδη στην οποία προσπάθεια καταβάλλεται προς την κατεύθυνση της τουριστικής αναβάθμισης και ορθολογικής αξιοποίησης των τουριστικών πόρων της περιοχής.

Έτσι στην ενδοχώρα, παρά την ύπαρξη αρχαιολογικών χώρων σε περίπου 10 οικισμούς και άφθονων φυσικών καλλονών είναι γεγονός πως καμία μέριμνα δεν έχει ληφθεί για την τουριστική της αξιοποίηση. Εδώ δυνατότητες παρουσιάζουν μεταξύ άλλων η αξιοποίηση των πανέμορφων παρθένων δασών στα Αθαμανικά όρη (Τζουμέρκα), η αξιοποίηση των με παραδοσιακό τρόπο και υλικά κτισμένων οικισμών, καθώς και η αξιοποίηση των άφθονων εσωτερικών νερών, που δημιουργούν πολλές πηγές και εντυπωσιακούς καταρράκτες. Ο ορεινός τουρισμός που μπορεί να αναπτυχθεί στις περιοχές αυτές, τόσο την καλοκαιρινή όσο και κατά την χειμερινή περίοδο, μπορεί να εξειδικευτεί με σοβαρά οικονομικά οφέλη σε δραστηριότητες που εντάσσονται στις λεγόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως : ορειβατικός η περιπατικός τουρισμός, αθλητικός τουρισμός (ανεμοπτερισμός, αιωροπτερισμός, ορεινή ποδηλασία, σκι) θεραπευτικός τουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός (με αντικείμενο διάφορες παραδοσιακές πολιτιστικές εκδηλώσεις με έντονο το λαογραφικό στοιχείο), αναψυχή σε συνδυασμό με το κυνήγι σε ελεγχόμενο περιβάλλον (εκτροφεία αγρίων θηραμάτων)

Αξιόλογοι πυρήνες για την ανάπτυξη τέτοιων δραστηριοτήτων αποτελούν κατά κύριο λόγο οι ευρύτερες περιοχές των κοινοτήτων Αγνάντων-Καταρακτών-Μελισσουργών, Βουργαρελίου- Θεοδώριανων- Αθαμανίου και Μεσοπύργου-Σκουληκαριάς- Πηγών.

Μεγάλη ώθηση στην τουριστική αξιοποίηση της εν λόγω περιοχής αναμένεται να δώσει η αποπεράτωση του εθνικού δικτύου Άρτας- Τρικάλων και του επαρχιακού δικτύου Άρτας- Καρδίτσας. Σοβαρό ρόλο τέλος θα μπορούσε να διαδραματιστεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση με την ενεργοποίηση της προς την

κατεύθυνση δημιουργίας τουριστικών χωριών στα Άγναντα, στον Καταρράκτη, στο Βουργαρέλι, στα Θεοδώριανα και αλλού.

Όσον αφορά το κύκλωμα οικοδομής:

α) Τοπική παραγωγή τοπικών υλικών

Τα βασικά δομικά υλικά υπάρχουν στο χώρο και διακινούνται με επάρκεια στο ελεύθερο εμπόριο. Αξιοσημείωτη είναι η ύπαρξη σε φυσικό νταμάρι (περιοχή Κορφοβουνίου) αδρανών παραδοσιακών υλικών σε ανεξάντλητη ποιότητα. Με τον ποιοτικό έλεγχο και την πραγματική κοστολόγηση θα αρθεί η σημερινή κακή ποιότητα δομικών υλικών και θα αυξηθεί ο ρυθμός παραγωγής και διάθεσης.

Για την μεταποίηση των τοπικών δομικών υλικών η δημιουργία σύγχρονων μικρών μονάδων στον τόπο παραγωγής των θα εξαντλήσει την σωστή επεξεργασία, την ποιότητα και την διάθεση σε χαμηλό κόστος των προαναφερθέντων υλικών στην τοπική και περιφερειακή πλευρά.

β) Τοπική τεχνοτροπία κατασκευών- εκπαίδευση εργατοτεχνιτών

Η μεγάλη παράδοση της χειροτεχνίας και της οικοτεχνίας, ως και το υπάρχον ακόμη παραδοσιακό εργατοτεχνικό δυναμικό στα Τζουμερκοχώρια (ιδιαίτερα κτιστάδες και μαραγκοί) συνηγορούν στην ανάπτυξη της τοπικής τεχνοτροπίας με την παράλληλη εκπαίδευση σε σχολές του ΟΑΕΔ, καταλλήλου προσωπικού στους οικισμούς Αγνάντων και Βουργαρελίου. Στόχος είναι η συνέχιση της παράδοσης και η ενίσχυση του ιδιαίτερα χαμηλού εισοδήματος των κατοίκων της περιοχής αυτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ε.Ε. περιοχές εφαρμογής του προγράμματος μπορεί να είναι όλες οι αγροτικές περιοχές της χώρας (με πυκνότητα πληθυσμού μικρότερη από 100 κ/τ.χλμ.)

Είναι δυνατή η επέκταση της περιοχής εφαρμογής σε μειονεκτικές περιοχές εφόσον αυτές είναι γεωγραφικά εφαιπόμενες με τις ορεινές, αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, παρουσιάζουν αναπτυξιακή προοπτική και συμβάλουν στην αναπτυξιακή προοπτική της ορεινής περιοχής, αποτελώντας πόλο έλξης αυτής.

Η ΕΤΑΝΑΜ σαν Ο.Τ.Δ. υλοποίησε πρόγραμμα LEADER II. Το LEADER Παφούρουσε κυρίως ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αλλά μπορούσε να επεκταθεί αιτιολογημένα σε αγροτικές περιοχές, που εμφανίζουν αναπτυξιακά προβλήματα.

4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Με βάση τις προϋποθέσεις της ανακοίνωσης της Ε.Ε καθώς και την εξειδίκευση για τη χώρα, που προκύπτει από το εγκεκριμένο Εθνικό Πρόγραμμα, σαν περιοχή παρέμβασης του προγράμματος LEADER+ καθορίζεται η ορεινή νότια Ήπειρος.

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της είναι ότι τις τελευταίες δεκαετίες έχει υποστεί έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση και αποδυνάμωση όμως τα τελευταία χρόνια έχει δείξει σημάδια επιστροφής και ταυτόχρονα προσέλκυσης ενός εντεινόμενου αριθμού επισκεπτών.

Ακολουθεί σε πίνακα¹⁵ η παρουσίαση της περιοχής παρέμβασης και ειδικότερα τα δημοτικά διαμερίσματα που περιλαμβάνει, την έκταση και τον πληθυσμό τους καθώς και τον χαρακτηρισμό τους (ορεινά, μειονεκτικά, NATURA)

ΝΟΜΟΣ	ΔΗΜΟΣ/ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΔΗΜΟΤΙΚΟ / ΚΟΙΝ.ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	Χαρακτηρισμός περιοχής	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ *01	ΕΚΤΑΣΗ, τ. χλμ.
ΑΡΤΑΣ	Αγνάντων	Αγναντα	Ορεινή	886	32,1
		Γραϊκικό	Ορεινή	621	13,6
		Καταρράκτης	Ορεινή	682	30
		Κουκούλια	Ορεινή	315	6,5
		Κτιστάδες	Ορεινή	243	6,3
		Λεπιανά	Ορεινή	443	9,3
		Μικροσπηλιά	Ορεινή	428	5
		Ράμια	Ορεινή	404	23,6
		Αθαμανίας	Βουργαρέλι	Ορεινή	792
	Αθαμάνιο		Ορεινή	967	30
	Ανεμορράχη		Ορεινή	371	19,7
	Δίστρατο		Ορεινή	314	21,3
	Κ. Αθαμάνιο		Ορεινή	599	29,7
	Κ. Καλεντίνη		Ορεινή	197	13,8
		Κάψαλα	Ορεινή	150	6,5
	Κεντρικό	Ορεινή	375	13,1	

¹⁵«ΕΣΥΕ» Προσωρινά στοιχεία για τον πληθυσμό 2001

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

		Κυψέλη	Ορεινή	596	35,8
		Μεσοούντα	Ορεινή	487	30
		Παλαιοκάτουνο	Ορεινή	676	22,8
		Τετράκωμο	Ορεινή	858	41,9
	Αμβρακικού	Βίγλα	Natura	405	42,3
		Ανέζα (Μύτικας)	Natura	1599	20,2
		Πολύδροσο	Natura	516	28,3
		Καλογερικό	Natura	510	6,1
		Κορωνησία	Natura	192	13,9
		Στρογγυλή	Natura	235	18,6
		Ψαθοτόπι	Natura	253	4,9
	Αράχθου	Νεοχώρι	Natura	2207	32,2
		Λουτρότοπος	Natura	408	3,2
		Συκιές	Natura	587	9,2
	Βλαχέρνας	Βλαχέρνα	Ορεινή	336	19,4
		Γρίμποβο	Ορεινή	613	13,9
		Κορφοβούνι	Ορεινή	1006	28,5
	Γ. Καραϊσκάκη	Διάσελο	Ορεινή	781	30,8
		Δημαριό	Ορεινή	531	19,5
		Κλειδί	Ορεινή	753	47,3
		Α. Πέτρα	Ορεινή	553	21,3
		Σκουληκαριά	Ορεινή	627	39,3
	Ηρακλείας	Ανω Καλεντίνη	Ορεινή	811	30,1
		Βελεντζικό	Ορεινή	323	19,1
		Διχομοίριο	Ορεινή	589	48,6
		Ρετσιανά	Ορεινή	256	12,1
	Κομποτίου	Κομπότι (Αγρίλος)	Natura	2357	22,7
		Φωτεινό	Ορεινή	374	9
	Ξηροβουνίου	Αμμότοπος	Ορεινή	1229	27,8
		Δαφνωτή	Ορεινή	221	7,6
		Παντάνασσα	Ορεινή	379	8,8
		Πιστιανά	Ορεινή	325	19,6

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

		Ροδαυγή	Ορεινή	557	24,8
		Σκούπα	Ορεινή	201	11,2
		Φανερωμένη	Ορεινή	159	10,7
	Πέτα	Δήμος Πέτα (Κλειστό)	Ορεινή	3896	42,3
		Μαρκινιάδα	Ορεινή	625	54,5
		Μεγάρχη	Ορεινή	383	8,8
	Τετραφυλλίας	Αστροχώρι	Ορεινή	309	10
		Ελάτη	Ορεινή	366	19,6
		Καστανιά	Ορεινή	532	14,6
		Μεγαλόχαρη	Ορεινή	463	23,8
		Μεσόπυργος	Ορεινή	571	23,9
		Μηλιανά	Ορεινή	472	26
		Πηγές	Ορεινή	1079	40
	Κοινότητα Θεοδωριάνων	Θεοδώριανα	Ορεινή	994	44,4
	Κοινότητα Κομμένου	Κομμένο	Natura	835	14,4
	Κοινότητα Μελισσουργών	Κοινότητα Μελισσουργών	Ορεινή	671	35,5
ΣΥΝΟΛΟ				41.493	1434,3
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ				74.152	2306,8

4.3 ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Η επιλογή του τμήματος έγινε με τα ακόλουθα κριτήρια:

1. Η περιοχή παρέμβασης να είναι καθαρά αγροτική και να έχει περιορισμένη έκταση και πληθυσμό. Το κριτήριο του αγροτικού χαρακτήρα προκύπτει από την συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο σύνολο της οικονομίας για όλους τους οικισμούς της και ταυτόχρονα να καλύπτουν όλοι οι οικισμοί το κριτήριο της πυκνότητας πληθυσμού κάτω των 100 κ./τ.χλμ. Η πυκνότητα του πληθυσμού κυμαίνεται μεταξύ 20-50 κ/τ.χλμ.
2. Η περιοχή παρέμβασης να είναι ομοιογενής σε ότι αφορά τους οικονομικούς δείκτες και σε ότι αφορά την γεωγραφική της συνέχεια καθώς και τα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα.
3. Η μορφολογία της περιοχής να περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο ορεινές περιοχές.
4. Η επέκταση σε μειονεκτικές περιοχές αλλά και οι περιοχές προστατευόμενες (του δικτύου NATURA 2 00) έγινε με κριτήριο αφενός την διασφάλιση της γεωγραφικής συνέχειας της περιοχής αλλά και αφετέρου την εξασφάλιση της συμπληρωματικότητας των παρεμβάσεων και την ανάπτυξη δράσεων, που δημιουργούν ολοκληρωμένες και αποτελεσματικές παρεμβάσεις ενισχύοντας έτσι την οικονομία της ορεινής περιοχής.
5. Η περιοχή να εμφανίζει επαρκή κρίσιμη μάζα, ώστε να εξασφαλίζεται η ανάληψη βιώσιμων δράσεων.
6. Η περιοχή να έχει αφενός έντονο δημογραφικό πρόβλημα αλλά ταυτόχρονα να εμφανίζει προοπτικές ανανέωσης του ενεργού πληθυσμού.
7. Η διοικητική οργάνωση της περιοχής να μην δημιουργεί ανυπέρβλητα εμπόδια στην εφαρμογή του προγράμματος.

Ακολουθεί ανάλυση της εφαρμογής των ανωτέρω κριτηρίων στην επιλογή της περιοχής εφαρμογής (παρέμβασης) :

4.4 Κριτήριο 1 : Αγροτικός χαρακτήρας και περιορισμένη έκταση και πληθυσμός

Ο νομός Άρτας που αποτελούσε και περιοχή παρέμβασης για το LEADER II αποτελεί αγροτικό νομό αφού σύμφωνα με τα στοιχεία της συμμετοχής στο ΑΕΠ αλλά και της απασχόλησης ανά κλάδο ο αγροτικός τομέας είναι κυρίαρχος.

Επίσης ο νομός εμφανίζει ΑΕΠ ανά κάτοικο μικρότερο από τον μέσο όρο της Περιφέρειας Ηπείρου, η οποία αποτελεί την περιφέρεια με το μικρότερο ΑΕΠ ανά κάτοικο στην Ευρωπαϊκή ένωση.

Προκειμένου όμως όλοι οι οικισμοί που περιλαμβάνονται στην περιοχή παρέμβασης να είναι αγροτικοί τόσο σε σχέση με τον χαρακτηρισμό τους με βάση τους κοινωνικοοικονομικούς δείκτες αλλά και σε σχέση με την πυκνότητα πληθυσμού.

4.5 Κριτήριο 2 : Ομοιογένεια περιοχής

Η περιοχή παρέμβασης αποτελεί τα πλέον μειονεκτικά τμήματα. Δεν έχουν εξαιρεθεί οι δυναμικές πεδινές περιοχές της πεδινής Άρτας, το υπόλοιπο τμήμα έχει τον ίδιο αγροτικό πληθυσμό και εντελώς ανάλογο επίπεδο ανάπτυξης. Επίσης η χαμηλή πυκνότητα πληθυσμού στα διοικητικά όρια του νομού Άρτας, που είναι 28,93 κ/τ.χλμ., επιβεβαιώνει την ομοιογένεια της περιοχής.

Επομένως η περιοχή παρέμβασης εμφανίζεται σαν μια περιοχή με ομοιογενή χαρακτηριστικά από φυσική-γεωγραφική άποψη. Επίσης αποτελεί μια ομοιογενή περιοχή σε σχέση με το επίπεδο ανάπτυξης, την πληθυσμιακή συρρίκνωση και τον καθαρά αγροτικό προσανατολισμό (αφού ο πρωτογενής τομέας είναι κυρίαρχος).

4.6 Κριτήριο 3 : Μορφολογία-βαθμός ορεινότητας

Το 81% της έκτασης της περιοχής παρέμβασης είναι χαρακτηρισμένο ορεινό και το οποίο περιλαμβάνει το 72% του πληθυσμού. Επομένως η περιοχή παρέμβασης μπορεί να χαρακτηριστεί σαν κατά κύριο λόγο ορεινή.

4.7 Κριτήριο 4 : Επέκταση σε περιοχές μειονεκτικές και NATURA

Η ύπαρξη των περιοχών στο πρόγραμμα πλην των άλλων εξασφαλίζει και την καλύτερη γεωγραφική συνέχεια της περιοχής αλλά και τον εμπλουτισμό της με εναλλακτικά αγροτουριστικά πακέτα δημιουργώντας ένα ιδιαίτερα ελκυστικό σύνολο.

4.8 Κριτήριο 5 : Εξασφάλιση κρίσιμης μάζας

Πράγματι η περιοχή παρέμβασης έχοντας πληθυσμό 70.000 κ. περίπου καθώς και συνδυασμό πόρων τόσο από πλευράς φυσικών πόρων και χώρων επισκεψιμότητας όσο και από πλευράς τοπικών πρώτων υλών, αποτελεί ένα μέγεθος ιδιαίτερα κατάλληλο για την εφαρμογή ολοκληρωμένων παρεμβάσεων της λογικής του LEADER +.

4.9 Κριτήριο 6 :Δημογραφικό πρόβλημα-ανανέωση πληθυσμού

Η περιοχή όπως προκύπτει από την ανάλυση των δημογραφικών της στοιχείων εμφανίζει αφενός πληθυσμιακή συρρίκνωση, αφετέρου ηλικιακή πυραμίδα με έντονες τις μη ενεργές ηλικίες. Παρόλα αυτά στους μεγαλύτερους οικισμούς και κοντά στους πόλους επισκεψιμότητας έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται μια δυναμική συγκράτησης των νέων αλλά και μικρής επανάκαμψης μεταναστών, οι οποίοι όλο και περισσότερο φαίνονται διατεθειμένοι να επενδύσουν και να επιστρέψουν στην περιοχή.

4.10 Κριτήριο 7 : Διοικητική οργάνωση της περιοχής

Η περιοχή παρέμβασης ανήκει διοικητικά στην ίδια Περιφέρεια (Περιφέρεια Ηπείρου), πράγμα, που διευκολύνει σημαντικά την συνεργασία της Ο.Τ.Δ. με το επίπεδο οργάνωσης της Κεντρικής εξουσίας σε επίπεδο Περιφέρειας και τις αντίστοιχες υπηρεσίες (Διαχειριστική αρχή ΠΕΠ Ηπείρου, ΕΟΤ, Αρχαιολογικές υπηρεσίες, Περιφ. Δ/ση Δασών κ.α)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΑΝΑΜ Α.Ε

5.1 ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ / ΔΟΜΗ ΕΤΑΝΑΜ ΑΕ

- **Επωνυμία: Εταιρία Ανάπτυξης Νότιας Ηπείρου – Αμβρακικού ΑΕ**
- **Διακριτικός Τίτλος: ΕΤΑΝΑΜ ΑΕ¹⁶**
- **Νομική Μορφή:** Δημοτικοσυνεταιριστική επιχείρηση με μορφή ΑΕ
- **Έτος σύστασης:** 1988
- **Έδρα:** Η έδρα της Εταιρίας βρίσκεται στον **δήμο Πρέβεζας**, πρωτεύουσα του νομού **Πρέβεζας**, που διοικητικά ανήκει στην **Περιφέρεια Ηπείρου**.
Πιο συγκεκριμένα η διεύθυνση της έδρας της Εταιρίας είναι:
Λασκαράτου και Υδραγωγείου, 481 00 Πρέβεζα
Αρ. τηλ. 06820 89150/1, **Fax:** 06820 22511
e-mail:
ΑΦΜ: 094243949
ΔΟΥ: Πρέβεζας

Ταυτόχρονα η Εταιρία διαθέτει γραφείο και στην Άρτα και ειδικότερα στην διεύθυνση:

Σκουφά και Σπ. Λάμπρου 471 00 Άρτα

Αρ. τηλ.: 06810 77115

¹⁶ «ΕΤΑΝΑΜ ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

5.2 Περιγραφή οικονομικών μεγεθών της ETANAM ΑΕ

Το συνολικό μετοχικό κεφάλαιο της Εταιρίας ανέρχεται σήμερα στα 344.488,00 € (μετά την από την τελευταία αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου)

Σύμφωνα με τους ισολογισμούς¹⁷ των τελευταίων 5ετών στον ακόλουθο πίνακα καταγράφονται τα βασικά οικονομικά μεγέθη της Εταιρίας :

Σε euro

ΕΤΟΣ	Κύκλος εργασιών	Έξοδα διοικητικής λειτουργίας	Καταβλημένο κεφάλαιο	Καθαρά αποτελέσματα χρήσεως
1997	207.812	165.928	247.698	61.623
1998	545.523	178.092	247.698	65.092
1999	585.312	277.731	247.698	69.450
2000	1.037.452	520.120	247.698	7.686
2001	810.336	507.712	247.698	77.021
2002	1.028.850	465.944	343.488	- 125.639

Από τον παραπάνω πίνακα είναι εμφανές ότι η Εταιρία την τελευταία πενταετία εμφανίζει θετικά αποτελέσματα χρήσεως (κέρδη), που δηλώνουν την υγιή οικονομική κατάσταση της. Παράλληλα είναι πρόδηλο ότι ανά έτος υπάρχει μια αυξητική τάση τόσο του κύκλου εργασιών όσο και των εξόδων διοικητικής λειτουργίας με μέγιστο το έτος 2000. Αυτό δηλώνει την συνεχή αύξηση των δραστηριοτήτων της ETANAM στην περιοχή παρέμβασης της. Βέβαια το έτος 2002 ήταν ζημιογόνο για την Εταιρία και οφείλεται σε καθυστερήσεις έναρξης υλοποίησης προγραμμάτων του 3^{ου} ΚΠΣ. Την ζημιά αυτή η Εταιρία κάλυψε με αύξηση του μετοχικού της κεφαλαίου κατά 95.790 € και με εκποίηση μετοχών στο ΚΕΚ ΘΕΤΙΚΟ ποσού 35.000 €

Ακολουθούν σε παράρτημα φωτοαντίγραφα των ισολογισμών των τριών τελευταίων ετών και τα προσαρτήματά τους.

¹⁷ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

5.3 Διάρθρωση μετοχικού κεφαλαίου

Οι μέτοχοι της ETANAM είναι όλοι οι κοινωνικοοικονομικοί φορείς των νομών Πρέβεζας και Άρτας, καθώς και κάποιοι μέτοχοι από το τμήμα της Αιτ/νίας, που γειτονεύει με τον Αμβρακικό Κόλπο. Πιο αναλυτικά η σημερινή διάρθρωση του μετοχικού κεφαλαίου¹⁸ είναι η ακόλουθη :

Πίνακας 1.1. - 2 : Διάρθρωση μετοχικού κεφαλαίου

Όνοματεπώνυμο ή επωνυμία φορέα	Αριθμός μετοχών	Ονομαστική αξία μετοχής	Ποσό στο μετοχικό κεφάλαιο	Είδος μετοχών	Κατηγορία μετόχου
Δήμος Πρέβεζας	9.200	3 euro	27.600,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Άρτας	4.600	3 euro	13.800,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Βόνιτσας	2.800	3 euro	8.400,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Φιλιπιάδας	1.000	3 euro	3.000,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Αμφιλοχίας	350	3 euro	1.050,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Πέτα	615	3 euro	1.845,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Θεσπρωτικού	500	3 euro	1.500,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Δήμος Λούρου	500	3 euro	1.500,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 1ου βαθμού
Νομ. Αυτ/ση Πρέβεζας	4.552	3 euro	13.656,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 2ου βαθμού
Νομ. Αυτ/ση Άρτας	8.923	3 euro	26.769,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 2ου βαθμού
Νομ. Αυτ/ση Αιτωλ/νίας	2.349	3 euro	7.047,00	Κοινές ονομαστικές	ΟΤΑ 2ου βαθμού
Ε.Α.Σ. Πρέβεζας	9.457	3 euro	28.371,00	Κοινές ονομαστικές	Συνεταιριστική ή οργάνωση
Ε.Α.Σ. Άρτας-Φιλιπιάδας	2.500	3 euro	7.500,00	Κοινές ονομαστικές	Συνεταιριστική ή οργάνωση
Ε.Α.Σ. Αγρινίου	500	3 euro	1.500,00	Κοινές ονομαστικές	Συνεταιριστική ή οργάνωση

¹⁸ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Ε.Α.Σ. Βόνιτσας	300	3 euro	900,00	Κοινές ονομαστικές	Συνεταιριστικ ή οργάνωση
Εν.Αλ. & Ιχθ. Συν/σμών Ελλάδας	450	3 euro	1.350,00	Κοινές ονομαστικές	Συνεταιριστικ ή οργάνωση
Ε.Β.Ε. Άρτας	3.375	3 euro	10.125,00	Κοινές ονομαστικές	Επιμελητήρι ο
Ο.Β.Ε. Αγρινίου	1.000	3 euro	3.000,00	Κοινές ονομαστικές	Επιμελητήρι ο
ΑΤΕ	3.400 125	3 euro	10.575,00	Προνομιούχες Κοινές ονομασ.	Τράπεζα
ΤΠΔ	3.400 8.800	3 euro	36.600,00	Προνομιούχες Κοινές ονομασ	Τράπεζα
Ε.ΤΒ.Α.	3.400 125	3 euro	10.575,00	Προνομιούχες Κοινές ονομασ	Τράπεζα
ΤΕΔΚ Ν. ΠΡΕΒΕΖΑΣ	10.000 1.000	3 euro	33.000,00	Προνομιούχες Κοινές ονομασ	Ένωση ΟΤΑ
ΤΕΔΚ Ν. ΑΡΤΑΣ	10.000	3 euro	30.000,00	Προνομιούχες ονομαστικές	Ένωση ΟΤΑ
ΤΕΔΚ Ν. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	9.800	3 euro	29.400,00	Προνομιούχες ονομαστικές	Ένωση ΟΤΑ
ΣΥΝΟΛΟ	114.496	3 euro	343.488,00		

5.4 Σύνοψη Διοικητικού Συμβουλίου ETANAM ΑΕ

Ακολουθεί η παρουσίαση των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου¹⁹ σήμερα.

Πίνακας 1.1. – 3 : Διοικητικό Συμβούλιο Φορέα

Όνοματεπώνυμο	Ιδιότητα	Φορέας που εκπροσωπεί/ιδιότητα	Επάγγελμα	Ηλικία (έτη)
Βασίλειος Ιωάννου	Πρόεδρος Δ.Σ.	Πρόεδρος Νομ. Συμβουλίου Πρέβεζας	Μαθηματικός	43
Λάμπρος Ρίζος	Αντιπρόεδρος Δ.Σ.	Νομάρχης Άρτας	Δικηγόρος	67
Δημήτριος Ευλογιάννης	Δ/νων Σύμβουλος	Εκλεγμένος από την γενική συνέλευση	Καθηγητής ΤΕΙ	55
Μιλτιάδης Κλάπας	Μέλος	Δήμαρχος Πρέβεζας	Χημικός	42
Παναγιώτης Οικονομίδης	Μέλος	Δήμαρχος Άρτας	Ιατρός	55
Δημήτριος Ντούσκας	Μέλος	Πρόεδρος ΕΑΣ Πρέβεζας	Ασφαλιστής	56
Θεόδωρος Χαρακλιάς	Μέλος	Πρόεδρος ΕΑΣ Άρτας – Φιλ/δας	Τραπεζικός	56
Κων/νος Σταύρου	Μέλος	Εκπρόσωπος Δ. Φίλιππιάδας	Οικονομολόγος	45
Νικόλαος Βάσιος	Μέλος	Εκπρόσωπος ΕΒΕ Άρτας	Επιχειρηματίας	40
Δημήτριος Τσαμποδήμος	Μέλος	Εκπρόσωπος ΕΑΣ Αγρινίου	Ιδιωτ. υπάλληλος	47

Σύμφωνα με το καταστατικό της Εταιρίας προβλέπεται και εκπρόσωπος των εργαζομένων αν ο αριθμός των μονίμων υπαλλήλων ξεπερνάει τους 20 (που δεν συμβαίνει σήμερα)

¹⁹ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

5.5 ΣΚΟΠΟΣ - ΣΤΟΧΟΙ - ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΕΤΑΝΑΜ

Ο σκοπός της Εταιρίας²⁰ είναι η υποβοήθηση με κάθε τρόπο της ανάπτυξης της περιοχής της νότιας Ηπείρου και κυρίως με την προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την προώθηση των τοπικών αγροτικών προϊόντων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Οι στόχοι της, που προκύπτουν από το καταστατικό της είναι:

- Η μέριμνα για την εκπόνηση τεχνικοοικονομικών μελετών για τοπικές παραγωγικές επενδύσεις
- Η τεχνική και επιστημονική υποστήριξη των παραγωγικών μονάδων της περιοχής, η υποβοήθηση της οργάνωσής τους, η επιμόρφωση του προσωπικού τους, ο εντοπισμός και η προμήθεια πρώτων υλών και η εξεύρεση αγορών για τα προϊόντα τους.
- Η δημιουργία προϋποθέσεων για ανάληψη νέων ορθολογικών παραγωγικών πρωτοβουλιών
- Η ορθολογική υλοποίηση νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων
- Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των παραγωγικών μονάδων
- Η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μη άμεσα παραγωγικών τοπικών φορέων
- Η βελτίωση - επέκταση της τεχνικής και κοινωνικοπολιτιστικής υποδομής
- Η δημιουργία προϋποθέσεων για αυτοδύναμη ανάπτυξη
- Η υποστήριξη της αγροτικής ανάπτυξης της περιοχής
- Η προώθηση της τοπικής ανάπτυξης
- Η προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος της περιοχής

Η ΕΤΑΝΑΜ σύμφωνα τους παραπάνω στόχους προσφέρει τις ακόλουθες υπηρεσίες:

²⁰ «ΕΤΑΝΑΜ ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Σχεδιασμός και σύνταξη - υποβολή ειδικών προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης για την ευρύτερη περιοχή δράσης της
- **Σχεδιασμός και υποβολή προγραμμάτων βελτίωσης - προστασίας του περιβάλλοντος της περιοχής**
- Διαχείριση προγραμμάτων ανάπτυξης της περιοχής, που ανατίθενται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, το Ελληνικό Δημόσιο ή και από άλλους φορείς
- **Διαχείριση προγραμμάτων προστασίας - διαχείρισης περιβάλλοντος**
- Παρακολούθηση, συντονισμός και υλοποίηση των τοπικών αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων, που αναθέτονται σ' αυτήν από τους ΟΤΑ, τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, τις Συνεταιριστικές οργανώσεις και τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
- Μελέτη, συντονισμός, παρακολούθηση και υλοποίηση έργων που της αναθέτονται με ειδικές και άλλες προγραμματικές συμβάσεις από τα Υπουργεία, τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, την Ε.Ε., από Ευρωπαϊκούς και Διεθνείς Οργανισμούς και από τις αναγνωρισμένες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο εταιρίες - οργανισμούς προστασίας περιβάλλοντος, υδροτόπων και γενικότερα της πανίδας και της χλωρίδας.
- Ανάπτυξη πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων σε συνεργασία με άλλους τοπικούς, εθνικούς, ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς και επιχειρήσεις ή με την δημιουργία δικών της επιχειρήσεων καινοτόμου χαρακτήρα, που θα αποσκοπούν στην προστασία και ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής Αμβρακικού
- Εκπόνηση τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων για τους ΟΤΑ της περιοχής

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Εκπόνηση διαγνωστικών μελετών και μελετών σκοπιμότητας
- Εκπόνηση τεχνικών μελετών για έργα και δράσεις των τοπικών φορέων
- Εκπόνηση ειδικών περιβαλλοντικών μελετών και μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων
- Υποστήριξη των τοπικών φορέων της αυτοδιοίκησης στην οργάνωση τους και την αξιοποίηση των τοπικών πόρων
- Υποστήριξη στους παραγωγικούς φορείς για την οργάνωση τους και την βελτίωση της αποτελεσματικότητας τους
- Λειτουργία των κέντρων πληροφόρησης για το φυσικό περιβάλλον της περιοχής
- Υποστήριξη στην δημιουργία νέων σχημάτων και φορέων (συνεταιρισμοί, ομάδες παραγωγών, clusters κ.ά.)

5.6 Προηγούμενη εμπειρία της Εταιρίας

Στα πλαίσια του υποβοηθητικού και συμβουλευτικού-συντονιστικού ρόλου της η ETANAM την τελευταία 10ετία δραστηριοποιήθηκε²¹ προς τις παρακάτω κατευθύνσεις:

α. Σε Προγραμματικό επίπεδο

- Εκπόνησε μέσω Προγραμματικής Σύμβασης με τις τρεις Νομαρχίες Άρτας, Αιτ/νίας και Πρέβεζας **«Ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάδειξης διαχείρισης του οικοσυστήματος του Αμβρακικού Κόλπου»** με στόχο την διεκδίκηση χρηματοδοτήσεων από τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα του Γ

²¹ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

Κ.Π.Σ.

β. Σε επίπεδο υλοποίησης Κοινοτικών Προγραμμάτων

Προγράμματα, που έχουν εγκριθεί με φορέα υλοποίησης την ETANAM:

Το 1991-92 διαχειρίστηκε ένα **Πρόγραμμα ανταλλαγής εμπειριών για την προστασία των υγροτόπων της Μεσογείου** για λογαριασμό φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (από το Άρθρο 10 του ΕΤΠΑ) με προϋπολογισμό 105.650 €. Την ευθύνη της οργάνωσης και την χρηματοοικονομική είχε η ETANAM (Leader partner).

Από το 1992 (και ουσιαστικά από τον Μάρτιο του 1993) αποτελεί για την περιοχή του Αμβρακικού, τον φορέα εφαρμογής (Ομάδα Τοπικής Δράσης) του **προγράμματος Leader Αμβρακικού** (πρόκειται για ένα πρόγραμμα προϋπολογισμού **3.806.310 €**). Το πρόγραμμα αφορούσε στην ανάπτυξη δράσεων αγροτουρισμού - οικολογικού τουρισμού στην περιοχή γύρω από των Αμβρακικό των νομών Πρέβεζας και Άρτας, καθώς και δράσεων προώθησης των τοπικών αγροτικών προϊόντων.

Την περίοδο 1996-2001 υλοποίησε **πρόγραμμα Leader II για την νότια Ήπειρο** (το σύνολο των νομών Πρέβεζας και Άρτας πλην Πάργας) συνολικού **προϋπολογισμού 13.059.400 €**. Το πρόγραμμα αφορούσε δράσεις αγροτουρισμού, μικρών επιχειρήσεων, επεξεργασίας και προώθησης αγροτικών προϊόντων, κατάρτισης και ανάδειξης περιβάλλοντος και περιβάλλοντος χώρου.

Την περίοδο 1999 - 2003 η ETANAM σαν φορέας υλοποίησης εφαρμόζει στην περιοχή Αμβρακικού **πρόγραμμα διαχείρισης του υγροβιότοπου του Αμβρακικού στα πλαίσια του προγράμματος Life - Φύση** με **προϋπολογισμό 2.136.400 €**. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει δράσεις παρακολούθησης και ελέγχου των συνθηκών και παραμέτρων του

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

οικοσυστήματος, επίτευξης και φύλαξης της περιοχής, δράσεις αναδάσωσης σε παραποτάμιες και λοφώδεις εκτάσεις, διαχείρισης των καλαμιώνων με επανεισαγωγή νεροβούβαλων, οργάνωσης και λειτουργίας τηλεμετρικού δικτύου αυτόματων σταθμών μέτρησης στις λιμνοθάλασσες, πρότυπης υδρολογικής διαχείρισης των λιμνοθαλασσών και των υγροτόπων, ενίσχυσης νησίδων πελεκάνων, λειτουργίας των κέντρων πληροφόρησης επισκεπτών, ευαισθητοποίησης πληθυσμού κ.ά.

Την περίοδο 2002 – 2008 η ETANAM έχει αναλάβει ενδιάμεσος φορέας διαχείρισης του τοπικού προγράμματος της κοινοτικής **Πρωτοβουλίας LEADER +**, με συνολικό προϋπολογισμό **8.981.000 €**. Το πρόγραμμα χρηματοδοτεί μικρές ιδιωτικές επενδύσεις στους τομείς του αγροτουρισμού, των τοπικών προϊόντων και μικρά δημόσια έργα για ανάδειξη οικισμών, μνημείων, χώρων καθώς και βελτίωση του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΝ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ (SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ)

Με βάση την ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης, που προηγήθηκε επιχειρείται στη συνέχεια η ανάλυση των πλεονεκτημάτων και των ευκαιριών²² που διαθέτει η περιοχή καθώς και των αδυναμιών και των απειλών που δέχεται, σε κάθε τομέα ξεχωριστά.

6.1 ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ

Αδυναμίες (Weaknesses)

- Έντονο δημογραφικό πρόβλημα, που εξειδικεύεται στα ακόλουθα :
 - Σημαντική πληθυσμιακή διακύμανση εποχιακά
 - Συνεχής μείωση του πραγματικού πληθυσμού
 - Εντεινόμενη μείωση των γεννήσεων – αρνητική φυσική κίνηση πληθυσμού
 - Γήρανση του πληθυσμού, επιδείνωση πυραμίδας ηλικιών
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης
- Έλλειψη δεξιοτήτων

Πλεονεκτήματα (Strengths)

- Καλές προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης – συγκράτησης πληθυσμού – επιστροφής αποδήμων
- Ισχυρό ενδιαφέρον των αποδήμων για την περιοχή και διαφαινόμενες τάσεις επιστροφής
- Εμπειρία από την εφαρμογή των LEADER I & II
- Ευρεία συμμετοχή τοπικού πληθυσμού και των φορέων του στις διαδικασίες προετοιμασίας – σχεδιασμού του προγράμματος

²² «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Έλλειψη επιχειρηματικότητας
 - Μετακινήσεις κτηνοτρόφων
 - Χαμηλή ενεργοποίηση τοπικού πληθυσμού για ίδρυση νέων συλλογικών μορφών οργάνωσης
- **Κίνητρα** συγκράτησης. Προγράμματα «Νέοι Αγρότες», «LEADER plus», «Ολοκληρωμένα προγράμματα ανασυγκρότησης αγροτικού χώρου από Υπ. Γεωργίας και Περιφέρεια» κλπ Καλές δυνατότητες επανάκαμψης μεταναστών με προοπτικές απασχόλησης κυρίως στον τουρισμό

Απειλές (Threats)

- Έλλειψη δυναμικών ηλικιών, που μπορούν να αναπτύξουν νέες δραστηριότητες
- Αδυναμίες διαδοχής στις υφιστάμενες παραγωγικές δραστηριότητες
- Βελτίωση «ευκαιριών» εργασίας και αυταπασχόλησης γυναικών και νέων
- Δυνατότητες απόκτησης δεξιοτήτων μέσω των προγραμμάτων κατάρτισης

6.2 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

<u>Αδυναμίες (Weaknesses)</u>	<u>Πλεονεκτήματα (Strengths)</u>	
<ul style="list-style-type: none"> • Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, μικρότεροι από τους αντίστοιχους για το σύνολο της χώρας (διεύρυνση αναπτυξιακού χάσματος) • Χαμηλότερος ρυθμός μεταβολής του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας • Δυσμενής σχέση οικονομικώς ενεργού προς μη οικονομικώς ενεργό πληθυσμό • Περιορισμοί – δυσκολίες επαγγελματικής κατάρτισης • Δυσκολίες ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών και καινοτομίας στην τοπική οικονομία • Βασικές ελλείψεις σε γενικές υποδομές 	<ul style="list-style-type: none"> • Πλούσιοι φυσικοί, τουριστικοί, πολιτισμικοί πόροι (καλές συνθήκες προβιολογικής παραγωγής) • Περιβαλλοντική πολιτισμική ενότητα • Ισχυρή σύνδεση των αποδήμων της περιοχής με τον τόπο καταγωγής τους • Βελτίωση βασικών υποδομών μέσω των παρεμβάσεων του 3ου Κ.Π.Σ. 	
	<u>Ευκαιρίες (Opportunities)</u>	
<th style="text-align: left;"><u>Απειλές (Threats)</u></th> <td style="vertical-align: top;"> <ul style="list-style-type: none"> • Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα – υπηρεσίες ορεινών όγκων • Διαφαινόμενη τάση ανάπτυξης μικρών και οικογενειακών ευέλικτων επιχειρήσεων • Προσανατολισμός της Ευρωπαϊκής και Εθνικής πολιτικής στην υποστήριξη και ανάπτυξη των ορεινών όγκων </td>	<u>Απειλές (Threats)</u>	<ul style="list-style-type: none"> • Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα – υπηρεσίες ορεινών όγκων • Διαφαινόμενη τάση ανάπτυξης μικρών και οικογενειακών ευέλικτων επιχειρήσεων • Προσανατολισμός της Ευρωπαϊκής και Εθνικής πολιτικής στην υποστήριξη και ανάπτυξη των ορεινών όγκων
<ul style="list-style-type: none"> • Εξάρτηση απασχόλησης από λίγες οικονομικές δραστηριότητες • Υψηλά ποσοστά ανεργίας και αυτοαπασχόλησης και υποαπασχόλησης, ιδιαίτερα στις γυναίκες • Υπερβολική εξάρτηση των 		

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

οικονομικών δραστηριοτήτων από
επιχορηγήσεις – ενισχύσεις.

6.3. ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Αδυναμίες (Weaknesses)

- Διαρθρωτικό πρόβλημα λόγω μικρού μεγέθους γεωργικών εκμεταλλεύσεων και μικρού (συνολικά) ποσοστού καλλιεργούμενων και αρδευόμενων εκτάσεων. Έλλειψη επίπεδης γεωργικής γης
- Χαμηλός βαθμός εκμηχάνισης της γεωργίας
- Ανεπαρκής διαχείριση βοσκοτόπων και δασών – ανυπαρξία διαχειριστικών σχεδίων
- Ανεπαρκές δίκτυο εμπορίας και χαμηλό επίπεδο οργάνωσης των παραγωγών – συνεταιρισμών
- Χαμηλός βαθμός οργάνωσης της κτηνοτροφίας – μετακίνηση κτηνοτρόφων κατά τη χειμερινή περίοδο
- Χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης άλλων μορφών κτηνοτροφίας και κυρίως ειδικών εκτροφών, πλην της αιγοπροβατοτροφίας
- Χαμηλός βαθμός μεταποίησης αγροτικών – κτηνοτροφικών – δασικών προϊόντων και μη παραγών ή επώνυμων προϊόντων

Πλεονεκτήματα (Strengths)

- Άριστες περιβαλλοντικές συνθήκες για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και της δασοπονίας καθώς και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων
- Εκτεταμένοι βοσκότοποι, υψηλή δασοκάλυψη και πλούσιοι υδάτινοι πόροι
- Εκτροφή των αιγοπροβάτων και αγελάδων ελεύθερης βοσκής καθώς και παραδοσιακές καλλιέργειες με τρόπο που μπορεί να προσαρμοστεί στα βιολογικά πρότυπα
- Εξειδίκευση στον τομέα της αιγοπροβατοτροφίας ο οποίος μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται σε αντιστοιχία ως προς το σύστημα εκτροφής με τις νέες προτεραιότητες και προδιαγραφές σε διεθνές επίπεδο
- Εξαιρετικές δυνατότητες του αγροδιατροφικού τομέα για παραγωγή προϊόντων

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- παραγωγή επώνυμων προϊόντων ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.)
- Μη ικανοποιητική σύνδεση της παραγωγής με την αγροτουρισμό
- Γήρανση του αγροτικού πληθυσμού – μείωση της απασχόλησης και ιδιαίτερα των απασχολουμένων με την κτηνοτροφία των ζώων ελεύθερης βοσκής σε καθαρά επαγγελματική βάση.
- Σημαντική υστέρηση σε επίπεδο συλλογικών φορέων διαχείρισης της παραγωγής,
- ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π.) και προνομιακές συνθήκες για παραγωγή βιολογικών προϊόντων
- Δυνατότητα επιστημονικής και τεχνικής στήριξης (μελέτες, υλοποίηση προγραμμάτων, εργαστηριακές υποδομές) του πρωτογενή τομέα από τα Τ.Ε.Ι. Άρτας, τα οποία έχουν γεωργική κατεύθυνση, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (οικονομικό και χημικό τμήμα), το Ινστιτούτο Γάλακτος Ηλείου, την ETANAM κλπ

Απειλές (Threats)

- Στήριξη της κτηνοτροφίας κυρίως και των άλλων δραστηριοτήτων λιγότερο, στις ενισχύσεις και επιδοτήσεις οι οποίες οδηγούν σε χαμηλότερη αποτελεσματικότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και άρα σε χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα
- Αδυναμία διαδοχής στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις
- Άρση του προστατευτισμού και μείωση των ενισχύσεων από την Ε.Ε.
- Θεσμική και οικονομική δυνατότητα ανάληψης διαδημοτικών συνεργασιών για την πραγματοποίηση επενδύσεων βασικών υποδομών στήριξης του πρωτογενή τομέα (αρδευτικά, διαχείριση βοσκοτόπων, σταθμοί συγκέντρωσης γάλακτος, αγροτική οδοποιία κλπ)

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Το ισχύον εθνικό και κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο είναι ευνοϊκό για την ανάληψη

επενδυτικών πρωτοβουλιών (φορολογικές και άλλες απαλλαγές, οικονομικές ενισχύσεις – επιχορηγήσεις κλπ)

- Μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης νέων αξιόλογων δραστηριοτήτων, πολλές από τις οποίες άρχισαν ήδη να αναπτύσσονται αλλά με επιφυλακτικότητα και αργούς ρυθμούς (μελισσοκομία, ιχθυοκαλλιέργειες, εκτροφές θηραμάτων, ειδικές πτηνοτροφικές εκτροφές ελεύθερης βοσκής κλπ)
- Αυξημένη ζήτηση για προϊόντα ποιότητας λόγω της ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και του μεγάλου αριθμού μεταναστών. Η αυξημένη αυτή ζήτηση επιτρέπει τον αναπροσανατολισμό και την αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα

6.4. ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Αδυναμίες (Weaknesses)

- Μικρή επιχειρηματική βάση στη μεταποίηση.
- Μικρό μέγεθος επιχειρήσεων, τοπικού κυρίως χαρακτήρα, διάσπαρτες σε όλο τον ορεινό χώρο της περιοχής
- Μικρή προστιθέμενη αξία, περιορισμένη απασχόληση, μικρή διεισδυτικότητα και έλλειψη στρατηγικής marketing
- Έλλειψη τοπικών υποστηρικτικών δομών και εκπαίδευσης του επιχειρηματικού δυναμικού
- Ανεπαρκής αξιοποίηση των, εξαιρετικής ποιότητας, τοπικών πρώτων υλών
- Μικρός αριθμός χαρακτηρισμένων προϊόντων ποιότητας
- Χαμηλός βαθμός συνέργιας με τον τουριστικό κλάδο
- Χαμηλά ποσοστά ενσωμάτωσης της ποιότητας στους μηχανισμούς λειτουργίας των επιχειρήσεων και στα παραγόμενα προϊόντα

Πλεονεκτήματα (Strengths)

- Δυνατότητα εκμετάλλευσης της υψηλής ποιότητας προϊόντων του πρωτογενή τομέα της περιοχής για την παραγωγή επώνυμων προϊόντων ποιότητας.
- Οι πλούσιοι υδάτινοι πόροι και η άριστη ποιότητα νερού ευνοούν την επέκταση της δραστηριότητας εμφιάλωσης νερού, για το οποίο η ζήτηση αυξάνεται θεαματικά
- Ευνοϊκές συνθήκες για την παραγωγή μικρής κλίμακας προϊόντων ποιότητας

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Καλές δυνατότητες από κοινού προώθησης παρεμφερών τοπικών προϊόντων
- Αυξημένη τάση παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων μέσω τοπικών γυναικείων συνεταιρισμών
- Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού δημιουργεί αυξημένη ζήτηση για μεταποιημένα προϊόντα ποιότητας του αγροδιατροφικού

Απειλές (Threats)

- Δυσκολία αξιοποίησης των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες
 - Μικρός βαθμός συνεργασίας παρεμφερών κλάδων και μονάδων στην κοινή προώθηση προϊόντων.
 - Χαμηλή ανταγωνιστικότητα των υπάρχουσών επιχειρήσεων
- τομέα και για προϊόντα παραδοσιακής βιοτεχνίας – χειροτεχνίας
- Το ευνοϊκό θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο (εθνικό και κοινοτικό) παρέχει πολλές και ποικίλες ευκαιρίες για ανάπτυξη μικρών ευέλικτων μεταποιητικών επιχειρήσεων επεξεργασίας, τυποποίησης, συσκευασίας, τοπικών πρώτων υλών (ξύλεια για κατασκευή πίπας καπνού, μικρά πριστήρια, ξυλάνθρακες, αρωματικά φυτά κλπ)
 - Η σύγχρονη τεχνολογία πληροφορίας και επικοινωνιών προσφέρει δυνατότητες και ευκαιρίες για την προβολή – προώθηση των προϊόντων αυτών σε ευρύτερες ελληνικές και διεθνείς αγορές

6.5. ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Αδυναμίες (Weaknesses)

- Μικρό μέγεθος εμπορικών και λοιπών επιχειρήσεων (πλην τουριστικών) διασπαρμένων στον εκτεταμένο ορεινό χώρο
- Αδυναμίες συγκοινωνιών – προβλήματα τοπικού οδικού δικτύου
- Δυσκολίες οδικής πρόσβασης με Θεσσαλία και σχετική συγκοινωνιακή απομόνωση από κεντρική και ανατολική Ελλάδα
- Σημαντική χρονική απόσταση από μεγάλα αστικά κέντρα
- Προβλήματα τηλεφωνίας (ISDN), κινητής τηλεφωνίας, τηλεοπτικής κάλυψης
- Αδυναμίες και προβλήματα λοιπών υπηρεσιών τριτογενή τομέα (υγεία, κοινωνική πρόνοια, δημόσιες και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες κλπ)
- Ανεπαρκείς (ποσοτικά και ποιοτικά) ξενοδοχειακές υποδομές, διάσπαρτες στο χώρο
- Ανεπαρκείς λοιπές τουριστικές υποδομές (τουριστικά μονοπάτια, camping, χάρτες, οδηγοί, ξεναγοί

Πλεονεκτήματα (Strengths)

- Η περιοχή διαθέτει εξαιρετική φυσική, αρχιτεκτονική και πολιτιστική ενότητα και πλούσιους αντίστοιχους πόρους
- Άριστες συνθήκες ανάπτυξης ειδικών τουριστικών δραστηριοτήτων στη φύση (αθλητικών, φυσιολατρικών, πολιτιστικών, αγροτουρισμού)
- Η ισχυρή κοινότητα μεταναστών της περιοχής, στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου αλλά και της υπόλοιπης χώρας και του εξωτερικού, μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην προβολή – προώθηση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής και στην αύξηση της ζήτησης
- Η σύγχρονη τεχνολογία πληροφόρησης, επικοινωνίας, μπορεί να αξιοποιηθεί για την υποστήριξη του τουριστικού

- κλπ)
- Σημαντικές υστερήσεις στους τομείς ενημέρωσης, πληροφόρησης, marketing και αδυναμία ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και της τοπικής ταυτότητας της περιοχής.
 - Χαμηλός βαθμός συνδυασμού συμπληρωματικών πακέτων επισκέψεων μέχρι σήμερα
 - Χαμηλός βαθμός προσέλκυσης επισκεπτών από την παράκτια ζώνη
 - Αδυναμία αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρει η τεχνολογία και η κοινωνία των πληροφοριών
 - Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης – κατάρτισης του ανθρώπινου δυναμικού, ιδιαίτερα δε των ασχολουμένων με τον τουρισμό
 - Αδυναμία (εξαιτίας των ανωτέρω) αντιμετώπισης του αυξημένου ανταγωνισμού από άλλες περιοχές, οι οποίες έχουν αντιμετωπίσει ικανοποιητικά τα προαναφερόμενα ζητήματα
 - Μικρή διατήρηση παραδοσιακών οικιστικών συνόλων με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά
 - Προσανατολισμός της τοπικής οικονομίας στον πρωτογενή τομέα
- τομέα (προβολή, επικοινωνία, κρατήσεις κλπ)
- Νέο θεσμικό πλαίσιο (Αυτοδιοίκησης και κεντρικής Διοίκησης) ικανό να προωθήσει αποτελεσματικές παρεμβάσεις βελτίωσης των τοπικών υποδομών και των λοιπών υπηρεσιών
 - Το Γ΄ Κ.Π.Σ. (Π.Ε.Π. Ηπείρου) μπορεί να συμβάλλει αποτελεσματικά στη βελτίωση – συμπλήρωση των βασικών υποδομών, αν προετοιμαστούν έγκαιρα και ολοκληρωμένα οι σχετικές προτάσεις από τους τοπικούς φορείς
 - Οργανωμένη εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Μεγάλος αριθμός δυνατοτήτων εναλλακτικών δραστηριοτήτων εντός της περιοχής παρέμβασης.
- Μεγάλες προοπτικές συνδυασμού των εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων της περιοχής

Απειλές (Threats)

- Η περιοχή βρίσκεται σε μία μεταβατική φάση τουριστικής ανάπτυξης και μάλιστα εξειδικευμένης, χωρίς συνολικό στρατηγικό σχέδιο με εμφανείς κινδύνους εκτροπής της προσπάθειας προς ανεπιθύμητες και μη αναστρέψιμες κατευθύνσεις
- Ανεπαρκής οργάνωση – υψηλό κόστος λειτουργίας
- δραστηριοτήτων της περιοχής παρέμβασης με την τουριστική κίνηση στην παράκτια ζώνη (Πάργα – Πρέβεζα)
- Καλές δυνατότητες εμπλουτισμού του τουριστικού προϊόντος της παράκτιας ζώνης με δραστηριότητες στην ενδοχώρα
- Ευνοϊκές συνθήκες συγκράτησης των νέων στην περιοχή και επιστροφής μεταναστών οι οποίοι μπορούν να δώσουν νέα αναπτυξιακή ώθηση με επενδυτικές τους δραστηριότητες
- Η διεθνής τάση και συγκυρία είναι ευνοϊκές και έχουν δημιουργήσει μία αυξημένη ζήτηση για υπηρεσίες εναλλακτικού τουρισμού, από επισκέπτες ειδικών ενδιαφερόντων, με υψηλό εισοδηματικό επίπεδο
- Το εθνικό και κοινοτικό θεσμικό – οικονομικό πλαίσιο είναι ιδιαίτερα ευνοϊκό και μπορεί να στηρίξει αποτελεσματικά ιδιώτες

επενδυτές αλλά και τοπικούς φορείς για τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών (ήδη έχει ξεκινήσει σχετική προσπάθεια, κυρίως μέσα από την Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader και τα προγράμματα για τους νέους αγρότες

- Αξιοποίηση έργων 3ου Κ.Π.Σ. για άρση συγκοινωνιακής απομόνωσης

Ειδικότερα ανά ενότητα ανάπτυξης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αγροτουρισμού η ανάλυση αυτή εξειδικεύεται ως ακολούθως :

I) Περιοχή ορεινής Άρτας

Συγκριτικά πλεονεκτήματα – ευκαιρίες της περιοχής

- Εξαιρετικό παρθένο φυσικό περιβάλλον (ορεινός όγκος με ελατοσκελείς εκτάσεις και άγρια ομορφιά, πολλά νερά που σχηματίζουν αξιόλογους καταρράκτες, αξιόλογες παραλίμνιες εκτάσεις κ.ά.)
- Ποικιλία ορεινών οικοσυστημάτων με διεθνή αναγνώριση (ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000)
- Ύπαρξη συνεκτικών οικισμών με πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον
- Ύπαρξη στοιχειώδους υποδομής φιλοξενίας και εξυπηρέτησης επισκεπτών
- Ύπαρξη στοιχειώδους υποδομής υγειονομικής περίθαλψης
- Ύπαρξη πολυάριθμων νεότερων ιστορικών και πολιτιστικών μνημείων

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Καλή συγκοινωνιακή σύνδεση με Άρτα και Ιωάννινα
- Δυνατότητες άσκησης ορειβατικών και περιηγητικών δραστηριοτήτων καθώς και δραστηριοτήτων αθλημάτων νερού, αεροπτερισμού, ερασιτεχνικής αλιείας και θήρας, λίγο οργανωμένες.
- Παράδοση στην παραγωγή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων
- Ύπαρξη γειτονικής περιοχής με ενιαία χαρακτηριστικά στον νομό Ιωαννίνων (Συρράκο, Καλλαρύτες, Πράμαντα)
- Ύπαρξη τοπικού φορέα «Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας ορεινής Άρτας» με καλές δυνατότητες και προοπτικές
- Ύπαρξη δυναμικών συλλόγων αποδήμων με ισχυρό ενδιαφέρον για την περιοχή τους
- Πλούσια πολιτιστική παράδοση, με πολύ μικρή ανάδειξη για τους επισκέπτες

Αδυναμίες – κίνδυνοι :

- Έλλειψη επαρκούς υποδομής φιλοξενίας και εξυπηρέτησης επισκεπτών σε πολλούς σημαντικούς οικισμούς
- Αδυναμίες στην διατήρηση της παραδοσιακής φυσιογνωμίας στην αρχιτεκτονική των κτιρίων και των οικισμών
- Κακή συγκοινωνιακή σύνδεση με άλλους γειτονικούς νομούς (Καρδίτσας, Τρικάλων και Αιτ/νίας)
- Μικρή οργάνωση άσκησης δραστηριοτήτων
- Πληθυσμιακή αποδυνάμωση με έντονο ρυθμό
- Μικρή παραγωγή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων
- Μέτρια εξυπηρέτηση εστίασης με μικρό «γαστρονομικό» ενδιαφέρον
- Έλλειψη οργανωμένης τουριστικής προβολής
- Έλλειψη οργάνωσης δικτύου διακίνησης επισκεπτών
- Έλλειψη οποιασδήποτε υποδομής αξιοποίησης της τεχνητής λίμνης Πουρναρίου
- Μικρή ανάδειξη του τοπίου και των μνημείων της περιοχής
- Παντελής έλλειψη σύνδεσης των τοπικά παραγόμενων προϊόντων με το τουριστικό προϊόν

II) Περιοχή Αμβρακικού

Πλεονεκτήματα - ευκαιρίες

- Η οικολογική του αξία
- Ο συνδυασμός των παραδοσιακών ασχολιών (παραδοσιακές τεχνικές αλιείας) με το οικοσύστημα
- Η ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών μνημείων στον ίδιο χώρο (Αρχαία Νικόπολη, Κασσώπη, Κάστρο Ρωγών)
- Η δημιουργία τα τελευταία χρόνια υποδομής οικοτουρισμού και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (μουσείο Νεοχωρίου, Κέντρο έρευνας Σαλαώρας, Κέντρο Περιβάλλοντος Κόπραινας, μονοπάτια, παρατηρητήρια στον υγρότοπο)
- Η προβολή της περιοχής με έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα
- Η ύπαρξη υποδομής φιλοξενίας και εστίασης – αναψυχής κοντά στον υγρότοπο
- Η οργάνωση δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες τα τελευταία χρόνια (σκάφος και ψαρόβαρκες για ξεναγήσεις, άλογα για διαδρομές, ξεναγήσεις στον υγρότοπο κ.ά.)
- Ο συνδυασμός με δραστηριότητες κνηγετικού και θρησκευτικού τουρισμού
- Το έντονο διεθνές ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια για τον οικολογικό τουρισμό
- Η προβλεπόμενη στα πλαίσια του ΕΠΠΕΡ του ΥΠΕΧΩΔΕ δημιουργία φορέα διαχείρισης για την προστατευόμενη περιοχή του Αμβρακικού

Αδυναμίες - απειλές

- Η μεγάλη έκταση της περιοχής και η διασπορά των δραστηριοτήτων σε θέσεις, που απέχουν σημαντικά μεταξύ τους
- Η αδυναμία της πόλης της Πρέβεζας να παίζει τον βασικό πόλο φιλοξενίας των επισκεπτών αυτών λόγω σημαντικής απόστασης από το επίκεντρο του ενδιαφέροντος.
- Η ανυπαρξία χαρακτηριστικών παραδοσιακών οικισμών μέσα στον υγρότοπο.
- Η αδυναμία του τοπικού πληθυσμού να αντιληφθεί τις αξίες και δυνατότητες της περιοχής

- Η έλλειψη οργανωμένης αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση με κυριότερο την διαχείριση των απορριμμάτων και τον έλεγχο της ρύπανσης.

6.6 ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Αδυναμίες (Weaknesses)

- Ανθρωπογενείς δραστηριότητες, που επιβαρύνουν το περιβάλλον :
 - Αστικά λύματα – απορρίμματα
 - Απόβλητα κτηνοτροφικών μονάδων – φυτοφάρμακα
 - Αυθαίρετη απόληψη υλικών
 - Παράνομη αλιεία – κυνήγι κλπ
- Έργα υποδομής :
 - Υ/Η φράγματα
 - Διάνοιξη δρόμων κατά μήκος ορεινών εξάρσεων με απότομες κλίσεις
- Κίνδυνοι πυρκαγιών
- Περιορισμένες επενδυτικές δραστηριότητες προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης

Απειλές (Threats)

- Έλλειψη σχεδίων διαχείρισης περιβαλλοντικών και πολιτισμικών πόρων:
 - Σχέδια διαχείρισης βοσκοτόπων,

Πλεονεκτήματα (Strengths)

- Φυσικό περιβάλλον με μεγάλη ποικιλία και εξαιρετική ποιότητα πόρων :
 - Σπάνια οικοσυστήματα διεθνούς σημασίας και αναγνώρισης
 - Υδάτινοι πόροι – καταρράκτες
 - Συστήματα οικοτόπων με σπάνια ή απειλούμενη χλωρίδα και πανίδα
 - Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
 - Εκτεταμένη δασοκάλυψη κλπ
- Ορεινή περιοχή ενταγμένη στους ορεινούς όγκους (Οδηγία Ε.Ε. 75/268, Καν. 1257/99) και προστατευόμενη σχεδόν στο σύνολό της από το δίκτυο «Natura 2000»
- Πλούσιοι πολιτιστικοί –

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- δασών κλπ
 - Καθορισμός λατομικών ζωνών
 - Καταγραφή, μελέτη, κοστολόγηση αναγκαίων παρεμβάσεων κλπ
 - Ελλείψεις στο θεσμικό πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές
 - Σημαντική εγκατάλειψη οικισμών
- αρχιτεκτονικοί πόροι, αρμονικά δεμένοι με το φυσικό περιβάλλον και την ιστορία του τόπου οι οποίοι δημιουργούν μία ιδιαίτερη τοπική ταυτότητα για την περιοχή :
 - Αρχαιολογικοί χώροι
 - Τόποι σημαντικών ιστορικών γεγονότων
 - Βυζαντινά – μεταβυζαντικά εκκλησιαστικά μνημεία
 - Παραδοσιακοί οικισμοί
 - Σπάνιες πέτρινες δημιουργίες (γέφυρες, νερόμυλοι κλπ)

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Ευνοϊκό εθνικό και κοινοτικό θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο για την ανάληψη δράσεων επενδύσεων προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος (ΠΕΠ Ηπείρου, Leader, Επιχειρησιακά Προγράμματα «Περιβάλλον», «Πολιτισμός» κλπ). Ήδη

έχουν αναληφθεί αξιόλογες πρωτοβουλίες κυρίως μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader

- Αξιόλογες φυσιολατρικές διαδρομές και δυνατότητες ανάπτυξης εξειδικευμένων δραστηριοτήτων στη φύση
- Αξιοποίηση δράσεων του 3ου Κ.Π.Σ. για την δημιουργία φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και την σύνταξη Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών για την ορεινή Άρτα
- Διατήρηση τοπικών παραδόσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

7.1. ΓΕΝΙΚΟΙ / ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο πρώτος γενικός σκοπός είναι :

- Η «Ολοκληρωμένη, αειφόρος ανάπτυξη της ορεινής – μειονεκτικής νότιας Ηπείρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών, με έμφαση στην ποιότητα».

Ο σκοπός αυτός βρίσκεται σε πλήρη αντιστοιχία με τις προτεραιότητες τόσο της Ε.Ε. αλλά και του Εθνικού προγράμματος για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσω της διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, της μείωσης των διαφορών και ανισοτήτων μεταξύ των κατοίκων των αγροτικών και αστικών περιοχών, καθώς και της διατήρησης του περιβάλλοντος και της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Με το σκοπό αυτό, επιδιώκεται η ενσωμάτωση της περιοχής εφαρμογής σε μία ολοκληρωμένη προσπάθεια ανασυγκρότησης της υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, η συμβολή στην προσπάθεια αναστροφής των δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων καθώς και η δημιουργία συνθηκών πολυαπασχόλησης, και η δημιουργία δυνατοτήτων αξιοποίησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων με ρυθμούς που θα επιτρέψουν τη διατήρηση του φυσικού χώρου και τη διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος.

Ο σκοπός αυτός θα επιτευχθεί με την πιλοτική εφαρμογή νέων για τα δεδομένα της περιοχής μορφών,

- της επιχειρηματικότητας με την στενή έννοια,

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- της διασύνδεσης μεταξύ τομέων, που μέχρι σήμερα ήταν πολύ χαλαρά συνδεδεμένοι, όπως ο αγροτουρισμός με την παραγωγή τοπικών προϊόντων,
- της ενίσχυσης της ποιότητας σε όλα τα επίπεδα (τόσο στην εικόνα των υποδομών και την παροχή υπηρεσιών στον αγροτουρισμό, όσο και στην εξασφάλιση σημάτων ποιότητας στις επιχειρήσεις τροφίμων - HACCP, ΠΟΠ, ΠΓΕ, ιδιοτυπίας, βιολογικά κ.ά.) και παράλληλα
- της ανάδειξης τόσο του τοπικού πολιτισμού όσο και του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα θα επιδιωχθεί
- η ενίσχυση της ανάληψης συλλογικών δράσεων, πράγμα, που στην περιοχή εμφανίζει σημαντική υστέρηση.

Ο δεύτερος γενικός/στρατηγικός σκοπός είναι:

- «Η συμβολή στην άρση της απομόνωσης της περιοχής με την συνεργασία τόσο με όμορες περιοχές όσο και με αντίστοιχες περιοχές του Εθνικού γώρου αλλά και την προώθηση διακρατικών συνεργασιών».

Ο σκοπός αυτός σχετίζεται άμεσα με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. για ανάπτυξη του ενδογενούς δυναμικού των αγροτικών περιοχών και για άρση της απομόνωσης τους.

Ο σκοπός θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη

- δικτύωσης και συνεργασιών σε Εθνικό, Ευρωπαϊκό ή και ευρύτερο επίπεδο, για ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών, καθώς και για δημιουργία κρίσιμης μάζας για την καλύτερη πρόσβαση στην αγορά των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Με το σκοπό αυτό ενισχύεται η προστιθέμενη αξία των παρεμβάσεων της πρωτοβουλίας.

7.2. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ²³ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τη SWOT ανάλυση έχουν σημειωθεί τα κυριότερα προβλήματα που χαρακτηρίζουν την περιοχή εφαρμογής του προγράμματος, όπως είναι:

- το έντονο πρόβλημα γήρανσης και επιδείνωσης της πυραμίδας των ηλικιών, η μετακίνηση του πληθυσμού εκτός των ορίων της περιοχής,
- η μείωση της προσφερόμενης εργασίας,
- ο «αφανής» οικονομικός και κοινωνικός ρόλος των γυναικών με έντονα στοιχεία ανεργίας και υποαπασχόλησης,
- η εγκατάλειψη εκτάσεων γεωργικής γης και τα έντονα συμπτώματα ερημοποίησης,
- η απουσία συστηματικής πολιτικής για την προστασία – ανάδειξη του περιβάλλοντος,
- το χαμηλό οικογενειακό εισόδημα και προστιθέμενη αξία παραγωγής κ.λπ.

Οι σκοποί που έχουν υιοθετηθεί παραπάνω εξυπηρετούν την ανάκαμψη των σχετικών υστερήσεων της περιοχής παρέμβασης.

Για την επίτευξη των σκοπών, η αναπτυξιακή στρατηγική πρέπει να εξασφαλίζει, σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, τον ολοκληρωμένο και πολυτομεακό σχεδιασμό και τη συμπληρωματικότητα ενεργειών και έργων, τη συγκέντρωση Φορέων, πόρων και προσπαθειών σε ένα σημαντικό θέμα, το οποίο αποτελεί θέμα συσπείρωσης για την περιοχή, τη συνοχή των αξόνων ανάπτυξης της περιοχής με την κοινωνικοοικονομική παράμετρο, τη βιωσιμότητα της τοπικής οικονομίας, την αειφορία των πόρων, την πιλοτική διάσταση, τη μεταβιβασιμότητα των εμπειριών μέσω συνεργασιών και δικτύωσης, τη συμπληρωματικότητα των παρεμβάσεων με εκείνες των κύριων προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται στην περιοχή, την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στην αγορά εργασίας για όλες τις ομάδες του πληθυσμού.

²³ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

Η επιλογή θέματος συσπείρωσης έχει ταυτόχρονα σκοπό τη συγκέντρωση των πόρων και την αύξηση της συνοχής και της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης.

Το θέμα συσπείρωσης, γύρω από το οποίο είναι διαρθρωμένη η αναπτυξιακή στρατηγική του τοπικού προγράμματος LEADER+ επιλέχθηκε μετά από πρόταση του Διοικητικού Συμβουλίου της ETANAM και συζήτηση με τα Δημοτικά Συμβούλια και τους συλλογικούς φορείς της περιοχής παρέμβασης, με κριτήριο να είναι χαρακτηριστικό για:

- την ταυτότητα ,
- τους πόρους και
- της τεχνογνωσίας της περιοχής και ταυτόχρονα
- να μπορεί να συσπειρώσει το σύνολο των φορέων και των σχεδίων διαφόρων τομέων που συντελούν στην αναπτυξιακή στρατηγική (όπως έχουν καταγραφεί στην εκδήλωση αρχικού ενδιαφέροντος κατά την bottom up διαδικασία).

Ως θέμα συσπείρωσης για την περιοχή παρέμβασης καθορίσθηκε

«Η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού στην περιοχή και ταυτόχρονα η αξιοποίηση τοπικών προϊόντων και πόρων που σχετίζονται με το αγροτουριστικό κύκλωμα, με έμφαση στην ποιότητα»

Τέλος η ζωή των κατοίκων στο πέρασμα των χρόνων έχει αφήσει σημαντικά πολιτιστικά στοιχεία δεμένα με μια πλούσια παράδοση (νομάδες κτηνοτρόφοι των Τζουμέρκων, σαρακατσάνοι, βλάχοι αλλά και πόντιοι) και ταυτόχρονα μια πλούσια μέχρι και σήμερα αλιευτική παράδοση.

Επομένως σε μια τέτοια περιοχή η επιλογή της ανάδειξης όλων αυτών των πλεονεκτημάτων και πόρων, που η περιοχή διαθέτει εμφανίζεται σχεδόν σαν «μονόδρομος» το προτεινόμενο θέμα συσπείρωσης.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού στον αγροτικό χώρο, που συχνά χαρακτηρίζονται με τον όρο αγροτουρισμός, πρέπει ταυτόχρονα να δίνουν την δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίζει την τοπική

παράδοση, τα τοπικά χαρακτηριστικά προϊόντα, να απολαμβάνει την τοπική γαστρονομία και να γνωρίζει την τοπική παράδοση και ιστορία αλλά και να συμμετέχει στις ασχολίες των κατοίκων. Για τον λόγο αυτό το θέμα συσπείρωσης για να έχει περισσότερο ολοκληρωμένο χαρακτήρα, επεκτείνεται και στην αξιοποίηση των τοπικών προϊόντων και πόρων με σαφή σύνδεση με τις προωθούμενες ειδικές μορφές τουρισμού. Για τον λόγο αυτό το θέμα συσπείρωσης έχει μια διπλή και όχι μονοσήμαντη στοχοθέτηση. Σε κάθε περίπτωση η παράμετρος, που θα χαρακτηρίζει τις δράσεις και κάθε παρέμβαση του προγράμματος θα είναι η ποιότητα και για το λόγο αυτό κρίθηκε σκόπιμο η παράμετρος αυτή να αποτυπώνεται και στο θέμα συσπείρωσης.

Στηριγμένη στο καθορισμένο θέμα συσπείρωσης, η στρατηγική για την επίτευξη των γενικών σκοπών του προγράμματος αναλύεται στη συνέχεια :

Η ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος και της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής με τις ιδιαίτερα πλούσιες ιδιαιτερότητες, που προαναφέρθηκαν, μπορεί να οδηγήσει στην αύξηση του τουριστικού ρεύματος και την ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων, όπως του αγροτικού τουρισμού, κατάλληλα προσαρμοσμένων στην περιοχή.

Ο αγροτικός τουρισμός, που μπορεί να αποτελέσει μια βασική αναπτυξιακή διέξοδο για την αγροτική περιοχή παρέμβασης, για να μπορέσει να λειτουργήσει αποτελεσματικά και σε μια μακρόπνοη προοπτική, πρέπει να στηριχθεί στις ακόλουθες βασικές προϋποθέσεις :

- υπηρεσίες ποιότητας στις υποδομές και τις υπηρεσίες διαμονής και εστίασης και κατευθυνόμενη κίνηση των επισκεπτών
- διαφοροποίηση προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος με εμπλουτισμό του τόσο με δραστηριότητες όσο και με σύνδεση με την τοπική ιστορία και τον πολιτισμό και
- ταυτόχρονη διασύνδεση με την παραγωγή τοπικών προϊόντων.

Η πρώτη προϋπόθεση για να εξασφαλισθεί θα πρέπει οι επαγγελματίες του κλάδου του αγροτουρισμού να αποκτήσουν

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

συνείδηση των απαιτήσεων των ειδικών κατηγοριών επισκεπτών, παρέχοντας ένα προϊόν, που δεν στηρίζει την ανταγωνιστικότητα του στην χαμηλή τιμή αλλά στην αυξημένη ποιότητα. Αυτό απαιτεί την παράλληλη κατάρτιση των εμπλεκομένων (ιδιοκτητών και εργαζομένων) ώστε να αντιληφθούν τις ιδιαίτερες απαιτήσεις που απαιτεί αυτή η προσπάθεια. Η συλλογική οργάνωση των επαγγελματιών μέσα από Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας, που έχουν σαν στόχο την βελτίωση της ποιότητας είναι μια ιδιαίτερα χρήσιμη ευκαιρία.

Ακόμη, με τη δημιουργία υποδομής (γραφεία εναλλακτικών δραστηριοτήτων, συστηματική προώθηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος κ.λπ.) δημιουργούνται προϋποθέσεις οργανωμένης και κατευθυνόμενης κίνησης των επισκεπτών προς επιθυμητές κατευθύνσεις, έτσι ώστε να υπάρχει ποικιλία ενδιαφερόντων και σωστός χρονικός προγραμματισμός των διαδρομών, που οδηγεί τελικά στην αύξηση του χρόνου παραμονής των τουριστών στην περιοχή.

Η τρίτη προϋπόθεση μπορεί να επιτευχθεί με την επιλογή τοπικών προϊόντων φυτικής, ζωϊκής, οικοβιοτεχνικής παραγωγής, τα οποία, μέσα από τυποποίηση - ταυτοποίηση με την περιοχή είναι δυνατόν να προωθηθούν στους επισκέπτες αυξάνοντας το τοπικό εισόδημα. Η προώθηση τοπικών προϊόντων θα πρέπει να συνδυάζεται και με την εισαγωγή νέων μεθόδων marketing που αποτελούν στοιχεία καινοτομίας για πολλές περιοχές του αγροτικού χώρου.

Αν τα παραπάνω συνδυασθούν με την αξιοποίηση τοπικών φυσικών πόρων και τη δημιουργία επιχειρήσεων καινοτόμου χαρακτήρα που στηρίζονται στην σύγχρονη τεχνολογία και τεχνογνωσία, το αποτέλεσμα θα οδηγήσει στην αύξηση των τοπικών εισοδημάτων ώστε να ανασχεθεί η τάση εγκατάλειψης και πληθυσμιακής αποδυνάμωσης, που χαρακτηρίζει την περιοχή τα τελευταία χρόνια.

Παράλληλα και λόγω των ευαίσθητων οικοσυστημάτων της περιοχής η προσπάθεια πρέπει να συνδυασθεί με την περιβαλλοντική προστασία, αναβάθμιση και ανάδειξη του περιβάλλοντος, η οποία διαπερνά οριζόντια όλες τις δράσεις του τοπικού προγράμματος.

Τέλος και με βάση τόσο την στοχοθέτηση της Ε.Ε. αλλά και του Υπ. Γεωργίας για την LEADER + οι προτεραιότητες και οι επιλογές θα έχουν σαν βασική παράμετρο την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στις γυναίκες, δεδομένου ότι:

- Η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης των γυναικών στην ύπαιθρο θα συμβάλει θετικά στο σκοπό της συγκράτησης του τοπικού πληθυσμού.
- Πολλές εναλλακτικές δραστηριότητες του αγροτικού χώρου αναπτύσσονται γύρω από τον τομέα των υπηρεσιών, όπου η γυναικεία παρουσία είναι εξαιρετικά ανταγωνιστική.
- Η ενασχόληση των γυναικών με τον τουρισμό μπορεί να δώσει το στίγμα της οικειότητας, της ζεστής φιλοξενίας και της ανάπτυξης φιλικών δεσμών με τους επισκέπτες.
- Η αυξημένη κοινωνική θεώρηση της τοπικής ανάπτυξης για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής έχει σαν γνώμονα τη γυναικεία προσφορά εργασίας με τις ιδιομορφίες που μπορεί να έχει (μερική, εποχιακή ή κατ' οίκον απασχόληση κ.λ.π).
- Οι τεχνικές και πολιτισμικές αλλαγές, η περισσότερο ποιοτική προσέγγιση της ανάπτυξης, η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος αποτελούν θέματα που μπορούν να στηρίξουν, να προωθήσουν και να βελτιώσουν οι γυναίκες.
- Η ενημέρωση και η κατάρτιση των γυναικών γύρω από ποικίλα αναπτυξιακά θέματα έχει πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, αφού απευθύνεται, όχι μόνο στον υποψήφιο επενδυτή, αλλά και στο συνδεδετικό κρίκο των γενεών.

Αντίστοιχη με αυτή των γυναικών, αποτελεί σκοπό του προγράμματος και η ομάδα των νέων της υπαίθρου.

Η αναπτυξιακή στρατηγική που υιοθετείται έχει σαφώς πολυτομεακό χαρακτήρα. Επιπλέον, οι διάφοροι τομείς και οι δράσεις, που εντάσσονται στο πρόγραμμα, αποτελούν ένα συνεκτικό πλαίσιο αλληλεξάρτησης, ώστε να επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη δυνατή συνέργια και επομένως η βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων.

Η επιτυχία του προγράμματος στηρίζεται στη ισχυρή δομή (Ο.Τ.Δ. ETANAM), που θα αναλάβει την ευθύνη συντονισμού της κοινής προσπάθειας και ευαισθητοποίησης και εμπύχωσης της τοπικής κοινωνίας. Το επίπεδο διοίκησης με την αντιπροσωπευτική συμμετοχή όλων των συλλογικών φορέων, που εκπροσωπούν τους κατοίκους της περιοχής παρέμβασης, έχει αντιληφθεί και τον ρόλο του αλλά και την ευθύνη στην συλλογική προσπάθεια της αναπτυξιακής διαδικασίας που θα βοηθήσει στην άρση της υστέρησης, που εμφανίζει η περιοχή. Επιπλέον, βασισμένη στην προηγούμενη εμπειρία της ETANAM, θα επιδιωχθεί η άρση κάποιων αδυναμιών και ελλείψεων που διαπιστώθηκαν από προηγούμενες εφαρμογές ώστε να εξασφαλισθεί η συγκρότηση μιας ισχυρής υπηρεσιακής μονάδας με κατάλληλο στελεχιακό δυναμικό, το οποίο θα μπορεί να ανταγωνισθεί αντίστοιχες ιδιωτικές δομές, να συνεργάζεται με πληθώρα υπηρεσιών, με τοπικούς παράγοντες, αλλά και με αντίστοιχες δομές του εξωτερικού, να διαθέτει γνώσεις και εμπειρία στην αγροτική ανάπτυξη, να έχει ικανότητα ανάπτυξης σχέσεων με τον τοπικό πληθυσμό, να έχει ορίζοντες και φαντασία, ώστε να δώσει λύσεις στα προβλήματα του πληθυσμού και των περιοχών, να εξασφαλίζει τις καλύτερες δυνατές εργασιακές συνθήκες, ώστε να δημιουργηθεί ικανό περιβάλλον για μονιμότερη συνεργασία με την εταιρεία.

Η γεωγραφική εφαρμογή του τοπικού προγράμματος καλύπτει τέτοια έκταση, ώστε αφενός μεν να διασφαλίζεται η παραγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων και επαρκής κρίσιμη μάζα και αφετέρου να αποτρέπεται η διασπορά των πόρων, προκειμένου να συμβάλει αποφασιστικά στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιοχής.

- 1) Η στρατηγική του προγράμματος θα υλοποιηθεί μέσω των δράσεων που εντάσσονται στα πλαίσια των ειδικών σκοπών και των αξόνων προτεραιότητας.

7.3. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Σε συνέχεια της ανάλυσης των γενικών στόχων σε ειδικούς, ακολουθούν οι επιχειρησιακοί στόχοι, μέσω των οποίων θα επιτευχθούν οι ειδικοί στόχοι, οι οποίοι αναλύονται στον ακόλουθο πίνακα :

Ειδικοί σκοποί	Επιχειρησιακοί σκοποί
1. Βελτίωση και διαφοροποίηση προσφερόμενου αγροτουριστικού προϊόντος	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Δημιουργία και βελτίωση υποδομών διανυκτέρευσης και εστίασης ➤ Δημιουργία επισκέψιμων αγροκτημάτων ➤ Ανάπτυξη – ενίσχυση εναλλακτικών μορφών τουρισμού ➤ Δημιουργία τοπικών κέντρων προώθησης αγροτουρισμού ➤ Βελτίωση – ανάδειξη παραδοσιακών τεχνικών και χώρων ➤ Αξιοποίηση, ανάδειξη περιοχών NATURA ➤ Δημιουργία, βελτίωση καταφυγίων ➤ Βελτίωση – αποκατάσταση πρόσβασης σε αξιοθέατα, μονοπάτια, γεφύρια ➤ Μουσεία αγροτικής, λαογραφικής, πολιτιστικής κληρονομιάς ➤ Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων αγροτικής κληρονομιάς

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

	<ul style="list-style-type: none">➤ Ενίσχυση εκδηλώσεων➤ Δημιουργία – βελτίωση εκτροφείων άγριων θηραμάτων
2. Διασύνδεση του αγροτουριστικού κυκλώματος με την τοπική παραγωγή	<ul style="list-style-type: none">➤ Ενίσχυση – δημιουργία μονάδων οικοτεχνίας – χειροτεχνίας➤ Δημιουργία – βελτίωση επιχειρήσεων αξιοποίησης τοπικών φυσικών πόρων➤ Μεταποίηση της φυτικής παραγωγής➤ Μεταποίηση της ζωϊκής παραγωγής➤ Δημιουργία μονάδων επεξεργασίας αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών➤ Δημιουργία – βελτίωση μονάδων παραγωγής προϊόντων διατροφής➤ Δημιουργία εκθετηρίων τοπικών προϊόντων
3. Καθιέρωση της ποιότητας	<ul style="list-style-type: none">➤ Ενίσχυση συλλογικών σχημάτων των επαγγελματιών του αγροτουρισμού με στόχο την βελτίωση της ποιότητας➤ Προστασία περιβάλλοντος σε επιχειρήσεις➤ Διασφάλιση σημάτων ποιότητας (HACCP, ISO, κ.ά.)➤ Ανάπτυξη, πιστοποίηση και έλεγχος σημάτων ποιότητας ΠΟΠ, ΠΓΕ, ιδιοτυπίας➤ Προώθηση πιστοποιημένων ειδικών πτηνοτροφικών εκτροφών➤ Ανάπτυξη, πιστοποίηση και

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

	έλεγχος ποιοτικών σημάτων βιολογικών προϊόντων, προϊόντων ολοκληρωμένης διαχείρισης και ειδών αυτοχθονων φυλών ➤ Αναβάθμιση οικισμών
4. Δικτύωση φορέων, τομέων και δράσεων	➤ Δικτύωση τοπικών επιχειρήσεων ➤ Ηλεκτρονικές υπηρεσίες – ηλεκτρονικό εμπόριο ➤ Ενέργειες προώθησης – προβολής ➤ Σημάνσεις, χαρτογραφήσεις
5. Συνεργασία των τοπικών φορέων σε επίπεδο ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής, σε επίπεδο χώρας και σε διακρατικό επίπεδο	➤ Διατοπική συνεργασία ➤ Διακρατική συνεργασία

Προκειμένου να κατοχυρωθεί η όλη προσπάθεια και λαμβανομένου υπ' όψη ότι το όλο πρόγραμμα θα στηρίζει πιλοτικές ενέργειες και παρεμβάσεις, κάποιες γενικές αρχές, που θα προβλεφθούν στην διαδικασία προκήρυξης – επιλογής των τελικών δικαιούχων του προγράμματος είτε σαν απαραίτητες προϋποθέσεις είτε σαν προτεραιότητες στην επιλογή των δικαιούχων είναι οι ακόλουθες :

- Η προώθηση έργων, που υποστηρίζουν ή συμπληρώνουν την παραγωγή άλλων προϊόντων,
- Η αξιοποίηση τοπικών πόρων με νέες, πιλοτικές μεθόδους και πρωτότυπες χρήσεις,
- Η προώθηση επενδύσεων, που παράγουν πρώτη ύλη ή ενδιάμεσα εφόδια για άλλους οικονομικούς τομείς της περιοχής,
- Η διασφάλιση προϋποθέσεων ανάπτυξης μόνιμων συνεργασιών και δικτύων μεταξύ των επιχειρήσεων.

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Η υιοθέτηση κανόνων που εξασφαλίζουν την ποιότητα των παρεχομένων προϊόντων και υπηρεσιών, αλλά και τη διατήρηση και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της περιοχής.
- Η διασφάλιση προϋποθέσεων ανάπτυξης μονίμων συνεργασιών και δικτύων ενδο- και διακλαδικών, καθέτων και οριζοντίων μεταξύ των επιχειρήσεων.

Σε όλες τις περιπτώσεις, η προώθηση της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών ποιότητας, η χρήση νέας τεχνολογίας και τεχνικών, καθώς και η προώθηση ίσων ευκαιριών για ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού (γυναίκες, νέοι κ.λπ) συνιστούν επιπλέον προτεραιότητες επιλογής των πράξεων .

Για τον τομέα του αγροτουρισμού οι προτεραιότητες θα πρέπει να αντιμετωπίζουν την άρση των αδυναμιών και είναι οι ακόλουθες :

- Συμπλήρωση υποδομών για την φιλοξενία και την εστίαση των επισκεπτών
- Βελτίωση της εικόνας (αρχιτεκτονικής και εξοπλισμού) των υπαρχουσών μονάδων καταλυμάτων και χώρων εστίασης
- Οργάνωση άσκησης δραστηριοτήτων
- Οργάνωση – σήμανση δικτύου μονοπατιών και διαδρομών
- Οργάνωση δικτύου προσέλκυσης και διακίνησης επισκεπτών
- Δημιουργία τουριστικών πακέτων και άσκηση συντονισμένης πολιτικής προβολής της περιοχής
- Ενίσχυση και ενδυνάμωση – επέκταση των Τοπικών Συμφώνων Ποιότητας στην περιοχή
- Ενίσχυση μικρών επιχειρήσεων για την παραγωγή τοπικών προϊόντων ποιότητας και σύνδεση τους με την αγροτουριστική δραστηριότητα
- Ανάδειξη των πιο σημαντικών πόλων επισκεψιμότητας
- Ανάδειξη της πλούσιας πολιτιστικής παράδοσης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Ενίσχυση της τοπικής γαστρονομίας και της παραγωγής τοπικών παραδοσιακών προϊόντων
- Ενίσχυση παραγωγής τοπικών προϊόντων ποιότητας, σύνδεση τους με την περιοχή και την αγροτουριστική δραστηριότητα
- Ανάπτυξη πολυδραστηριότητας για την συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού
- Ανάπτυξη συνεργασιών και δικτύωσης σε Εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Δημιουργία λίγων πιλοτικών μονάδων διαμονής και εστίασης – αναψυχής σε καθαρά παραδοσιακό χρώμα και στυλ αφενός για να καλύψουν τις άμεσες ανάγκες και αφετέρου να αποτελέσουν υπόδειγμα για τις μελλοντικές αντίστοιχες υποδομές/επενδύσεις.
- Οργάνωση δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες με τη δημιουργία γραφείων ειδικών μορφών τουρισμού στην περιοχή.
- Καλύτερη οργάνωση του δικτύου των μονοπατιών για να παρέχεται συγκεκριμένο πακέτο πεζοπορίας με κλειστές όσο το δυνατόν διαδρομές. Απαιτείται καλή σήμανση, μικρές διαμορφώσεις και προβολή με έντυπη και ηλεκτρονική μορφή.
- Λειτουργία και ενίσχυση των τοπικών γυναικείων συνεταιρισμών, που παράγουν τοπικά παραδοσιακά προϊόντα και μπορούν να ασχοληθούν και με τον αγροτουρισμό.
- Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων της περιοχής και η δημιουργία φορέα διαχείρισης για την προστατευόμενη περιοχή Αμβρακικού
- Η οργάνωση δραστηριοτήτων, που να απευθύνεται όχι μόνο σε μαθητές – σπουδαστές αλλά και σε γκρούπ με αυξημένες απαιτήσεις
- Η σύνδεση των επισκεπτών με την παραδοσιακή αλιεία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΩΟ

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΛΑΝΟ

8.1. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Η ανάλυση του χρηματοδοτικού πλάνου του προγράμματος, που ακολουθεί προέρχεται από την ανάλυση του περιεχομένου του προγράμματος, από όπου έχει προκύψει η χρηματοδοτική βαρύτητα της κάθε πράξης/δράσης, βάσει τόσο των αναγκών και δυνατοτήτων της περιοχής όσο και του επενδυτικού ενδιαφέροντος, που έχει κατ' αρχήν εκδηλωθεί στην διαδικασία bottom up, που ακολουθήθηκε. Η κατανομή του προϋπολογισμού ανά έτος βασίστηκε στην εκτίμηση του χρονοδιαγράμματος εξέλιξης των δράσεων, ενώ τα ποσοστά χρηματοδότησης βασίστηκαν στις προϋποθέσεις του Εθνικού προγράμματος.

8.2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Ακολουθούν με βάση τα προβλεπόμενα από την προκήρυξη οι ακόλουθοι πίνακες

- Συγκεντρωτικός χρηματοδοτικός πίνακας ανά άξονα και πηγή χρηματοδότησης
- Χρηματοδοτικοί πίνακες του άξονα 1 και του άξονα 2 ανά μέτρο και πηγή χρηματοδότησης
- Χρηματοδοτικοί πίνακες του κάθε μέτρου ανά δράση και πηγή χρηματοδότησης
- Συγκεντρωτικός χρηματοδοτικός πίνακας του προγράμματος ανά άξονα και έτος
- Χρηματοδοτικοί πίνακες των αξόνων ανά μέτρο και έτος
- Χρηματοδοτικοί πίνακες των μέτρων ανά δράση και έτος
- Συγκεντρωτικός πίνακας προγράμματος ανά έτος και πηγή χρηματοδότησης
- Χρηματοδοτικός πίνακας του κάθε άξονα ανά έτος και πηγή χρηματοδότησης

- Χρηματοδοτικός πίνακας του κάθε μέτρου ανά έτος και πηγή χρηματοδότησης

8.3. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΑΞΟΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΡΩΝ

Ακολουθεί η παρουσίαση της χρηματοδοτικής βαρύτητας του κάθε άξονα και μέτρου στο σύνολο του τοπικού προγράμματος :

- Χρηματοδοτική βαρύτητα αξόνων²⁴ :

	Άξονας προτεραιότητας 1 Ολοκληρωμένες Πιλοτικές Στρατηγικές Αγροτικής Ανάπτυξης	Άξονας προτεραιότητας 2 Διακρατική Διατοπική Συνεργασία
Συνολικό κόστος άξονα	8.767.257	250.000
Ποσοστό (%) συν. Κόστους άξονα επί του συν. Κόστους πρότασης προγράμματος	97,2%	2,8%
Δημόσια δαπάνη άξονα	6.200.000	200.000
Ποσοστό (%) δημόσιας δαπάνης άξονα επί της δημόσιας δαπάνης της πρότασης του προγράμματος	70,7%	80,0 %

²⁴ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρεία

8.4. ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ

Το συνολικό κόστος ²⁵ της πρότασης σε σχέση με τις δυνατότητες της περιοχής έχει αναλυθεί στην διαμόρφωση του περιεχομένου της πρότασης και έχει συσχετισθεί με το εκδηλωθέν ενδιαφέρον στην bottom up διαδικασία που ακολουθήθηκε. Εκτιμάται ότι στην φάση της δημοσιοποίησης – προκήρυξης του προγράμματος το προβλεπόμενο κόστος του προγράμματος θα υπερκαλυφθεί σε ποσοστό 30 – 100 % δίνοντας με τον τρόπο αυτό την δυνατότητα επιλογής των καλύτερων επενδυτικών σχεδίων.

Η κινητοποίηση των ιδιωτικών κεφαλαίων στο σύνολο του προγράμματος προκύπτει από την παραδοχή ότι το μέτρο 1.2. θα αφορά ιδιωτικές επενδύσεις και επομένως η ίδια συμμετοχή του μέτρου αυτού θα αφορά σε ιδιωτικά κεφάλαια της περιοχής. Επίσης το 30 % των δράσεων των ενεργειών προώθησης – προβολής θα αφορούν συλλογικούς φορείς ιδιωτικού δικαίου, ενώ ιδιωτικού δικαίου θεωρούνται και οι δράσεις του άξονα 2 και του μέτρου 1 και 3, που θα έχουν φορέα την ETANAM.

Τέλος το συνολικό κόστος του μέτρου 1.1. που αφορά στην τεχνική στήριξη του προγράμματος ανέρχεται σε 10,52 % του συνολικού κόστους του προγράμματος, ποσοστό, που είναι μικρότερο από το προβλεπόμενο πλαφόν του 15 % του συνολικού αλλά και μικρότερο του μέσου όρου που έχει προβλεφθεί στο συμπλήρωμα προγραμματισμού για το εθνικό πρόγραμμα. Αυτό, παρά το γεγονός ότι το κόστος αυτό επιβαρύνεται με την λειτουργία δύο γραφείων (της έδρας στην Πρέβεζα αλλά και του γραφείου στην Άρτα) καθώς και από το υψηλό κόστος των εργασιακών αμοιβών στελεχών με μεγάλη εμπειρία και σταθερή εργασιακή σχέση εργασίας με την Εταιρία.

²⁵ «ETANAM ΑΕ» Αναπτυξιακή Εταιρία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΩΦΕΛΕΙΕΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΡΕΥΝΑ

9.1 ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΟΥ LEADER+²⁶

Το L+ είναι δύσκολο και απαιτητικό πρόγραμμα. Οι δυσκολίες του απορρέουν από το γεγονός της απαίτησης να συνδυαστούν επενδυτικές παραγωγικές και μη παραγωγικές προτάσεις νέες, καινοτόμες που θα έχουν πιλοτικό και επιδεικτικό χαρακτήρα. βιώσιμες και με επιχειρηματικά αποτελέσματα ώστε να αποτελέσουν το σημείο αναφοράς για τον επιχειρηματικό κόσμο, με την αξιοποίηση τοπικών πόρων και υπηρεσιών, την απασχόληση στην τοπική κοινωνία.. Στην εφαρμογή της Πρωτοβουλίας L+ αντιμετωπίστηκαν ορισμένα ζητήματα από την Ομάδα Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) που κλήθηκε να ξεπεράσει:

- Εύρεση επενδυτικού ενδιαφέροντος σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές
- Η εφαρμογή νέων μορφών τουρισμού όπως είναι ο αγροτουρισμός σε εθνική αρμονία. Κυρίως έχει να κάνει με την μη ταυτοποίηση του αγροτουρισμού ως εθνικό προϊόν, σε αντίθεση με άλλα κράτη της Ε.Ε και την ιδιοτυπία ανά περιοχή.
- Η εισαγωγή της ποιότητας (προϊόντα- υπηρεσίες) σε δύσκολες περιοχές όπως η ορεινή Άρτα όπου η διαδικασία παραγωγής δεν είναι ακόμη τυποποιημένη.
- Η περιοχή παρεμβάσεων του προγράμματος (όπως φαίνεται στο χάρτη) που εξαιρεί λόγω ταυτότητας προγραμμάτων ορισμένων περιοχών. Ετσι περιοχές που ήταν δίπλα –δίπλα αλλά δεν είχαν τον χαρακτηρισμό μειονεκτικές εξαιρούνται από το Πρόγραμμα (π.χ. Δήμος Φιλοθέης) χωρίς παράλληλη κάλυψη της περιοχής από άλλα προγράμματα για τις ίδιες δράσεις .

²⁶ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

- Το επίπεδο πληρότητας φακέλων επενδυτικών σχεδίων που υποβλήθηκαν τόσο στη Α όσο και στη Β προκύριξη (μικρής δυνατότητας Συμβούλων και γραφεία μελετών στην περιοχή)
- Η διάθεση της ίδιας συμμετοχής στα επενδυτικά σχέδια.. Παρ ότι δεν είναι απαραίτητο ο υποψήφιος να διαθέτει όλη την ίδια συμμετοχή από ίδια κεφάλαια (δίνεται η δυνατότητα στον υποψήφιο να καλύψει μεγάλο μέρος της συμμετοχής από δανεισμό) εν τούτοις καταγράφηκε ως το πιο σημαντικό πρόβλημα.

9.2 Η ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΟΤΔ²⁷ (ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ- ΝΕΟΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η υλοποίηση του Γ ΚΠΣ απαιτεί από τους φορείς διαχείρισης των προγραμμάτων υψηλό βαθμό στελέχωσης, άρση λειτουργικών αδυναμιών, αρτιότητα εξοπλισμού (H/Y) εφαρμογή συστημάτων ποιοτικού management, συστήματα που διαρκώς και επαρκώς αξιολογούν και επαναξιολογούν τις μεθόδους και την πορεία των προγραμμάτων.

Η ΟΤΔ προκειμένου να υλοποιήσει ιδιαίτερα απαιτητικά προγράμματα του Γ ΚΠΣ προέβη στην πρόσληψη ικανών εμπειριών στελεχών και εισήγαγε νέο μηχανολογικό εξοπλισμό με ανανεωμένα συστήματα Λογισμικού.

Η ΟΤΔ εκτός της επιπλέον στελέχωσης (σε σύγκριση με LEADER II) εισήγαγε σύστημα διαχείρισης Ποιότητας για ποιοτικό management σύμφωνα με τα πρότυπα ISO 9001 με σκοπό :

- Την όσο το δυνατό καλύτερη διαχείριση και υλοποίηση προγραμμάτων Γ ΚΠΣ (leader ,ΟΠΑΑΧ, EQUAL κλπ)
- Την απόκτηση μεθόδου βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών της
- Την απόκτηση Διοίκησης ολικής Ποιότητας επιδεικτικού για την τοπική Δημόσια Διοίκηση οργάνωσης
- και την απόκτηση συγκριτικού πλεονεκτήματος για την προετοιμασία ανάληψης καθηκόντων του τέταρτου Δ ΚΠΣ.

²⁷ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

9.3 ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ – ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ²⁸ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Είναι πολύ νωρίς να αξιολογηθεί ένα τέτοιο πρόγραμμα στις επιδράσεις στην Τοπική Κοινωνία και οικονομία. Η Δημόσια Δαπάνη του προγράμματος δεν ξεπερνάει τα 3.000.000 για τον Ν. Άρτας και το πρόγραμμα (2003-2008) βρίσκεται ούτε καν στη μέση του. Οι επενδύσεις που έχουν ενταχθεί τώρα αρχίζουν να υλοποιούνται και με την ολοκλήρωσή τους αλλά και με την εφαρμογή Αξονα 2 (διατοπικές, διακρατικές συνεργασίες) θα υπάρξει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τα αποτελέσματα στην Τοπική Κοινωνία.

Ιδιαίτερα όμως τα Δημόσια έργα που εντάσσονται στο Τοπικό πρόγραμμα περιγράφουν μια σειρά από ενέργειες για την προώθηση και την προβολή περιοχών ορεινών Natura με σκοπό την τουριστική προσέλκυση επισκεπτών. Η προκήρυξη του Μέτρο 1.3 (Ενέργειες τουριστικής προβολής και προώθησης) με τα έργα που θα εντάσσονται στην δεύτερη προκήρυξη θα λειτουργήσουν πιλοτικά και θα έχουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα με την δημιουργία ενός πιο ολοκληρωμένου τουριστικού πακέτου προσέλκυσης του Ν. Άρτας

9.4 Η ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΑ²⁹ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

Στην περιοχή της Άρτας υλοποιούνται σήμερα και το ΟΠΑΑΧ (Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου), EQUAL (Κοινοτική Πρωτοβουλία Ισότητας), οι επενδύσεις στην Γεωργία και την Κτηνοτροφία και άλλα προγράμματα. Όλα απευθύνονται στον τοπικό αγροτικό ή μη πληθυσμό και συνήθως σχεδιάζονται κεντρικά ώστε να έχουν την ίδια Περιφερειακή εφαρμογή.

²⁸ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

²⁹ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΡΑΞΕΙΣ

Το L + σχεδιάστηκε από την ΟΤΔ σύμφωνα με τα αποτελέσματα της διαβούλευσης με τους τοπικούς οικονομικούς και διαχειριστικούς παράγοντες της τοπικής κοινωνίας και οικονομίας. Η bottom up προσέγγιση δημιούργησε ένα τοπικό πρόγραμμα leader+σύμφωνα με τις απαιτήσεις της περιοχής (προτεινόμενες επενδύσεις- ανάγκες της κάθε περιοχής για βελτίωση αναπτυξιακής προοπτικής), με μετρούμενα αποτελέσματα (νέες θέσεις εργασίας, αύξηση απασχόλησης, επιχειρησιακή επιδεκτικότητα, επιχειρηματικότητα, επιδεκτικότητα δράσεων, ποιότητα, ποιοτικά προϊόντα, ενσωμάτωση παραδοσιακής αρχιτεκτονικής).

Το τελικό εγκεκριμένο πρόγραμμα εφαρμόζεται από την ΟΤΔ με τελικό δικαιούχο την ίδια σε αντίθεση με άλλα προγράμματα που έχουν κεντρικό σχεδιασμό και τελικό δικαιούχο διαχειριστικές αρχές- Υπουργεία. Αυτό είναι ένα πλεονέκτημα στο κατά πόσο υπάρχει ευελιξία στον χειρισμό και στην προσαρμογή κοινοτικών-εθνικών κονδυλίων στις ανάγκες συγκεκριμένης περιοχής.

Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα πλαίσιο ανάπτυξης αυστηρά προσαρμοσμένο στις ανάγκες της κάθε περιοχής και τις ιδιαίτερες απαιτήσεις της του οποίου μπορεί να ικανοποιήσει την εφαρμογή ενός τοπικού προγράμματος πιλοτικών και επενδυτικών εφαρμογών στον αγροτουρισμό και τις επιχειρήσεις όπως είναι το τοπικό πρόγραμμα για την Νότια Ήπειρο του L+

Άρα λοιπόν το L+ δεν λειτουργεί μόνο επιδεκτικά και πιλοτικά για τις επιχειρήσεις του τόπου η της μικρής κοινωνίας που εφαρμόζει αλλά λειτουργεί πιλοτικά για τα υπόλοιπα προγράμματα.

Προγράμματα που θα εφαρμοστούν στο 4 ΚΠΣ σε περιοχές που παραμένουν στόχοι 1 θα ενσωματώσουν την εμπειρία αποκτήθηκε με την εφαρμογή του L+ στις περιοχές που το εφάρμοσαν στο Γ ΚΠΣ

9.5 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΑΛΕΙ ΚΑΙ ΩΦΕΛΗΣΕ ΤΟ LEADER + ΣΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ³⁰

Μέσα από τις δράσεις του LEADER κατηγορία πράξεων 2 (1.2.1 1.2.2) *Μικρές επιχειρήσεις αγροτικού τομέα* και κατηγορία πράξεων 3 *Επενδύσεις που ενισχύουν τη συλλογική τομεακή και διατομεακή δράση* επιχειρείται η βελτίωση της οργάνωσης και συμμετοχής φορέων στη διαδικασία ανάπτυξης.

Η ΟΤΔ με αποκλειστική της πρωτοβουλίας ανέλαβε να οργανώσει συλλογικές διατομεακές- διεπαγγελματικές συνεργασίες, συνεταιρισμούς με σκοπό την συμμετοχή φορέων αγροτικών περιοχών και ενδιαφέροντος (αγροτουριστικού κυκλώματος, πρωτογενής παραγωγή, μεταποιητές, σύμβουλοι επιχειρήσεων)σε συλλογικά σχήματα.

Η πρόθεση της ETANAM ΑΕ είναι να αναλάβει την πρωτοβουλία και να υλοποιήσει συλλογικά σχήματα (Σύνδεσμοι, Τοπικά Σύμφωνα, Διεπαγγελματικές Οργανώσεις) επιχειρήσεων αγροτικού τομέα με σκοπό την συμμετοχή αφ ενός των επιχειρήσεων αγροτουριστικού και αγροδιατροφικού κυκλώματος σε καινοτόμες και οργανωμένες δράσεις αφ ετέρου να συμβάλλει στη βελτίωση της οργανωτικής ικανότητας των αγροτικών κοινοτήτων.

Έτσι έως τώρα έχουν προκύψει μέσα από τις δράσεις μας 3 Τοπικά Σύμφωνα Ποιότητας (clusters μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα Αστικές εταιρίες) στις περιοχές του Αχέροντα, της Ορεινής Άρτας και του Αμβρακικού στα οποία ωφελούμενοι (μέσα από μια σειρά προτεινόμενων ενεργειών) είναι όλοι επιχειρηματίες αγροτουριστικού κυκλώματος των ως άνω περιοχών (εστιατόρια, εναλλακτικός τουρισμός, ξενοδοχεία)

Ένα παράδειγμα clusters που η ΟΤΔ ερευνά μέσα από το LEADER + είναι η δημιουργία ενός άτυπου δικτύου ανάμεσα στους τυροκόμους της Άρτας. Το προϊόν που παράγεται είναι εξαιρετικής ποιότητας *Γραβιέρα Άρτας* που έως τώρα δεν έχει βρει την αναμενόμενη εμπορική ανταπόκριση. Σκοπός της δημιουργίας δικτύου είναι (μέσω LEADER +) ο χαρακτηρισμός του συγκεκριμένου ως προϊόντος γεωγραφικής ένδειξης (ΠΓΕ) και η εξεύρεση νέων αγορών που θα δώσουν πολλαπλάσια

³⁰ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

αποτελέσματα και οφέλη τόσο για το προϊόν όσο και για το δίκτυο και την κοινωνική συνοχή της τυροκομίας και της περιοχής γενικότερα..

Δηλαδή όπως η μαστίχα Χίου είναι προϊόν γεωγραφικής ένδειξης που έχει συνδεθεί η παραγωγή της πανελλαδικά με τον χώρο που παράγεται ενώ ταυτόχρονα έχει συμβάλει στην βελτίωση της οργανωτικής ικανότητας της τοπικής αγροτικής κοινωνίας.

Ο ρόλος των αναπτυξιακών Εταιριών είναι να εισάγει στις τοπικές αγροτικές κοινωνίες μεθόδους οργάνωσης τους με σκοπό την καλύτερευση της ποιότητας ζωής τους.

9.6 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΑΛΕΙ ΚΑΙ ΩΦΕΛΗΣΕ ΤΟ LEADER+ ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΚΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ³¹

Η υλοποίηση προγραμμάτων όπως το LEADER + σε αγροτικές περιοχές έχει σαν στόχο την προσέλκυση επενδυτικού κοινού δημιουργώντας μια κρίσιμη μάζα νέων επιχειρηματιών σε ευαίσθητες οικονομικά και κοινωνικά περιοχές όπως είναι οι ορεινές και μειονεκτικές περιοχές που κύρια απασχόληση πληθυσμού είναι η γεωργία με την ευρεία έννοια.

Στόχος λοιπόν του προγράμματος είναι η προσφορά συγκεκριμένων επενδυτικών ευκαιριών σε υποψήφιους επενδυτές κατά κύριο επάγγελμα αγρότες ή άνεργους ή μικρές επιχειρήσεις που θα βελτιώσουν:

- Η διαδικασία παραγωγής
- Συνθήκες εργασίας
- Δικτύωση με άλλες περιοχές
- Προώθηση του προϊόντος
- Αύξηση του εισοδήματος
- Αύξηση της παραγωγικότητας
- Νέα προϊόντα στην αγορά

³¹ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

- Μείωση της ανεργίας με νέες θέσεις απασχόλησης
- Ανάδειξη περιοχών πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- Αναβίωση εθίμων
- Δημιουργία μουσείων
- Ευκαιρίες για ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού (ορειβατικός, θρησκευτικός, ιαματικός κτλ)
- Άρση της απομόνωσης των περιοχών

που όλα αυτά συμβάλλουν στην βελτίωση της ποιότητας ζωής σε αγροτικές περιοχές.

9.7 ΩΦΕΛΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ LEADER+ ΣΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΙΣ ΩΦΕΛΟΥΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ³²

Από μόνο του ένα πρόγραμμα και σε μικρή Δημόσια Δαπάνη όπως και το LEADER δεν μπορεί να λύσει παρά μόνο να συμβάλλει στο μέτρο του δυνατού στη βελτίωση της κατάστασης των γυναικών

Στα κριτήρια αξιολόγησης επενδυτικών σχεδίων δίνεται μια δυνατότητα μεγαλύτερη στους νέους και γυναίκες, βαθμολογώντας τα δύο αυτά κριτήρια (νεότητα έως 40 χρονών και φύλο) με επί πλέον βαθμολογία. Έτσι για παράδειγμα σε ισάξια επενδυτικά σχέδια προτιμάται η γυναίκα και ο νέος. Μέσα από τις δράσεις το LEADER II έχουν δημιουργηθεί με ευθύνη της ETANAM δυο γυναικείοι συνεταιρισμοί που σήμερα μεταποιούν (γλυκά, συσκευασμένα προϊόντα) και εμπορεύονται υψηλής προστιθέμενης αξίας προϊόντα δίνοντας δουλειά σε 60 περίπου γυναίκες ανά περιοχή που σε αντίθετη περίπτωση θα είχαν καταδικαστεί σε απομόνωση η θα ήταν άνεργες.

Οι συνεταιρισμοί αυτοί είναι εύρωστοι οικονομικά και έχουν διευρύνει τις αγορές τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Μετά την πιλοτική αυτή δραστηριότητα του LEADER II έδειξαν ενδιαφέρον γυναίκες από όλες τις περιοχές του Νομού με αποτέλεσμα σήμερα παρόμοιες

³² «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

δράσεις (συσκευαστήρια, αξιοποίηση πόρων ψάθας) να καταγράφονται σε άλλες περιοχές του Νομού.

9.8 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΕΧΕΙ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEADER + ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΠΟΥ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΠΟΙΕΙΤΑΙ ³³

Η ETANAM μέσα από την δράση άλλων προγραμμάτων (διαχείριση περιοχών NATURA) έχει αποκτήσει τεράστια εμπειρία σε σχέση με άλλες ΟΤΔ στη διαχείριση ευαίσθητων οικολογικά συστημάτων (Αμβρακικός). Στο παρελθόν ήταν αποκλειστικός φορέας του προγράμματος *LIFE* και έως πρόσφατα ήταν φορέας διαχείρισης του Αμβρακικού διαθέτοντας για τον σκοπό αυτό φύλακες, εξοπλισμό, εργαστήρια για τον έλεγχο και την προστασία ζωνών RAMSAR και περιοχών NATURA.

Μέσα από την υλοποίηση του LEADER II και δράσεων του LEADER + δόθηκε μεγάλη βαρύτητα παράλληλα με την επένδυση, εισαγωγή συστημάτων που θα προστατεύουν γενικότερα το περιβάλλον στην περιοχή. Τέτοια συστήματα ήταν η εισαγωγή βιολογικών καθαρισμών ως υποχρεωτική δράση σε κάθε προτεινόμενη επιχείρηση για τον Αμβρακικό.

Μέσα από τις προκηρύξεις του LEADER + και το μέτρο 1,4 προωθήθηκε η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος (100% χρηματοδοτούμενο) σε ιδιαίτερα ευαίσθητες περιοχές όπως αυτή του Αμβρακικού και Αχέροντα. στόχος του συγκεκριμένου μέτρου είναι η αναβάθμιση η ανάδειξη και τελικά η συμβολή στην αξιοποίηση του φυσικού και οικιστικού- ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Προτεραιότητα δίνεται στην προστασία και ανάδειξη οικοσυστημάτων που έχουν συμπεριληφθεί στο προτεινόμενο εθνικό κατάλογο για το δίκτυο NATURA 2000.

Χωροταξικά αυτές οι περιοχές είναι οι ευαίσθητες γύρω από τον Αμβρακικό και οι περιοχές των εκβολών Αχέροντα. Στόχος είναι η αποκατάσταση περιοχών που αντιμετωπίζουν έντονη περιβαλλοντική υποβάθμιση ενώ διατηρούν οικολογικό ενδιαφέρον.

³³ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

9.9 ΣΕ ΠΟΙΟ ΒΑΘΜΟ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΕΙ ΤΟ LEADER + ΣΕ ΜΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΔΟΓΕΝΩΝ ΠΟΡΩΝ (ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ- ΦΥΣΙΚΟ- ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ) ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ³⁴

Αν και στην παρούσα φάση, η αποτίμηση των αναμενόμενων επιπτώσεων, και ο βαθμός συμβολής είναι νωρίς για να κριθούν τα επενδυτικά παραγωγικά και μη παραγωγικά σχέδια που έχουν υποβληθεί σε γενικές γραμμές δίνουν την εικόνα της θετικής ανταπόκρισης στην ποσοτικοποίηση των στόχων που είχαν τεθεί στο εγκεκριμένο τοπικό πρόγραμμα στην χρησιμοποίηση των ενδογενών πόρων.

Ως προς τη φύση των δεικτών επιπτώσεων και αξιοποίησης **ανθρώπινων πόρων** , το Leader+ προσδοκά στα παρακάτω πλεονεκτήματα της περιοχής

- Καλές προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης – συγκράτησης πληθυσμού – επιστροφής αποδήμων
- Ισχυρό ενδιαφέρον των αποδήμων για την περιοχή και διαφαινόμενες τάσεις επιστροφής
- Εμπειρία από την εφαρμογή των LEADER I & II
- Ευρεία συμμετοχή τοπικού πληθυσμού και των φορέων του στις διαδικασίες προετοιμασίας – σχεδιασμού του προγράμματος

Ευκαιρίες (Opportunities)

- Κίνητρα συγκράτησης. Προγράμματα «Νέοι Αγρότες», «LEADER plus», «Ολοκληρωμένα προγράμματα ανασυγκρότησης αγροτικού χώρου από Υπ. Γεωργίας και Περιφέρεια» κλπ
- Καλές δυνατότητες επανάκαμψης μεταναστών με προοπτικές
- Βελτίωση «ευκαιριών» εργασίας και απασχόλησης γυναικών και νέων

³⁴ «Συνέντευξη – Έρευνα» Συντονιστής (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης

- Δυνατότητες απόκτησης δεξιοτήτων μέσω των προγραμμάτων κατάρτισης

Ως προς τη φύση των δεικτών επιπτώσεων και αξιοποίησης φυσικών πόρων , το Leader+ προσδοκά στα παρακάτω πλεονεκτήματα της περιοχής

Περιοχή ορεινής Άρτας

Συγκριτικά πλεονεκτήματα – ευκαιρίες της περιοχής

- Εξαιρετικό παρθένο φυσικό περιβάλλον (ορεινός όγκος με ελατοσκεπείς εκτάσεις και άγρια ομορφιά, πολλά νερά που σχηματίζουν αξιόλογους καταρράκτες, αξιόλογες παραλίμνιες εκτάσεις κ.ά.)
- Ποικιλία ορεινών οικοσυστημάτων με διεθνή αναγνώριση (ένταξη στο δίκτυο NATURA 2000)
- Ύπαρξη συνεκτικών οικισμών με πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον
- Ύπαρξη στοιχειώδους υποδομής φιλοξενίας και εξυπηρέτησης επισκεπτών
- Ύπαρξη στοιχειώδους υποδομής υγειονομικής περίθαλψης
- Ύπαρξη πολυάριθμων νεώτερων ιστορικών και πολιτιστικών μνημείων
- Καλή συγκοινωνιακή σύνδεση με Άρτα και Ιωάννινα
- Δυνατότητες άσκησης ορειβατικών και περιηγητικών δραστηριοτήτων καθώς και δραστηριοτήτων αθλημάτων νερού, αεροπτερισμού, ερασιτεχνικής αλιείας και θήρας, λίγο οργανωμένες.
- Παράδοση στην παραγωγή τοπικών παραδοσιακών προϊόντων
- Ύπαρξη γειτονικής περιοχής με ενιαία χαρακτηριστικά στον νομό Ιωαννίνων (Συρράκο, Καλλαρύτες, Πράμαντα)
- Ύπαρξη τοπικού φορέα «Τοπικό Σύμφωνο Ποιότητας ορεινής Άρτας» με καλές δυνατότητες και προοπτικές
- Ύπαρξη δυναμικών συλλόγων αποδήμων με ισχυρό ενδιαφέρον για την περιοχή τους
- Πλούσια πολιτιστική παράδοση, με πολύ μικρή ανάδειξη για τους επισκέπτες

Περιοχή Αμβρακικού

Πλεονεκτήματα - ευκαιρίες

- Η οικολογική του αξία

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Ο συνδυασμός των παραδοσιακών ασχολιών (παραδοσιακές τεχνικές αλιείας) με το οικοσύστημα
- Η ύπαρξη σημαντικών αρχαιολογικών μνημείων στον ίδιο χώρο (Αρχαία Νικόπολη, Κασσώπη, Κάστρο Ρωγών)
- Η δημιουργία τα τελευταία χρόνια υποδομής οικοτουρισμού και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (μουσείο Νεοχωρίου, Κέντρο έρευνας Σαλαώρας, Κέντρο Περιβάλλοντος Κόπραινας, μονοπάτια, παρατηρητήρια στον υγρότοπο)
- Η προβολή της περιοχής με έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα
- Η ύπαρξη υποδομής φιλοξενίας και εστίασης – αναψυχής κοντά στον υγρότοπο
- Η οργάνωση δραστηριοτήτων για τους επισκέπτες τα τελευταία χρόνια (σκάφος και ψαρόβαρκες για ξεναγήσεις, άλογα για διαδρομές, ξεναγήσεις στον υγρότοπο κ.ά.)
- Ο συνδυασμός με δραστηριότητες κνηγετικού και θρησκευτικού τουρισμού
- Το έντονο διεθνές ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια για τον οικολογικό τουρισμό
- Η προβλεπόμενη στα πλαίσια του ΕΠΠΕΡ του ΥΠΕΧΩΔΕ δημιουργία φορέα διαχείρισης για την προστατευόμενη περιοχή του Αμβρακικού

Ως προς τη φύση των δεικτών επιπτώσεων και αξιοποίησης περιβαλλοντικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, το Leader+ προσδοκά στα παρακάτω πλεονεκτήματα της περιοχής

ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

- Φυσικό περιβάλλον με μεγάλη ποικιλία και εξαιρετική ποιότητα πόρων
 - Σπάνια οικοσυστήματα διεθνούς σημασίας και αναγνώρισης
 - Υδάτινοι πόροι – καταρράκτες
 - Συστήματα οικοτόπων με σπάνια ή απειλούμενη χλωρίδα και πανίδα

ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER+ ΟΦΕΛΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

- Περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους
- Εκτεταμένη δασοκάλυψη κλπ
- Ορεινή περιοχή ενταγμένη στους ορεινούς όγκους (Οδηγία Ε.Ε. 75/268, Καν. 1257/99) και προστατευόμενη σχεδόν στο σύνολό της από το δίκτυο «Natura 2000»
- Πλούσιοι πολιτιστικοί – αρχιτεκτονικοί πόροι, αρμονικά δεμένοι με το φυσικό περιβάλλον και την ιστορία του τόπου οι οποίοι δημιουργούν μία ιδιαίτερη τοπική ταυτότητα για την περιοχή :
 - Αρχαιολογικοί χώροι
 - Τόποι σημαντικών ιστορικών γεγονότων
 - Βυζαντινά – μεταβυζαντικά εκκλησιαστικά μνημεία
 - Παραδοσιακοί οικισμοί
 - Σπάνιες πέτρινες δημιουργίες (γέφυρες, νερόμυλοι κλπ)

Ευκαιρίες

- Ευνοϊκό εθνικό και κοινοτικό θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο για την ανάληψη δράσεων επενδύσεων προστασίας, ανάδειξης και αξιοποίησης του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος (ΠΕΠ Ηπείρου, Leader, Επιχειρησιακά Προγράμματα «Περιβάλλον», «Πολιτισμός» κλπ). Ήδη έχουν αναληφθεί αξιόλογες πρωτοβουλίες κυρίως μέσω της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader
- Αξιόλογες φυσιολατρικές διαδρομές και δυνατότητες ανάπτυξης εξειδικευμένων δραστηριοτήτων στη φύση
- Αξιοποίηση δράσεων του 3ου Κ.Π.Σ. για την δημιουργία φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών και την σύνταξη Ειδικών Περιβαλλοντικών Μελετών για την ορεινή Άρτα
- Διατήρηση τοπικών παραδόσεων

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ :

Για την υλοποίηση της έρευνας επιλέχθηκαν στόχοι προς διερεύνηση και ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος :

- Χειριστές της Ομάδας Τοπικής Δράσης ETANAM ΑΕ της Κ.Π. Leader+
- Συντονιστής του Προγράμματος
- Επενδυτές του Leader II και Leader+
- Συνεταιρισμοί και Δικτυώσεις
- Το εγκεκριμένο τοπικό Πρόγραμμα Κ.Π. Leader+
- Αποτελέσματα του Leader II
- Παραδοτέα – πρακτικά διαβούλευσης με τους τοπικούς φορείς
- Φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης
- Συνεντεύξεις

Η ανάληψη καινοτόμων ενεργειών είναι κεντρικός στόχος της πρωτοβουλίας LEADER

Κυρίως ο καινοτόμος χαρακτήρα των δράσεων LEADER μπορεί να αφορά νέες μορφές αξιοποίησης τοπικών πόρων, νέα προϊόντα, νέες μεθόδους και νέες μορφές οργάνωσης, νέες απαντήσεις σε προβλήματα και αδυναμίες αγροτικών περιοχών και αγροτικής ανάπτυξης.

Η πρωτοβουλία LEADER λοιπόν, δεν λειτουργεί εν κενώ, αλλά είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με τοπικούς αναπτυξιακούς φορείς και παράγοντες, που φυσικά διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή. Οι σημαντικότεροι από αυτούς τους παράγοντες είναι: το γενικό πλαίσιο της υπαίθρου, οι κυριότεροι τοπικοί φορείς και το γενικότερο θεσμικό περιβάλλον. Αυτοί οι παράγοντες έχουν στρατηγική σημασία για την προσέγγιση LEADER. Συνδέουν τα καινοτόμα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης με αυτούς τους αναπτυξιακούς παράγοντες, τροποποιώντας έτσι την παραδοσιακή προσέγγιση της ανάπτυξης της υπαίθρου.

Τα παραπάνω αναφερόμενα κεφάλαια, αποτέλεσα πολύπλευρης προσέγγισης, προσπαθούν να δώσουν τα χαρακτηριστικά της πρωτοβουλίας LEADER+ στο τοπικό πρόγραμμα του Ν. Άρτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- «Εγκεκριμένο Τοπικό Πρόγραμμα Leader+» ΝΟΤΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ (ΕΤΑΝΑΜ ΑΕ)
- «ΕΣΥΕ» Στατιστικά Στοιχεία, Άρτα 2001
- «Απογραφικά Δελτία Δήμων και Κοινοτήτων», Άρτα 2003 (ΔΗΜΟΙ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ)
- Παπακωνσταντινίδης Α. «Στρατηγική της Τοπικής Ανάπτυξης», ΤΕΙ Καλαμάτας
- Αναπτυξιακή Κοζάνης «ΑΝΚΟ»
- «Έρευνα – συνέντευξη» Συντονιστής Ομάδας Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ) Γ. Τσιμπέρης, Άρτα 2004
- «Διάρθρωση Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Αναπτυξιακών Εταιριών» (Υπουργείο Εσωτερικών)